

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Verčko

Primerjava angleškega in slovenskega komentatorskega stila

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Verčko

Mentorica: doc. dr. Eva Sicherl
Mentorica: izr. prof. dr. Monika Kalin Golob

Primerjava angleškega in slovenskega komentatorskega stila

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo z naslovom
*Primerjava angleškega in
slovenskega komentatorskega stila*
je izdelano s soglasjem obeh fakultet
in urejeno po pravilniku matične
fakultete.

Zahvaljujem se izr. prof. dr. Kalin Golob in doc. dr. Evi Sicherl za prijazno pomoč in usmerjanje pri nastajanju diplomskega dela. Predvsem hvala vsem mojim – ker verjamete vame. In ker ste potrpeživi z menoj.

PRIMERJAVA ANGLEŠKEGA IN SLOVENSKEGA KOMENTATORSKEGA STILA

Diplomsko delo primerja angleški in slovenski komentatorski stil na podlagi komentarjev v angleškem dnevniku *The Guardian* in slovenskem dnevniku *Delo*. Namen diplomskega dela je razčleniti stil posameznih komentarjev (iz angleškega in slovenskega jezikovnega okolja), določiti skupne značilnosti slovenskemu in angleškemu komentatorskemu stilu in ju na podlagi analize medsebojno primerjati, obenem pa določiti, ali na slovenski komentar (kot je v preteklosti) angleški komentar vpliva tudi danes. Na podlagi analize komentarjev diplomsko delo ugotavlja, da angleški komentatorski stil bolje izrabi dane možnosti jezika kakor slovenski in je posledično prepričljivejši in učinkovitejši kakor slovenski komentatorski stil. Avtorji angleških komentarjev za izražanje svojega odnosa do obravnavane teme uporabljajo ne le več aktualizmov kakor slovenski komentatorji, pač pa so aktualizmi stilistično bolj izpiljeni in učinkovitejši kakor aktualizmi, ki jih v svojih komentarjih uporabljajo komentatorji v *Delu*. V *Delu* je zelo opazna tudi razlika v stilu komentarjev, katerih avtorji so novinarji *Dela*, in v stilu gostujočih peres, pri čemer gostujoča peresa uporabljajo izjemno malo aktualizmov, od tega največ stilno zaznamovanih besed, njihovi komentarji pa že mejijo na strokovna besedila. Diplomsko delo ugotavlja tudi, da je, kakor skozi celotno zgodovino razvoja slovenskega komentarja, slovenski komentatorski stil tudi danes podvržen vplivom tujega komentatorskega stila.

Ključne besede: stil, angleški komentar, slovenski komentar, *The Guardian*, *Delo*

COMPARISON OF ENGLISH AND SLOVENE COMMENTARY STYLES

The BA dissertation compares English and Slovene commentary styles on the basis of one hundred and eighteen commentaries published by *The Guardian* and by *Delo*. The aim of the BA dissertation is to analyse the style of individual commentaries (both English and Slovene), to establish characteristics common to both English and Slovene commentaries, and to analytically compare them. At the same time, the BA dissertation aims to find out whether the English commentary style has influenced the Slovene one. On the basis of the analysis of individual commentaries, the BA dissertation concludes that the English commentary style makes better use of certain linguistic devices offered by the English language, and is thus more effective and more credible than the Slovene commentary style. To express their views on themes discussed in their commentaries, the authors of English commentaries use not only more means of actualisation than their Slovene peers, but their means are also more perfected and effective than the means used by Slovene commentators. In *Delo*, there is a considerable difference in the style developed by *Delo*'s own commentators and the style of guest authors, who use fewer means of actualisation, most of which present stylistically marked words, and whose commentaries include many elements of technical discourse. Finally, the BA dissertation concludes that the Slovene commentary style is even nowadays influenced by foreign commentary styles.

Key words: style, English commentary, Slovene commentary, *The Guardian*, *Delo*

KAZALO VSEBINE

KAZALO VSEBINE	6
I. UVOD	8
II. STIL, KOMENTAR IN NJUNA POVEZANOST V DELU IN V GUARDIANU	11
1. O STILU	11
2. O KOMENTARJU	16
2.1 Definicija komentarja	16
2.2 Zgodovina komentarja	22
2.3 Komentar v britanskem tisku	24
2.4 Zgodovina komentarja v slovenski publicistiki	25
2.5 Primerjava komentarja v angleškem in slovenskem tisku	30
3. O ČASNIKU <i>GUARDIAN</i>	30
4. O ČASNIKU <i>DELO</i>	32
5. KOMENTARJI V <i>GUARDIANU</i> IN V <i>DELU</i>	34
6. ELEMENTI, KI VPLIVAJO NA STIL	35
III. STILNA RAZČLEMB A KOMENTARJE V <i>GUARDIANU</i> IN V <i>DELU</i>	40
7. O KOMENTARJIH, ZAJETIH V STILNO RAZČLEMB O	40
8. NASLOVJE V KOMENTARJIH <i>GUARDIANA</i> IN <i>DELA</i>	41
9. TIPOLOGIJA NASLOVJA V <i>DELU</i> IN V <i>GUARDIANU</i>	44
9.1 Paginalni in rubrični naslovi	44
9.2 Pravi naslovi v <i>Delu</i> in v <i>Guardianu</i>	45
9.2.1 <i>Delo</i>	45
9.2.2 <i>Guardian</i>	46
9.3 Mednaslovi	47
10. AKTUALIZMI V NASLOVIH	47
10.1 Interpunkcijski naslovi	51
10.2 Obnovitve časopisnih naslovov	54
10.3 Izpustni naslovi	57
10.4 Naslovi kot argumenti	58
11. AKTUALIZMI V KOMENTARJIH	59
11.1 Tropi	60
11.1.1 Metafora	61
11.1.2 Primera	68
11.1.2.1 <i>Alegorija</i>	70
11.1.3 Metonimija	72

11.1.4	Poosebitev	75
11.2	Raba zaznamovanih besed	76
11.2.1	Časovno zaznamovane besede	77
11.2.1.1	Neologizmi	77
11.2.1.2	Arhaizmi	80
11.2.2	Ostale zaznamovane besede	81
11.2.2.1	Publicizmi	81
11.2.2.2	Knjižne in pogovorne besede ter slengizmi	82
11.2.2.3	Strokovne besede	85
11.2.2.4	Ekspresivne, slabšalne in šaljive besede	85
11.2.2.5	Tujke, citatne besede in sposojenke	88
11.2.2.5.1	Tujke v slovenskih komentarjih	89
11.2.2.6	Angleški element v slovenskih komentarjih	91
a)	Glasovna prilagoditev	93
b)	Morfološka prilagoditev	94
c)	Prilagajanje anglizmov na pomenoslovni ravni	96
11.2.2.6.1	Psevdoanglizmi in kalki	97
11.2.2.7	Tujke v angleških komentarjih	98
11.2.2.8	Evfemizmi in politično korektne besedne zveze	99
11.2.2.9	Obnovitve	100
11.3	Retorične figure	102
11.3.1	Ponavljjanje	102
11.3.2	Retorična vprašanja	105
11.3.3	Ironija	106
11.4	Žanrska zaznamovanost – glosa med klasičnimi komentarji	109
IV.	SKLEP	110
V.	VIRI IN LITERATURA	114

I. UVOD

Comment is free, facts are sacred. ... The voice of opponents no less than that of friends has a right to be heard. / Komentar dopušča svobodo, dejstva so sveta. ... Glas nasprotnikov ima pravico biti slišan v enaki meri kot glas prijateljev.

C. P. Scott

Komentar že od nekdaj velja za prestižni novinarski žanr, ki lahko najbolj vpliva na javno mnenje. Komentatorji so običajno najboljši med novinarji, in jim javnost najbolj zaupa. A javno mnenje in kredibilnost na stran; kateri so tisti elementi, s katerimi avtorji pritegnejo bralce, s katerimi dosežejo, da jim ti verjamejo? Na kakšen način ubesedujejo svoje misli in dan za dnem pritegnejo svoja občinstva, da preberejo njihova mnenja? Način ubeseditve komentarjev je tema diplomskega dela, ki primerja angleški in slovenski komentatorski stil na podlagi komentarjev v angleškem dnevniku *The Guardian* in slovenskem *Delu*.

Novinarska teorija (še posebej angleška) uči, kako učinkovito pisati in pritegniti bralce. Papeova in Featherstonova na primer ugotavljata, da ima novinarski jezik svoj, poseben besednjak, stil in ritem, ki se je razvil skozi čas. Čeprav morajo biti novinarske zgodbe osredotočene na temo, informativne, zanimive in včasih tudi zabavne, morajo večinoma slediti dobro definirani in ustaljeni formuli. Kakovosten novinarski jezik je močan in ekspliciten, a najpomembneje, tak, da ga zlahka razume čim širše občinstvo (glej Pape in Featherstone 2005, 49). Delno to velja tudi za jezik komentarjev – ti morajo biti močni in eksplicitni, taki, da so razumljivi čim širšemu krogu bralcev. Hkrati pa komentatorji kot interpreti dogodkov nagovarjajo nekoliko ožje občinstvo: tisto, ki ga zanima ozadje dogodkov. Kot taki so prestižnejši – in predpostavljamo, da je »prestižnejši« tudi njihov jezik.

Namen diplomskega dela je ugotoviti, ali komentariji v tiskanih medijih res uporabljajo bogatejši in bolj izpiljen jezik kakor njihovi stanovski kolegi, ki se kalijo v pisanju člankov in novic. Predvsem želi diplomsko delo razčleniti stil posameznih komentarjev (iz angleškega in slovenskega jezikovnega okolja), določiti skupne značilnosti slovenskemu in angleškemu komentatorskemu stilu in ju na podlagi analize medsebojno primerjati, obenem pa določiti, ali angleški komentar – kot je v preteklosti – tudi danes vpliva na slovenski komentar.

Da bi skušali odgovoriti na ta vprašanja, bomo v prvem delu diplomskega dela opredelili komentar in komentatorski stil ter predstavili zgodovinsko ozadje razvoja angleškega in slovenskega novinarstva (in znotraj njega komentarja kot žanra), na osnovi katerega se je razvil časopisni komentar, kot ga poznamo danes. V drugem delu bomo obravnavali stilne značilnosti posameznih komentarjev v *Delu* in v *Guardianu*, pri čemer bomo po metodi jezikovnostilistične analize primerjali naslovje teh komentarjev in rabo aktualizmov v komentarjih samih. Pri tem se bo diplomsko delo opiralo na jezikovnostilistične raziskave slovenskega poročevalskega stila, ki sta jih izvedla dr. Tomo Korošec in dr. Kalin Golobova.

Naše teze so:

- 1) angleški komentatorji za izražanje svojega odnosa do obravnavane teme uporabljajo več aktualizmov kakor avtorji slovenskih komentarjev;
- 2) angleški komentatorji v svojih komentarjih uporabljajo bolj raznolike aktualizme, ki so stilistično bolj izpiljeni in učinkovitejši kakor aktualizmi, ki jih v svojih komentarjih uporabljajo slovenski komentatorji;
- 3) komentarji v *Guardianu* in v *Delu*, katerih avtorjev so novinarji, so jezikovno bolj izpiljeni in vsebujejo več aktualizmov kakor komentarji gostujočih avtorjev;
- 4) analiza bo pokazala, da je, kakor skozi celotno zgodovino razvoja slovenskega komentarja, slovenski komentatorski stil tudi danes podvržen vplivom tujega komentatorskega stila;

- 5) angleški komentatorski stil bolje izrabi dane možnosti jezika kakor slovenski in je posledično prepričljivejši in učinkovitejši kakor slovenski komentatorski stil.

Teze bodo v diplomskem delu preverjene z jezikovnostilistično analizo naslovja in aktualizmov v slovenskih in angleških komentarjih, objavljenih v *Delu* in v *Guardianu* med 11. in 23. februarjem 2008, ter obravnavo angleškega elementa v slovenskih komentarjih. Analizirani komentarji so bili v *Delu* objavljeni na straneh *Mnenja*, v *Guardianu* pa na straneh *Comment & Debate*. V tem času je bilo v *Delu* objavljenih skupno 38 komentarjev, od tega 25 komentarjev, ki so jih napisali novinarji *Dela*, 13 pa takih, ki so jih napisali drugi avtorji (strokovnjaki na raznih področjih, politiki in publicisti) in so bili objavljeni v rubriki *Gostujoče pero*. V *Guardianu* je bilo v istem obdobju objavljenih 80 komentarjev, 43 komentarjev so napisali novinarji časnika *Guardian*, 29 komentarjev, objavljenih v *Guardianu* v istem obdobju in obravnavanih v analizi, so napisali gostujoči avtorji.

II. STIL, KOMENTAR IN NJUNA POVEZANOST V DELU IN V GUARDIANU

1. O STILU

Poigravanje s sopomenkami poznata slovenski in angleški jezik. Govorci enega in drugega jezika začutimo pomensko razliko med sopomenskimi pari, kot so »umreti« in »preminiti« (v angleščini podobno »to die« in »to decease«). V kakšni okoliščini uporabiti katero sopomenko in na kakšen način, je vprašanje stila. Stil pa ni le izbira in uvrstitev posameznih besed, temveč zajema veliko več.

Slovar slovenskega knjižnega jezika geslu *stil* pripisuje več pomenov; za diplomsko delo sta pomembni predvsem 1. in 2. slovarska razlaga:

stil -a m (i)

1. kar je določeno z izborom in uporabo izraznih, oblikovnih sredstev v posameznem delu ali v več delih: analizirati, opisati stil avtorja, dobe; oblikovati nov stil; umetnostni stili in smeri; stili v glasbi / Cankarjev, Jakopičev stil / ima jedrnat, slikovit stil *se jedrnato, slikovito izraža*

** lingv. stil tipični izbor jezikovnih prvin v besedilu; časopisni stil časopisna zvrst jezika; lit. baladni stil; um. baročni stil; bidermajerski stil*

2. uporaba zlasti sintaktičnih jezikovnih sredstev in izrazov glede na normo: izboljševati, knjiž. brusiti stil; imeti slab stil; napake v stilu

Termin stil (ne da bi se navezoval na jezik) v vsakodnevni komunikaciji tako pogosto uporabljamo, da se nam ne zdi problematičen, piše Verdonk (2002, 3). Redno ga uporabljamo v zvezi z obliko ali modelom nečesa, in ko govorimo o načinu, s katerim je

nekaj narejeno ali predstavljeno. Podobno ga uporabljamo, ko opisujemo način pisanja, govorjenja, nastopanja. Govorimo tudi o posebnih stilih arhitekture, slikarstva, oblek in pohištva. Ta vsakdanja opažanja so dober začetek za tehtnejšo razpravo o jezikovnem stilu. Verdonk piše, da se vsa opažanja nanašajo na značilen način izražanja. Tako lahko jezikovni stil opredelimo kot značilno jezikovno izražanje, moramo pa, kot pri ostalih manifestacijah stila, določiti, kaj je tisto, kar dela neko izražanje značilno, zakaj je bilo uporabljeno in kakšen učinek ima.

Richardson (2007, 95) piše, da je za vsako analizo medijskih besedil medijskemu občinstvu treba približati pojem jezikovni stil. Jezikovni stil je po njegovem mnenju koncept, ki poskuša razložiti, zakaj v besedilih prihaja do besednih in sintaktičnih variacij. Pri tem prevzema Juckerjevo definicijo, ki pravi, da je stil »komparativen koncept, saj opisuje relevantne razlike med besedilom ali razpravo in drugimi besedili ali razpravami [...] Na splošno se nanaša na dele jezika v uporabi, to je jezika, ki ga *ustvarijo* govorci z lastnimi prepričanji, nameni in cilji, v določeni okoliščini in v določenem fizičnem, družbenem in časovnem okolju« (Jucker v Richardson 2007, 95). Potemtakem, je prepričan Richardson, stilistična variacija ni »prosta« ali »arbitrarna«, ampak bi jo bilo treba obravnavati kot pogojno vlogo, ki jo igra kontekst pri tvorjenju besedila ali govora (van Dijk v Richardson 2007, 95). Zaradi tega lahko sklepamo, da je pri analizi treba povezati jezikovnostilistično variacijo z družbenim kontekstom in družbenimi vlogami, ki jih ljudje simbolizirajo in igrajo v komunikaciji. Jezik, ki ga novinar uporablja pri nagovarjanju občinstva (bralca), nam pove nekaj o identiteti novinarja in občinstva in tudi nekaj o njunem predvidenem odnosu. Richardson (2007, 96) piše, da lahko novinar izbira med klepetavim in formalnim stilom, uporabi lahko zborni ali pogovorni jezik; uporablja lahko strokovne termine, slengovske besede ali publicizme.¹ Te stilistične izbire kažejo na odnos med novinarjem in občinstvom, v smislu prijaznosti ali distance, zaupnosti ali formalnosti, o odnosu med enakovrednima ali o odnosu, pri katerem sporočevalec prevzame pedagoško vlogo.

¹ Richardson govori o »tabloidese« ali »tabloizmih«, besedah, ki jih le redko opazimo drugje kot v časopisih. Dular (1974) pa priznava »publicistično besedje« oziroma besede, ki se pojavljajo samo oz. predvsem v publicizmu.

McNair piše o stilu posameznih komentatorjev (kolumnistov). Stil komentatorskega dela se po McNairu (2000, 64) od kolumnista do kolumnista razlikuje in je odraz občinstva, na katerega apelira posamezen avtor (elita, srednji sloj, množično občinstvo). »Kolumnisti gradijo svoj ugled in prodajajo sebe kot avtorje na podlagi svojega javnega glasu, ta pa izvira iz kombinacije intelekta, sposobnosti izražanja (s katerimkoli idiomom, ki je primeren za objavo v glasilu, v katerem se pojavlja), znanja in kontaktov (virov)«. Usklajenost teh elementov je po McNairovem mnenju odvisna od posameznih kolumnistov. Tudi Kalin Golobova govori o avtorskem oziroma individualnem stilu, ki je »stil, ki ga postopoma oblikuje posamezen avtor« (Kalin Golob 2005/2006).

...

Slovenski jezikoslovci so se z raziskovanjem novinarskega stila začeli ukvarjati relativno hitro,² ugotavlja Kalin Golobova (2006), saj je že leta 1933 Breznik razpoznal »časnikarski jezik«. S tem je publicistična zvrst dobila svoje mesto v funkcijski razčlenjenosti slovenskega knjižnega jezika.³ Z jezikovnim stilom v slovenskih dnevnikih se je ukvarjal tudi Dular v svojem magistrskem delu (1974); predmet svoje raziskave je poimenoval *publicistični jezik*. Dular (1974, 4) piše, da se je slovensko jezikoslovje pri obravnavanju publicističnega stila preveč posvečalo prikazovanju najrazličnejših šibkosti, »predvsem v besedju, kot da bi bila to edina zanimanja vredna plat publicističnega jezika« (Dular 1974, 3). Dular (1974, 4) Brezniku očita, da je sicer »nakazal širino načetega vprašanja (močne plasti slovenskega besednega zaklada, slovenskih oblik in skladnih posebnosti)«, se je pa potem omejil »skoraj samo na obravnavanje slovenskega besedja (poleg drobcev iz besedotvorja in skladnje), ki so ga bili Bleiweis, Levstik, Jurčič in drugi nekako v letih 1860-1890 vpeljali v časnikarsko slovenščino in ki se je iz nje razširilo še v druge zvrsti«. Dular ugotavlja še, da je bil »publicistični jezik kot posebna zvrst s svojimi notranjimi zakonitostmi v slovenistični literaturi znova omenjen šele sredi

² Jezikoslovno raziskovanje novinarskih besedil je sicer mlado, preučuje se zadnjih 30 let (glej Kalin Golob 2006).

³ Breznik je publicistično zvrst oz. »časnikarski jezik« sicer označil kot najvplivnejšo, a najnižjo po vrednosti. Ta hierarhizacija se je ohranjala vse do 60. let 20. stoletja, ko je »s sodobnimi raziskavami knjižnega jezika in teorijo zvrstnosti v jezikoslovju prevladala teza o enakovrednem soobstoju funkcijskih zvrsti« (Kalin Golob 2003, 43).

šestdesetih let, na kratko opisan pa leta 1967 v Toporišičevi slovnici« (Dular 1974, 4). Tudi Kalin Golobova (2006, 282) piše, da je bilo resno raziskovanje publicistike omogočeno v 60. letih 20. stoletja, ko je »jezikoslovje preraslo hierarhično videnje funkcijske razslojenosti knjižnega jezika in ko je bila izrazita jezikovno-stilna raznorodnost publicistike razpoznana kot obremenjujoč dejavnik za poglobljene raziskave«, v sedemdesetih letih pa so »v obravnavo *časopisnega stila* prodrila poglobljena in modernejša mnenja, vrednotenje in raziskovanje tega stila v okviru posebne publicistične funkcijske zvrsti« (Kalin Golob 2006, 282). Dular v svojem magistrskem delu govori o publicističnem jeziku kot o eni izmed funkcijskih zvrsti jezika, sicer pa ne opredeli, kaj je publicistični stil in katere so njegove značilnosti. Piše (1974, 66–76), da v gradivu ni težko najti številnih publicističnih prvin, ki bi bile v besedilih drugih zvrsti opazne (publicizmi: sklicevanje na agencijske in druge vire, navezovanje na konstitucijo, publicistično besedje, stereotipnost, pojasnjevanje ozko strokovnih in drugih manj znanih izrazov, stik z množičnim naslovnikom in istenje (podrejanje) njegovega stališča svojemu ter sistem naslovov, podnaslovov in vmesnih naslovov).

Najobsežnejše raziskave o novinarskem stilu v Sloveniji je opravil Tomo Korošec. Korošec (v Kalin Golob 2006, 282) je Dularjeve raziskave o publicističnem jeziku označil za najtehtnejše prispevke te vrste, je pa poimenovanje *publicistični jezik* po njegovem mnenju temeljna pomanjkljivost Dularjevega razpravljanja. Korošec je iz stilno raznovrstne publicistične zvrsti

izločil skupino besedil, ki jim je skupno, da nastajajo vsak dan znova, predmet raziskave je skrčil na dnevnik in dokazal, da znotraj raznorodne publicistike obstaja posebno področje, ki se uresničuje z novinarskim delom, poročevalsko dejavnostjo. Njen rezultat so poročevalska besedila, ki so zaradi vpliva stilotvornih dejavnikov razvila samosvoja jezikovna sredstva. Večino teh sredstev je razčlenil na gradivu po letu 1968 in v svojih nadaljnjih raziskavah govori o stilu slovenskega poročevalstva. Prvotno poimenovanje *časopisni stil* je v člankih po letu 1981 spremenil v *poročevalski stil* (Kalin Golob 2006, 282).

Korošec (1998, 8) pojmuje stil kot strokovni izraz, katerega oznaka zajema več prvin (šest vidikov stila). S systemskega vidika je stil kot pojav vsebovan v jezikovnem sporočilu in zato po saussurjevski dihotomiji ne spada k jeziku kot sistemu (*langue*), ampak k uporabi jezika (*parole*). Po postopkovnem vidiku se stil kaže na vseh ravlinah besedila, saj se kot kompleks lastnosti jezikovnega sporočila dosega z izborom iz danih jezikovnih sredstev jezika kot sistema. S teleološkega vidika je izbor, ki je sestavina jezikovne dejavnosti, odvisen od čisto določenega cilja tvorčevega sporočanja, stil pa se kaže v rezultatu jezikovne dejavnosti, v besedilu, v pisno-vidni, govorno-slušni ali v obeh podobah hkrati (vidik prezentacije stila). Stil se v besedilu kaže s svojevrstno organizacijo jezikovnih prvin in je tako ena od konstitutivnih prvin besedila (besedilotvorni vidik stila), v komunikaciji pa deluje edino pod pogojem, da tvorec in naslovnik razpolagata z obema skupno vrednostjo koda (sporočanjevidik stila).

V Koroščevo (1998, 12) pojmovanje poročevalskega stila je »zajeto vse, kar teorija novinarskega sporočanja zajema s stalnimi oblikami novinarskega sporočanja: z zvrstmi, vrstami in žanri«. Poročevalski stil je »eden izmed stilov publicistične funkcijske zvrsti, vendar obsega poleg stilotvornih prvin publicistične funkcijske zvrsti – predvsem t. i. vplivajske funkcije – tudi stilotvorne prvine, ki jih v nekaterih teorijah izločajo iz publicistične zvrsti«. Poročevalski stil se uresničuje v (poročevalskih) besedilih, ki jih teorija novinarskih žanrov razvršča v informativno in interpretativno zvrst novinarskih besedil: »okrog prve se zbirajo tista besedila, ki so zasnovana predvsem na namenu prenesti sporočilo (informirati), okrog druge pa tista, ki v iskanju stika z naslovniki gradijo na vplivajskih, apelnih in vrednotilnih sporočanjevlogah« (Korošec 1998, 12) oz. tista, »v katerih avtor kaže tudi lastno mnenje, dogodek komentira in razlaga« (Kalin Golob 2003, 46). Komentar z vsemi svojimi značilnostmi spada med drugo zvrst.

2. O KOMENTARJU

2.1 Definicija komentarja

Ena od bistvenih značilnosti novinarskega diskurza je obstoj stalnih oblik sporočanja. Milosavljevič (2004, 58) piše, da sporočanje novinarskih informacij in interpretacij, ki poteka prek sredstev množičnega obveščanja oziroma množičnih medijev, vedno poteka v specifičnih oblikah, katerih glavna naloga je predvsem hitra prepoznavnost in omogočanje še lažjega in hitrejšega komuniciranja. »Prva in osnovna tovrstna specifična oblika komuniciranja so žanri,« piše Milosavljevič (2004, 58).

Koširjeva, ki piše o teoriji novinarskih vrst, novinarski žanr definira kot »tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedana določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanjo tipičnimi jezikovnimi sredstvi« (1988, 31). Širša kategorija, kot je žanr, je novinarska vrsta, ki jo Koširjeva (1988, 31) poimenuje »družina žanrov, ki imajo določene skupne lastnosti, ki jih druga družina nima«. Še razširjena družina je zvrst, ki povezuje vrste, za katere je značilna skupna dominanta (tako Koširjeva poimenuje prevladujočo funkcijo v posamezni vrsti). Koširjeva (1988, 63) deli novinarska sporočila na informativno in interpretativno zvrst. V informativno zvrst spadajo »tisti novinarski prispevki, ki se kažejo kot objektivna sporočila, v katerih je avtor s svojimi mnenji od predmeta distanciran in odsoten«. Žanri informativne zvrsti informirajo o dogodku, dogajanju, stanju ali pogovoru. Avtorjevo hotenje, kako naj bi bila besedila razumljena pri naslovniku, se pri besedilih informativne zvrsti kaže kot udejanjanje informativne funkcije.

Interpretativna zvrst je sestavljena iz prispevkov, ki se v tekstih »kažejo kot subjektivna sporočila, avtorji pristopajo k obravnavanemu predmetu angažirano in so s svojimi mnenji prisotni« (Košir 1988, 63). Žanri interpretativne zvrsti interpretirajo ozadje dogodka, razmerja in osebe. Avtorjevo hotenje, kako naj bi bila besedila razumljena pri naslovniku, se pri besedilih interpretativne zvrsti kaže kot udejanjanje interpretativne

funkcije. Koširjeva (1988, 83) piše, da za interpretativno zvrst »v celoti velja, da se njene vrsti in žanri ne zadržujejo na površini dogajanja in da ne zajemajo več iz prve podatkovne sheme. Analiza sega v ozadja, raziskuje razmerja med dogajanjem, išče vzroke, nakazuje posledice. Gre potemtakem za globinski pristop in raziskovanje višje stopnje kompleksnosti zvez, kot je bilo značilno za informativno zvrst«.

V interpretativno zvrst spadajo komentatorska, člankarska in portretna vrsta. Koširjeva komentar⁴ uvršča h komentatorski vrsti, kamor poleg njega spadajo še uvodnik, glosa in kolumnen. Za to vrsto veljajo vse značilnosti interpretativne zvrsti, še posebej pa Koširjeva (1988, 83) poudarja, da je predmet komentatorske vrste ozadje aktualnega dogodka, o katerem je javnost že obveščena, zato komentar praviloma sledi vesti, ki smo jo označili za nesamozadostno. Pomembno za komentatorsko vrsto je, da mora biti ažurna – ne tako kot vest, a ne dosti manj – »najbolje je, da je komentar objavljen v isti številki časopisa, ki je na svojih straneh prinesel aktualno, vznemirljivo, nesamozadostno vest. Če to ni mogoče, mora to storiti v prvi naslednji številki. Naslovnik namreč pričakuje, da bo dobil hitro pojasnilo. Zaradi tega njegovega pričakovanja komentar ne udejanja razlagalne funkcije, temveč pojasnjevalno« (Košir 1988, 83).

Koširjeva (1988, 85) poda naslednjo definicijo komentarja:

Komentar je vrsta novinarskega sporočanja interpretativne zvrsti, ki pojasnjuje ozadje večjega dogodka z večjim številom prvin, ki se po objavi v vesti naslovniku kaže kot nepredvidljiv in nedoumljiv, tako da dogodek umesti v logiko naravnega reda vzroka in posledic. Je enostavnejša strukturirana vrsta, s klasično shemo: za glavo, ki nima nikoli vodila, sledi uvod s predstavitev dogodka, jedro z analizo njegovega ozadja (vzrokov), in zaključek s poanto ali napovedjo nadaljnjega poteka zadeve. Sporočevalec je v tekstu

⁴ Komentarja (oz. običajnega komentarja) ne smemo zamenjati za komentatorsko poročilo, ki spada v poročevalsko vrsto informativne zvrsti. V tej stalni obliki novinarskega sporočanja novinar »in komentira in poroča« (Košir 1988, 63). Te oblike se po Koširjevi zlasti poslužujejo dopisniki iz tujine, nasploh pa jo novinarji uporabljajo, kadar ažurno poročajo o dogajanju, hkrati pa to dogajanje tudi komentirajo, pojasnjujejo njegove vzroke in nakazujejo možne posledice.

prisoten s svojim mnenjem, ki ga mora argumentirati do tolike mere, da v naslovniku zbudi občutek logične zgoditve prav tega dogodka, ki zdaj postane umljiv.

Komentar, za katerega veljajo vse zgoraj naštet lastnosti, še posebej razdeli na običajni ali klasični komentar, uvodnik, glosa in kolumen. Običajni komentar je po Koširjevi (1988, 86)

poleg vesti in poročil najznačilnejši žanr dnevnškega časopisja. Na dogodke reagira hitro, zato na kratko (komentarji obsegajo približno od 1,5 do 3 tipkane strani) pojasni njihovo ozadje in naslovniku ustvari občutek, da mu je zdaj jasno, za kaj gre. Ker mora biti komentar ažuren in njegovo stališče dobro argumentirano, ker je potrebno poznavanje področja, v katerem se je dogodek zgodil, saj se drugače ne da sestaviti verige vzrokov in posledic, komentarje pišejo specialisti za svoja področja: notranjo in zunanjo politiko, kulturo, šport ...

Komentar, ki si za svoj predmet izbere še posebej pomembne zadeve, je po Koširjevi uvodnik. V uvodniku naj bi bilo predstavljeno mnenje celotne redakcije, in zato so teme še posebej izbrane. Za uvodnike, ki »ne le pojasnjujejo, temveč hkrati »polagajo na dušo« svojega naroda svoje argumente in svoja stališča, ki naj bi bila občega značaja« (Košir 1988, 86), je značilno še, da opravljajo tudi apelativno funkcijo, ki je pogosto enaka propagandi, zato se materializirajo v drugačnem (nabreklem) jeziku. Uporaba specifičnega jezika, ironičnega in duhovitega, je značilna za glosa, ki počne isto kot komentar, je »enako strukturirana in ima enako shemo, le odnos do predmeta obravnave je drugačen: satiričen, zajedljiv, ironičen (Košir 1988, 86). Zadnji izmed žanrov komentatorske vrste je kolumen, za katerega Koširjeva ugotavlja, da je bil v sodobnem slovenskem tisku prej izjema kot pravilo. Piše, da je ta žanr v slovenskem novinarstvu obudila Mladina. Sicer pa je kolumen »tak žanr, ki je v vseh svojih prvinah odvisen od osebnosti (to namreč so kolumnisti), ki ga piše. Zato redakcije pazljivo izbirajo prave pisce za svoje stolpce. Praviloma ob njihovih kolumnih objavljajo še njihovo fotografijo ali karikaturu ali drugačen »zaščitni znak«, ki poudarja, da v tem žanru piše prav določena, izrazita osebnost« (Košir 1988, 86). Koširjeva vidi razlog za redko pojavljanje

kolumna v slovenskem novinarstvu⁵ v tem, da to ni naklonjeno močnim individualnim osebnostim, novinarskim »zvezdam«.

Kalin Golobova (2003, 48-49) govori o dveh skupinah poročevalskih besedil, pri čemer se naslanja na delitev stalnih oblik besedil (oz. besedilnih vrst ali žanrov) v štiri skupine glede na funkcijsko zvrstnost (praktičnosporazumevalne, publicistične, strokovne in umetnostne). Toporišič (v Kalin Golob 2003, 49) deli publicistična besedila na poročevalna, presojevalna in leposlovno navdahnjena:

Poročevalna so: novica, in sicer navadna, drobna, krajevna, razširjena; poročilo: notranje- ali zunanjepolitično, športno, borzno, gospodarsko; plakat, oznanilo, izjava, javni nagovor, anketa, intervju, spominska kronika. Presojevalna: uvodnik, komentar, glosa, vrivek, obletnični zapis, ocena /.../, vodič, polemika. Leposlovno navdahnjena: karikatura, kozerija (kramljanje), feljton (podlistek), horoskop, reportaža, zapisek s poti, esej, dnevnik, strip.

Kalin Golobova (2003, 50) piše, da so iz Toporišičeve klasifikacije, ki razvršča celotno pisno publicistiko, izločili besedila, ki niso poročevalska in pri katerih so meje med publicističnimi in umetnostnimi oz. strokovnimi prvinami zabrisane in težko določljive (t.j. posamezna besedila prvih dveh skupin in celotno tretjo skupino). Tako so dobili poročevalska besedila, ki so dveh vrst: poročevalna in presojevalna besedila. Poročevalna besedila (po Koširjevi so to novinarski žanri informativne zvrsti) so po Kalin Golobovi besedila, »v katerih prevladuje informativna funkcija. Uresničujejo se s poročanjem (ubeseditveni način, slogovni postopek) kot objektivnim, stvarnim podajanjem kakega dogodka. Če se poroča o čem, kar se je že zgodilo, govorimo o žanrih kot so vest, poročilo, prikaz, če pa se dogodek napoveduje, gre za naznanilo« (Kalin Golob 2003, 51). Presojevalna besedila (po Koširjevi novinarski žanri interpretativne zvrsti) pa so »vrsta poročevalskih besedil, v katerih prevladuje interpretativna funkcija. Uresničujejo se s

⁵ Slovenski novinarski prostor se je po osamosvojitvi močno spremenil in kolumen tudi pri nas ni več izjema. Kalin Golobova (2006, 285) ugotavlja, da je za slovensko novinarstvo od devetdesetih let 20. stoletja značilno, da se meje med žanri prekrivajo, ločevalna stilna norma med poročevalnimi in presojevalnimi besedili je nejasna.

presojanjem, komentiranjem v žanrih, kot so npr. komentar, članek, uvodnik idr.« (Kalin Golob 2003, 51).

Če strnemo dognanja slovenskih strokovnjakov, je komentar novinarska vrsta informativne zvrsti, ki se uresničuje v žanrih, kot so običajni komentar, uvodnik, glosa in kolumen, ter spada med presojevalna besedila. V njem prevladuje interpretativna funkcija, se pravi, da se uresničuje s presojanjem, komentiranjem aktualnih tem.

...

V nasprotju s slovensko se anglo-ameriška literatura ne ukvarja s klasificiranjem novinarskih besedil, kot ugotavlja Koširjeva (1988, 57), ampak

takoj zagradi konkretno obliko in začne učiti, kako se ta oblika najuspešnejše realizira: kakšna naj bo dobra vest, dober komentar itd. Red med različnimi stalnimi novinarskimi oblikami vzpostavlja na ta način, da poudarja, da ene oblike udejanjajo »news«, druge pa »views«. Prve utemeljuje realizacija funkcije obveščanja, druge pa mnenja, vrednotenja. Da je med njimi bistvena razlika, mora kazati tudi ureditev časopisa: »news« mora biti od »views« že grafično ločena – natisnjena v drugačnem tipu črk, ali naj bo med njima grafična ločnica (črta, okvir), naj bo natisnjena na drugih straneh ... Oblike »news« poročanja naj bi kazale na objektivnost obveščanja, »views« pa na subjektivni pristop pri obravnavi problematike.

Za britanski in ameriški medijski prostor je značilno strogo ločevanje med novico (dejstvom) in mnenjem. Komentarji imajo v časopisih običajno točno določeno mesto in so objavljeni na tako imenovanih »editorial pages«.⁶ Brooks, Kennedy, Moen in Ranly (1988, 30) pišejo, da je podajanje mnenja (časopisa, novinarjev – kolumnistov in bralcev) omejeno na te strani in da so bile ustvarjene z namenom, da bi bile ločene od novic ter da bi bila dejstva jasno ločena od mnenja. Tudi Erjavčeva (1998) ugotavlja, da začetki novinarske tradicije, ki ločuje dejstva od mnenj, segajo v anglo-ameriški in britanski tisk,

⁶ Stran, nasproti »editorial page« je tako imenovana »op-ed page«; svoje ime je dobila zaradi svoje pozicije, na njej pa so običajno »pomembne novinarske zgodbe in komentarji prestižnih kolumnistov« (Keeble 1998, 307).

po drugi svetovni vojni pa se je ločevalna norma ustalila tudi v celinski Evropi. Ker je ločevalna norma uresničljiva zgolj v svobodnem medijskem prostoru, se je najprej pojavila prav v britanskem in ameriškem tisku. Danes je ločevalna norma sprejeta kot del objektivnosti, po Erjavčevi (1998, 39) pa jo »propagira predvsem angleški »elitni tisk«.

Za časopisne komentarje angleška in ameriška literatura uporablja več izrazov, pri čemer se pojmi pogosto prekrivajo. Najpogostejši izraz za poimenovanje mnenjskih besedil je *editorials*. Pod tem pojmom lahko razumemo predvsem uvodnike (ki načeloma odsevajo mnenje časopisa) ter tudi običajne komentarje in kolumne. *Editorial* lahko po Keeblu (1998, 302) razumemo kot »vsa besedila, ki ne vsebujejo oglaševalskih sporočil« in hkrati kot »kolumen, v katerem časopis izraža svoje mnenje o zadevah (včasih poimenovan uvodnik)«. Ostala izraza sta še *column*⁷ (kolumen) ali preprosto *commentary*. Kolumnist je po Keeblu (1998, 300) novinar, ki podaja komentarje v rednih serijah člankov in običajno razvije individualni stil pisanja.

Hynds (1984) s poimenovanjem *editorials* zajame uredniške komentarje, objavljene na njim posebej namenjenih uredniških straneh (t.i. *editorial pages*),⁸ za katere ugotavlja, da so večinoma nepodpisani. Ugotavlja tudi, da večina časopisov na teh straneh objavlja tudi nekatere tipe kolumnov (na primer politične analize in politično poročanje).

McNair (glej 2000, 61), ki raziskuje novinarstvo v politični javni sferi, na podlagi pregleda politične javne sfere loči tri osnovne tipe komentatorskih kolumnov: polemičnega, analitično-svetovalnega in satiričnega. V polemičnem komentarju se odražata jeza in ogorčenje komentatorja, analitično-svetovalni komentar karakterizira poglobljena in premišljena raziskava aktualnih zadev in dogodkov, satirični komentar pa sloni na uporabi ironije in humorja.

⁷ *Column* lahko poimenuje »časopisni stolpec« ali pa kolumen, stalno rubriko istega avtorja.

⁸ *Guardian* dnevno 1 časopisno stran nameni uredniškim komentarjem (*editorials*) – gre za mnenja uredništva o aktualnih temah, ki so napisane v obliki komentarja in nepodpisane, ter tako ustrezajo Hyndsovi delitvi komentarjev.

Za lažjo primerjavo slovenskega in angleškega komentatorskega stila v diplomskem delu uporabljamo pojem *komentar*, med katere štejemo komentarje, objavljene na mnenjskih straneh *Dela* in *Guardiana*. Kot komentarje poimenujemo tudi v *Guardianu* objavljena mnenja (ki sicer ustrezajo Hyndsoveemu in McNairovememu pojmovanju *columns*), saj slovenski izraz kolumen pomensko ni enak.

2.2 Zgodovina komentarja

McNair (2000, 61), ki podrobneje analizira politični komentar, ugotavlja, da je razmah komentarja eden največkrat opaženih in hkrati največkrat kritiziranih pojavov v sodobnem novinarstvu. Kritiki tega trenda ne trdijo, da je komentar v političnem novinarstvu brez vrednosti, ampak da se je na račun strogo informativnega poročanja razširil preko mere, ki je dobra za trezno odločanje o političnih zadevah.

V najzgodnejših oblikah je bilo novinarstvo – in dopisniki – zgolj kanal za pretok informacij z enega dela sveta do drugega, nujno (in s tem cenjeno) pa je postalo zaradi razvoja trgovine in trgovinskega kapitala. Novice so blagovno vrednost pridobile zaradi svoje vloge pri poslovnih (ekonomsko) in administrativnih (politično) aktivnostih in bile tako primarno povezane z zbiranjem, urejanjem in posredovanjem poslovnih in političnih informacij tistim, ki so jih potrebovali. Že zgodaj v razvoju novinarstva so dopisniki osnovni funkciji posredovanja informacij dodali intelektualno interpretacijo – da bi njihovo občinstvo razumelo vedno bolj kompleksen svet. Habermas (v McNair 2000, 62) piše, da »so že v zadnji tretjini sedemnajstega stoletja žurnali [prvotni časopisi, ki so vsebovali nujne informacije] bili nadgrajeni s tiskom, ki ni vseboval le informacij, ampak napotke za vzgojo ter celo kritike in recenzije«. V približno istem obdobju so časopisi pričeli objavljati mnenjske eseje, ki so bili običajno anonimni, da bi se izognili pregonu zaradi fevdalnih cenzorskih zakonov. Ta razvoj je bil bistveni del razmaha meščanske javnosti v kavarnah v Britaniji, Franciji in Nemčiji. Od takrat dalje časopisi niso le oskrbovali poslovne in politične elite z informacijami, potrebnimi za spremljanje njihovega okolja in uspešno opravljanje poslov, ampak so organizirali debate o tem okolju, ponujali nasvete in prepričevali o trendih znotraj tega okolja. Časopisi so bdeli nad družbenimi in političnimi spremembami, poleg tega, da so poročali o dogodkih, in to

je bilo že takrat dojetje kot nujen element novinarske vloge v liberalni demokraciji. Od sedemnajstega stoletja dalje, in še posebej v drugi polovici dvajsetega stoletja, interpretativni moment v novinarstvu zavzema vedno večji delež, tako v tiskanih kot elektronskih medijih.

K prodoru komentarja so, kot piše Conboy (2004, 153), pripomogli mesečniki, ki so se pričeli v Veliki Britaniji pojavljati v šestdesetih letih devetnajstega stoletja. Bili so odgovor na štirinajstdnevnik, ki so se za bralce novih mesečnikov izkazali preveč preprosti in elitistični.⁹ Poleg tega, da so objavljali podpisane prispevke (nič več anonimnih), so kulturni in politični komentar približali vse večjemu občinstvu srednjega razreda.

McNair (glej 2000) piše, da je, čeprav lahko prvotno novinarstvo z mnenji in komentarji zasledimo že v sedemnajstem stoletju, sodobni komentar v obliki novinarskih kolumnov prodrl šele dve stoletji pozneje kot odgovor na razmah splošne pismenosti in komercialnega tiska. Realizira se kot kolumen, ki je po Silvestru (v McNair 2000, 62) »nadgrajen tradicionalni esej in izboljšava tega žanra ... in pripada dobi množičnega branja časopisov, ki se je začela v sredini devetnajstega stoletja in ki je uveljavila spremembe v načinu, kako je bil esej predstavljen bralcu«.

Časopisni stolpci (angleško *columns*) so se pričeli pojavljati v času, ko je razvijajoči se časopisni trg uporabil bolj prepoznavno, osebno novinarstvo, ki je lahko informiralo in zabavalo (v tem smislu so komentatorski stolpci najstarejša oblika infotainmenta) ter tako pomagalo prodajati časopise v naraščajoče tekmovalnem medijskem okolju poznega devetnajstega stoletja. Sredi devetnajstega stoletja so uvodniki, ki so do takrat predstavljali medij mnenjskega pisanja, postali bolj »resnobni in uradni«, mnenjsko pisanje pa se je pričelo odsevati v komentatorskih kolumnih, in ti so postali domena živahnega, muhastega mnenja, kot piše McNair (2000, 63).

⁹ Kot piše Conboy (2004, 153), so se v prvi polovici 19. stoletja pojavili štirinajstdnevnik (*Edinburgh Review*, *Quarterly Review*, *Edinburgh Monthly Magazine*, *Westminster Review*), ki so bili namenjeni intelektualni in kulturni eliti v Veliki Britaniji. Objavljali so poglobljene debate in postali eksplicitno politični.

Prvi kolumnisti niso bili »ideološki«, čeprav so pogosto pisali o političnih temah. Ker so pisali zaradi potreb trga in zabave, sta bila satira in humor že od vsega začetka pomemben element pisanja kolumnistov in sta krasila njihovo vedno pomembnejšo interpretativno funkcijo. Konec devetnajstega stoletja so novinarji »prevzemali na novo pridobljeno avtoriteto tolmačev javnega življenja« (Schudson v McNair 2000, 63) in bili za to lepo nagrajeni. Ugled novinarjev, ki so pisali komentarje, se je namreč dvignil, pa tudi zaupanje v ne le njihovo točno poročanje o svetu, ampak interpretiranje. Kolumnisti so tako postopoma postali pomembni igralci na družbenem in političnem odru. Posledičen vzpon političnih kolumnistov kot izrazite in pomembne podkategorije v komentatorski industriji je domena 20. stoletja, saj je komercializacija medijev ustvarila trg za novinarsko mnenje. Medtem ko so v Združenih državah Amerike kolumnisti postali proizvod in prodajali svoje kolumne časopisom po državi, so v Veliki Britaniji kolumniste povezovali s točno določenimi časopisi in so tako postali del zaščitne znamke časopisa. McNair (2000, 64) meni, da morajo komentatorji (tako politični kot tisti, ki komentirajo druga področja) imeti boljše estetske in tehnične sposobnosti, kot jih navadno povezujemo s poročevalstvom, saj je »komentatorski kolumen točka, v kateri se novinarstvo najbolj približa teatru«. Kolumnist v sodobnem novinarstvu naj bi po McNairu dosegel določeno uredniško avtonomijo, ko si z eno ali več oblikami uspe ustvariti ugled kot polemik, analitik ali satirik.

2.3 Komentar v britanskem tisku

Leta 1637 je vzpostavitev britanske javne pošte že omogočila distribucijo raznih almanahov, pamfletov in novičarskih pisem, prvi časopis pa je Velika Britanija dobila leta 1665 z uradnim vladnim *Oxford Gazette*. Prvi dnevnik, *Daily Courant*, se je pojavil leta 1702. Škerlep, ki obravnava značilnosti razvoja britanskega tiska (1990, 1523), piše, da je bil britanski tisk

institucija meščanstva, vzpenjajočega razreda, ki si je najprej pridobil bogastvo in družbeno veljavo z novim načinom poslovanja na liberaliziranem nacionalnem trgu in v

prekomorski trgovini, preko tiska pa je začel posegati v politiko. Dnevniki so bili najprej usmerjeni na posredovanje osnovnih informacij, ki so bile pomembne za tržno poslovanje – od zunanje političnih novic do nihanja cen in delnic. Žanr komentarjev se je najprej pojavil v periodičnem tisku.

Tudi Kalin Golobova (2003, 2005) ugotavlja, da je v Angliji na razvoj dnevniškega tiska vplival predvsem razvoj bralne kulture pri srednjem sloju konec 17. in na začetku 18. stoletja, saj so v dnevnikih objavljali podatke, pomembne za ta sloj: poslovne novice, podatke o izvozu in uvozu, pošiljkah. Političnih komentarjev ni bilo, ampak so jih objavljali v tednikih. Prvi politični tednik je Velika Britanija dobila leta 1704 s tednikom *Weekly Review*, družbeni in družabni komentar pa je pričel *Tatler*.

Škerlep (1990, 1524) navaja, da se je britanski tisk že v drugi polovici 18. stoletja bojeval, da bi lahko svobodno poročal o parlamentarnih debatah in jih tudi komentiral. Postopno si je tisk to pravico izboril, »stalno komentiranje in stalna kritika ukrepov krone in sklepov parlamenta« pa sta tako »prerasla v institucijo in spremenila javno oblast, ki je bila odslej sklicana na odgovornost pred forum javnosti,« kot piše Habermas (v Škerlep 1990, 1524).

Britanska vlada je v 18. stoletju želela omejiti eksplozijo tiska ter preprečiti dostop do časopisov nižjim slojem. V ta namen so uvedli davke na tisk, ki so jih odpravili v 19. stoletju. V 19. stoletju se je večina časopisov strankarsko opredelila.

2.4 Zgodovina komentarja v slovenski publicistiki

Ko pišemo o razvoju komentarja v slovenski publicistiki, ne moremo mimo razvoja slovenskega novinarstva, ki je močno zaostajalo za razvojem razvitejšega, evropskega novinarstva. Slovensko novinarstvo se sicer je razvijalo znotraj evropskega informacijskega okolja, a kot ugotavlja Amonova (2004), periodizacija razvojnih obdobji sloni na uveljavljenih zgodovinskih mejnikih in je v primerjavi z razvitimi evropskimi komunikacijskimi sistemi v zaostanku. Amonova deli obdobja razvoja slovenskega

novinarstva na obdobje predhodništva (od 7. do konca 18. stoletja), ki ga opredeljuje status slovenskega jezika in za katerega je značilno časopisje v nemškem jeziku in tudi siceršnja prevlada nemščine; zamuda v primerjavi z razvitimi evropskimi novinarstvi pa je skoraj 300 let. Od konca 18. stoletja do srede 19. stoletja sledi obdobje obrtniške stopnje razvoja, ki jo zaznamuje nacionalna prebujanja in literarna javnost, nizke naklade in avtorski značaj periodike. Še vedno prevladujejo časopisi v nemškem jeziku, zamuda pa je skoraj polstoletna. Institucionalizacija in profesionalizacija novinarstva ter množičnost so značilnosti obdobja industrijskega razvoja (od srede 19. stoletja do konca 2. svetovne vojne 1945). Sledi obdobje informacijske družbe (od srede 20. stoletja), za katero Amonova piše, da so izstopajoče značilnosti pojav in razvoj drugih množičnih medijev, hkrati pa obdobje do leta 1992 označuje marksistično-samoupravna naravnost novinarstva. Do sprememb v slovenskih medijih je prišlo po osamosvojitvi Slovenije, skupaj z novimi družbenimi spremembami (Kalin Golobova 2004). Slovensko novinarstvo od 90. let 20. stoletja zaznamujejo uvajanje novih besedilnih vrst, zavračanje tradicije, izhajajoče iz nemških poročevalskih vzorcev, ob katerih je nastajalo prvo slovensko pisano časopisje, ter nejasna ločevalna stilna norma med poročevalnimi in presojevalnimi besedili.

...

Zgodovinskega razvoja slovenske publicistične zvrsti Slovenci še nimamo raziskanega. Kalin Golobova (2003) je del razvoja slovenske publicistične zvrsti opravila z analizo posameznih poročevalskih žanrov, glede na jezikovno-stilne prvine.

Kot je značilno za slovensko novinarstvo nasploh, je tudi na razvoj publicističnih žanrov imelo velik vpliv tuje novinarstvo. Na razvoj slovenskih časopisov (s tem tudi novinarskih žanrov in poročevalskega stila) je namreč pomembno vplivala razvitejša nemška publicistika, ki je na slovensko publicistiko delovala kot zgled in konkurent hkrati. V slovenska mesta so že od srede 17. stoletja prihajali nemški časopisi in knjige; na Slovenskem se je prvo pojavilo in ustalilo nemško časopisje, kot navaja Amonova (v Kalin Golob 2003, 56). Prvi časopis (izhajal je od 1707–1709) je bil ljubljanski *Wöchentliche Ordinari – Laybacher Zeitungen*, najbolj vpliven pa je bil časopis

Laibacher Zeitung (1778–1918). V njegovi prilogi *Illirysches Blatt* (izhajala med 1819 in 1849) so se oglašali tudi vsi tedanji pomembnejši slovenski ustvarjalci (Prešeren, Čop in Bleiweis kot najbolj znani).

Zasnove publicistične funkcijske zvrsti najdejo slovenski jezikoslovci v Vodnikovih *Ljubljanskih novicah* (1797–1800), novinarska stroka jih navaja kot prvi slovenski časnik. Razvojna pot slovenske publicistike se je nato nadaljevala v predmarčnem obdobju z Bleiweisovimi *Kmetijskimi in rokodelskimi novicami* (od 1842). Tudi Slovenci so se srečevali s cenzuro – predmarčno obdobje v Sloveniji je zaznamovala stroga cenzura, kot piše Grafenauer (v Kalin Golob 2003, 33):

Najpomembnejši urad je policijsko ministrstvo, ki je postalo 1801 pristojno tudi za cenzuro publikacij. Prepovedani so bili spisi vrste tedanjih vodilnih evropskih pisateljev in filozofov. Javna kritika je postala nemogoča, državno policijsko nadzorstvo pa je posegalo v najbolj vsakdanje življenje. Nad delom vseh književnih delavcev, še posebej pa nad delom časnikov in časopisov je vestno bedela stroga policija in njena cenzura.

Kljub cenzuri je »Bleiweisu in njegovim sodelavcem uspelo zapisati tudi odlomke z odkrito narodno in politično idejo«, ugotavlja Kalin Golobova (2003, 33). *Kmetijske in rokodelske novice* so imele pomembno vlogo pri razvoju slovenske publicistike tudi v drugi polovici 19. stoletja, ko so se tudi pri nas do konca razvile zvrstne posebnosti presojevalnih poročevalskih besedil (Kalin Golob 2000). »Bleiweisove *Novice* so bile na eni strani vir jezikovnih poimenovanj, ki so jih vsebovali najrazličnejši poljudnoznanstveni prispevki, iz njih so črpali sestavljalci »prirodznanskih učbenikov« (Orožen v Kalin Golob 2003, 35), na drugi strani pa so združevala besedila umetnostne in strokovne zvrsti ter jih v skladu s poljudno-strokovno-vzgojnimi cilji približevale bralcem« (Kalin Golob 2003, 35).

Pomembno fazo razvoja publicistične zvrsti, pa čeprav v okviru knjižnega jezika, predstavlja tudi prvi slovenski politični časopis *Naprej*, ki ga je urejal Levstik in je izhajal leta 1863. *Naprej* je »na »publicistično frazeologijo«, »časopisni stil« deloval posredno: s kultiviranjem in razvijanjem knjižnega jezika« (Kalin Golob 2005, 84).

Kalin Golobova (2005) piše, da so Vodnik, Bleiweis in Levstik razvijali tradicijo publicistike, vendar začetkov poročevalstva kot posebne dejavnosti znotraj široke publicistične zvrsti ne moremo iskati pri njih, ampak šele v prvih dnevnikih. Na razvoj oziroma rast množičnih občil v drugi polovici 19. stoletja (za katerega tudi Amonova (2004) piše, da ga zaznamujeta institucionalizacija in profesionalizacija novinarstva), je vplivala vedno večja količina dogodkov, o kateri se je poročalo. Na nastajanje slovenskega časopisja in na poročanje o vedno novih dogodkih je v tem obdobju močno vplivalo slovensko politično življenje: spori med staro- in mladoslovenci, konzervativci in liberalci, kasneje še klerikalci, boji za pravice Slovencev in za slovenščino, razgibano društveno in družbeno življenje...

Vsi ti temelji (prvi slovenski časopisi, politična klima ...) so omogočili, da je slovenski knjižni jezik v drugi polovici 19. stoletja polno zaživel skoraj v vseh zvrsteh. Slovenska publicistika se je razvijala »v številnih revijah, tednikih in treh dnevnikih (l. 1898 je postala dnevnik tudi tržaška *Edinost*)« (Kalin Golob 2003, 31). Prav posebne, objektivne okoliščine so v jeziku zahtevale prilagoditev novi vlogi in izoblikovale poročevalski stil.

Kalin Golobova (2000, 2003, 2006) ugotavlja, da je razvoj slovenskega poročevalskega stila vezan na slovenski dnevniški tisk. Konec 60. let 19. stoletja smo Slovenci dobili politični list *Slovenski narod*, »ki je bil leta 1873 postavljen pred popolnoma novo vlogo: vsak dan tvoriti nova in nova besedila, vsak dan znova obveščati o dogodkih, jih komentirati in se odzivati nanje« (Kalin Golob 2003, 35). Leta 1883 je tudi *Slovenec* postal dnevnik. Na oblikovanje žanrskih posebnosti je vplivala tudi dopisniška mreža, ki se je sčasoma širila v *Slovenskem narodu*, čeprav »do 20. stoletja ne moremo govoriti o čistih žanrih, saj recimo v posameznih vesteh vse do konca 19. stoletja najdemo komentatorske prvine« (Kalin Golob 2003, 56). *Slovenski narod* se je kmalu izoblikoval v »dnevni časopis, kot ga poznamo še danes: z raznoliko vsebino, z besedili umetnostne (podlistek, pesmi), znanstvene (prav tako podlistek), praktično strokovne (uradovalne: zapisniki), praktičnosporazumevalne (mali oglasi, osmrtnice, cene izdelkov...) in publicistične (oglaševalska in poročevalska besedila) zvrsti« (Kalin Golob 2003, 56).

Slovenski dnevniki v drugi polovici 19. stoletja so posnemali tradicijo nemških dnevnikov (ki so jo le-ti prevzeli iz angleškega in francoskega časopisja) (Kalin Golob 2003); razlikovali so se po formatu in številu strani, a so jim bili podobni glede na razporeditev besedil. Zаметke komentarja, kot ga poznamo danes, lahko v prvih slovenskih dnevnikih najdemo v obliki uvodnikov (na prvi strani – uvodni članek, nekakšen komentar) ter dopisov. Presojevalna poročevalska besedila »so bili v prvih dnevnikih predvsem uvodniki, ki pa so nastajali večinoma pod vplivom govorjenih javnih besedil. Vsaj pod Jurčičevim uredništvom¹⁰ so uvodne članke, nekakšne predhodnike uvodnikov, pisali različni avtorji, za njihovo tvorbo so imeli na razpolago več časa, torej niso nastajali pod časovnim pritiskom, ki bi vplival na morebitno gospodarnost sporočanja, oblikovanje stilotvornih posebnosti« (Kalin Golob 2003, 55). *Slovenski narod* je imel tudi razvito dopisniško mrežo, dopisi so bili vključeni v rubriki *Dopisi* in *Domače stvari*. V prvi rubriki so bili objavljeni daljši dopisi in če jih primerjamo s sodobnimi poročevalskimi besedili, so bili zметki običajnega poročila, dopisniškega poročila in tudi komentarja. Kot ugotavlja Kalin Golobova (2003, 165), zadnji tip »predstavljajo dopisi, v katerih avtor ni le nevtralen opazovalec in poročevalec, temveč skuša prikazati razmerje med dogodki, uvideti njihov pomen ... vse to pa so značilnosti presojevalnih besedil oz. (po Koširjevi) komentatorske vrste«. Dopisi z zметki komentarja so postopoma »dobili naslove, objavljali so jih kot uvodnike ali besedila za uvodnikom, kot komentarje aktualnih političnih razmer, predstavljajo torej razvojno črto presojevalnih poročevalskih besedil« (Kalin Golob 2003, 165).

Kalin Golobova (2006, 285) sklepa, da se je v 20. stoletju v slovenskem poročevalstvu razčistila ločevalna norma med informativnimi (poročevalnimi) in interpretativnimi (presojevalnimi) besedilnimi vrstami, ki se je nakazovala že v prvih dnevnikih in da se tako »s stilnega vidika ... jasno izoblikuje napetost med avtomatiziranostjo in aktualiziranostjo prvin« (Kalin Golob 2006, 285).

¹⁰ Jurčič je bil urednik Slovenskega naroda od leta 1871 do svoje smrti v letu 1881.

2.5 Primerjava komentarja v angleškem in slovenskem tisku

Za razvoj komentarja v slovenski publicistiki, kot tudi za novinarstvo nasploh, je na eni strani značilno zgledovanje po razvitejšem evropskem novinarstvu ter časovni zaostanek po drugi strani. V Veliki Britaniji se prvi dnevnik pojavi na začetku 18. stoletja. Kmalu zatem se v tednikih razmahne komentar. V Sloveniji dobimo prvi dnevnik in v njih prve zametke sodobnega komentarja v obliki uvodniških člankov in dopisov v drugi polovici 19. stoletja, v času, ko se v Veliki Britaniji že pojavljalo prvi kolumnisti in postaja komentiranje aktualnih dogodkov prestižen poklic.

V Sloveniji je dnevniški tisk pričelo izdajati slovensko liberalno meščanstvo, da bi branilo svoje interese Slovencev kot naroda in politični komentarji so bili v njem pogosti, poslovne informacije skoraj nepomembne. Po drugi strani se politični komentar v britanskem tisku v 17. oziroma 18. stoletju pojavlja predvsem v tednikih, saj dnevniki tistega časa odražajo potrebe meščanstva z objavo (prevladujočih) poslovnih novic, kot piše Williams (v Kalin Golob 2003, 63).

3. O ČASNIKU *GUARDIAN*

Kot navaja *Guardian* na svojih spletnih straneh o zgodovini časopisa (*History of the Guardian* 2002) in v časovni tabeli (*Guardian Text Timeline*), je časopis leta 1821 ustanovil John Edward Taylor, prvič pa je izšel 5. maja tistega leta kot *The Manchester Guardian*. Sprva je *Manchester Guardian* izhajal kot tednik, leta 1836 je pričel izhajati dvakrat tedensko. Leta 1855 je postal dnevnik, kar je omogočilo znižanje davkov na tisk. Državno in mednarodno priznan časopis je *Guardian* postal pod uredništvom CP Scotta (1872 – 1929), ki si je prizadeval za neodvisnost časopisa, njegove uredniške politike pa se časopis drži še danes.

Vpliv časopisa se je širil in leta 1959 se je ime časopisa spremenilo v *The Guardian*, da bi ime odsevalo vse večjo pomembnost domačih in mednarodnih tem v časopisu. Leta 1964 se je uredništvo iz Manchestra preselilo v London, kar je poleg investicije v tisk pripomoglo utrditi *Guardianovo* vlogo. V sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja,

ki jih je v Veliki Britaniji zaznamovala politična polarizacija, je »*Guardianovo* stališče glasu na levi« (History of the Guardian 2002) ostalo nespremenjeno. Leta 1988 je *Guardian* z veliko stilsko preobrazbo vstopil v obdobje sodobnega uspeha. Do danes se je povečala naklada časopisa, ki je ostal komercialno uspešen, hkrati pa je prejel tudi priznanje kritikov za kvalitetno in inovativno novinarstvo. *Guardian* je leta 1997 kot prvi nacionalni časopis ustanovil funkcijo urednika strani bralcev, ki ureja dnevni rubriki *Popravki* (*Corrections*) in *Pojasnila* (*Clarifications*). *Guardian* je leta 2005 postal prvi britanski časopis, ki v celoti izhaja v barvnem tisku, kot prvi britanski nacionalni časopis je prevzel srednje velik (*mid-size*) format.

Že leta 1928 je *Guardian* izdal prvi priročnik za pisanje (*Style Book*), zbirko splošnih navodil novinarjem za pisanje – v knjigi je opisano, kako zapisati določene besede, vsebuje pravopisna pravila, splošna navodila glede oblikovanja besedila in tudi, na kateri slovar naj se novinar obrne v primeru, da pomoči, ki jo potrebuje, ne bi našel v knjigi. Izdaja priročnika iz leta 1928 (*Style Book of the Manchester Guardian* 1928) vsebuje tudi navodila za oblikovanje uvodnih vrstic: »Ne uporabljati malih tiskanih črk. Narekovaje premaknite v naslednjo vrstico, ko citirano besedilo presega tri vrstice. Številke ne navajate s števki, manjšimi od sto, razen v primeru statistike in podobnih zadevah ter v primeru datumov« (*Style Book of the Manchester Guardian* 1928, 5).

Tudi danes ima *Guardian* veljaven priročnik za pisanje, ki prav tako vsebuje napotke, kako pravilno zapisati določene besede, pravopisna pravila in razna uporabna navodila (kako zapisati datume, kateri zapis izbrati v primeru izbire med različnimi možnostmi). Leta 2007 je izšla prenovljena izdaja priročnika, »s katerim je *Guardian* še nadgradil priročnik iz leta 2004«, kot v uvodniku piše Mayes (Mayes v Marsh 2007, 1). Iz njegovega uvodnika lahko razberemo, da so napotki in priporočila namenjena predvsem verodostojnosti *Guardianovih* novinarjev, saj lektorji dandanes (v britanskem novinarstvu, op. a.) ne obstajajo več. »Dandanes lahko novinarji za napake, ki uidejo vsem pregledom, krivijo zgolj sami sebe. Oni sami so pregledovalci,« piše Mayes (v Marsh 2007, 2).

Napotke o uporabi in zapisu besed ima *Guardian* navedena tudi v uredniškem kodeksu *Guardiana* (*The Guardian's Editorial Code* 2007, 3), ki se na področje stilistike spušča v odstavku o rabi žaljivk in kletvic:

Spoštujte zahteve bralcev po previdni uporabi besed, ki bi lahko bile žaljive. Kletvice uporabljajte samo, ko je to nujno potrebno zaradi dejstev ali da bi portretirali osebo v članku; skoraj nikoli kletvic ni potrebno uporabljati zunaj dobесednih navedkov. Močnejša kot je kletvica, bolje premislite o uporabi te besede. Izogibajte se uporabi kletvic v naslovih, poudarjenih vrsticah in uvodnih vrsticah, in nikdar ne uporabljajte opomb, ki so le izhod v sili.

Guardianovi novinarji upoštevajo tudi kodeks komisije medijskih pritožb (*Press Complaints Commission Code of Practice*), prav tako zapisan v uredniškem kodeksu *Guardiana* (*Press Complaints Commission Code of Practice* 2007, 7-10). Kodeks v prvem delu o natančnosti poročanja s 3. členom jasno zapoveduje, da morajo mediji, čeprav so svobodni pri izbiri o svojem glasu podpore, jasno razločevati med komentarjem, ugibanjem ter dejstvi.

4. O ČASNIKU *DELO*

Začetki razvoja časnika *Dela* segajo v čas ob koncu 2. svetovne vojne, v čas, ki ga Amonova (glej 2004, 66) poimenuje čas informacijske družbe. V Sloveniji to obdobje zaznamuje prepoved izhajanja vseh kolaboracionističnih časopisov, katerih imetje je bilo razdeljeno časopisom, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju. Časopisje po vojni je tako »z vodilnim *Slovenskim poročevalcem* nadaljevalo tradicijo partizanskega časopisja, kar pomeni, da se je novinarstvo v vsem podrejalo direktivam partije in njeni ideologiji« (Amon 2004, 66). V prvih letih po vojni je časopisje »prinašalo smernice za delo, seznanjalo z izkušnjami pri obnovi domovine in graditvi socializma ter opozarjalo na napake pri tem. Nadaljevalo je vlogo osrednjih informativnih glasil OF, za katera je bila značilna agitacijska, vzgojna in mobilizacijska funkcija« (Amon 2004/05).

Slovenski poročevalec, glasilo OF, je postal osrednji slovenski dnevnik in to ostal vse do leta 1959, ko se je s časopisom *Ljudska pravica* združil v *Delo*. Časnik *Delo* je prvič izšel 1. maja 1959, kot je navedeno na spletni strani družbe *Delo* (*Zgodovina družbe Delo*). »Sprva je *Delo* izhajalo v dveh izdajah s prilogama *Najdihojca* in program RTV. Leta 1967 je začelo *Delo* izhajati že v šestih pokrajinskih izdajah, istega leta pa je prvič izšla *Sobotna priloga*. Leta 1980 je *Delo* doseglo naklado več kot 100.000 izvodov in bilo za *Politiko* drugi najbolj prodajan časopis na območju nekdanje države« (*Zgodovina družbe Delo*).

Leta 1962 se je tiskarna ČGP Delo združila s Triglavsko in Blaznikovo tiskarno, da bi se podjetje prilagodilo hitri rasti. Leta 1982 je bila dograjena stolpnica na Dunajski cesti v Ljubljani, kjer *Delo* deluje še danes.

30. aprila 2004 je *Delo* prvič izšlo v barvni podobi, 12. januarja 2008 pa je časnik zamenjal tudi format in prvič izšel v tako imenovanem zoženem formatu, v kakršnem izhaja tudi *Guardian*. »*Delo* se tako po skoraj 49-ih letih, vse od začetka izhajanja 1. maja 1959, poslavlja od svojega znamenitega in unikatnega velikega formata in se pridružuje skupini velikih evropskih časopisov, ki so svoje formate prilagodili zahtevam bralcev (praktičnost, preglednost in privlačnost) – ne da bi slednjim pri tem kakorkoli odtegnili vsebino«, je ob tem zapisal namestnik odgovornega urednika Darijan Košir (Košir 2008).

Osrednji slovenski časnik *Delo* nima priročnika za pisanje za svoje novinarje. *Delo* tudi nima svojega kodeksa, saj se (kot večina slovenskih medijev) ravna po *Kodeksu novinarjev Slovenije* iz leta 2002. Kodeks je sicer spisek etičnih načel, ki naj bi jim slovenski novinarji sledili in ne vsebuje stilističnih napotkov. Kljub temu delno poseže v področje stilistike v delu o splošnih etičnih normah v 21., 22. ter 23. členu, saj piše, da naj novinar, ko poroča s področja pravosodja, »upoštevata, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen. Novinar mora biti pazljiv pri omembi imen in objavi slik storilcev, žrtev ter njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih« (*Kodeks novinarjev Slovenije* 2002, 21. člen). Prav tako kodeks zapoveduje posebno

obzirnost pri »zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugih huje prizadetih ali bolnih« (*Kodeks novinarjev Slovenije* 2002, 22. člen). Kodeks novinarjem narekuje tudi, da se morajo izogibati »rasnim, spolnim, starostnim, verskim, etničnim, geografskim stereotipom ter stereotipom, povezanim s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom in socialnim položajem. Spodbujanje k nasilju in nestrpnosti, diskriminacija na podlagi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni ali narodni skupnosti, žalitev verskih čustev in običajev ter netenje mednacionalnih trenj je nedopustno« (*Kodeks novinarjev Slovenije* 2002, 23. člen).

Kako bo kodeks vplival na delovanje in tudi pisanje novinarja ter njegov stil, je seveda vprašanje posameznika. Korošec (2004) na primer ugotavlja, da se vsi *Delovi* novinarji ne držijo kodeksa in da je stilistika poročevalstva novinarjem »španska vas«, ko se ukvarja s kritiko konkretnega poročevalskega besedila o sodni obravnavi, v kateri so napačno uporabljeni izrazi dvoma o dejstvih, ki taka še niso pravno dokazana.

5. KOMENTARJI V *GUARDIANU* IN V *DELU*

Guardian dnevno objavlja komentarje na straneh, naslovljenih *Comment & Debate*, enih izmed glavnih strani časopisa, ki jim običajno namenja 3 časopisne strani dnevno (v sobotnih izdajah *Comment & Debate* zaseda 2 časopisni strani). Na teh straneh so objavljeni daljši komentarji *Guardianovih* novinarjev ali drugih znanih kolumnistov, pisateljev in ostalih avtorjev, ki komentirajo aktualne teme in zadeve, ki se sicer pojavljajo na prvih straneh časopisa, predvsem v rubrikah *National* in *International*. Komentarji o gospodarskih in finančnih temah ter športni komentarji so objavljeni na straneh, ki so namenjene tem temam in tako tudi primerno naslovljene.¹¹

¹¹ Da so specializirani komentarji vedno pogostejše objavljeni na straneh, specializiranih glede na temo, opaza tudi Hynds (glej 1984, 637), ki je v raziskavi leta 1984 glede na leto 1975 zaznal upad komentarjev o gospodarskih temah na straneh, namenjenih komentarjem. Dodaja, da je to verjetno posledica tega, da je večina večjih časopisov v tem obdobju razvila strani, namenjene gospodarstvu, kjer objavljajo komentarje s to isto tematiko.

Na straneh *Comment & Debate* Guardian objavlja tudi rubriko *Comment is free*, kjer so objavljeni odlomki komentarjev avtorjev, ki na spletni strani Guardian <http://commentisfree.guardian.co.uk/index.html> v rubriki *Comment is free* ... objavljajo svoje spletne dnevnike (bloge).

Komentarji v *Delu* so objavljeni na 5. strani časopisa, naslovljeni z *Mnenja*. Običajno sta pod *Mnenji* objavljena dva komentarja *Delovih* novinarjev o najaktualnejših temah dneva (najodmevnejšo temo obravnava uvodnik *Tema dneva*, objavljen na naslovnici časopisa). Na isti strani *Delo* dnevno objavlja tudi mnenja znanih avtorjev (novinarjev, pisateljev, gospodarstvenikov, politikov in drugih), in sicer v rubriki *Gostujoče pero*. Ti komentarji so daljši kakor komentarji *Delovih* novinarjev. Tako kot *Guardian* tudi *Delo* športne komentarje ter posamezne komentarje o gospodarskih in finančnih temah objavlja na straneh, namenjenih tem temam.

6. ELEMENTI, KI VPLIVAJO NA STIL

Presojevalna besedila, kamor spada komentar, se od poročevalskih besedil ločijo ne le funkcijsko, ampak tudi zaradi svojih stilnih značilnosti in še posebej stilno zaznamovanih jezikovnih prvin na katerikoli ravni jezika (stilemov),¹² ki so ena izmed značilnih lastnosti teh besedil. Z izbiro stilemov avtor pokaže svojo osebnost, svoj odnos do teme sporočanja in tudi namen sporočila.

Izbire lahko najdemo na vseh ravneh jezikovne oblike (fonetični, morfološki, sintaktični, leksikalni in semantični). Verschueren (2000, 89) trdi, da izbiranje jezikovnih sredstev resnično poteka na vseh možnih ravneh jezikovne strukture: »Najprej moramo izbrati enega od približno 6000 jezikov oziroma mešano obliko, do nove izbire pa lahko pride

¹² Pojem stilemov je v diplomski nalogi uporabljen v pomenu, ki ga *Enciklopedija slovenskega jezika* definira kot »stilno zaznamovano, tj. od nevtralnega posebno sredstvo jezika, s katere koli njegove ravnine (npr. raba izrazov, ki so zastarevajoči, starinski, narečni, zastareli, izobrazbeno značilni, zahodnoevropsko prevzeti namesto domači ...). Lahko so tudi le besedilni (npr. z glasovno orkestracijo, mero in rimo, ironijo, besednim redom ...)« (Toporišič 1992, 311).

tudi z vsako novo izbiro ali frazo ... izbire skoraj nikoli niso banalne. Lahko imajo neznaten učinek na interpretacijo ali pa hude politične posledice. Nadalje moramo izbrati zvrst in tvoriti stavke, ki zahtevajo izbire besed in slovničnih oblik«. Verschueren (2000, 90) nadalje trdi, da ne izbiramo zgolj besed, pač pa tudi strategije: »Če izberemo, na primer, strategijo spoštljivosti, bodo verjetno potrebne specifične izbire na številnih strukturnih ravneh – na ravni jezika, sloga, oblik naslavljanja, besedišča na splošno in tako naprej«. Izbire lahko kažejo na kakršno koli stopnjo zavedanja – nekatere izbire so lahko zelo zavestne, druge pa popolnoma samodejne, kot piše Verschueren, ki trdi tudi, da izbire praviloma niso enakovredne (Verschueren 2000, 91–92):

Lingvistika ta fenomen tradicionalno obravnava tudi tako, da razlikuje med zaznamovanimi in nezaznamovanimi izbirami ... nezaznamovanosti ne smemo zamenjati z nevtralnostjo v splošnem pomenu besede. Včasih so govorci angleščine čutili, da je osebni zaimsek he (on) v kontrastnem paru he – she (on – ona) nezaznamovan, zato so ga lahko generično uporabljali za vsa človeška bitja. To pa še ne pomeni, da je celo takrat bilo v tej izbiri kaj nevtralnega. Jasno je, da je bila povezana z vzorci socialne prevlade, zato je pod vplivom družbenih sprememb v številnih delih angleško govorečega sveta generični on postal nesprejemljiv in s tem zaznamovan.

Verschueren (2000, 92) trdi tudi, da izbire evocirajo oziroma vsebujejo svoje alternative:

To pomeni, da vsaka izbire oblike, ki jo motivira njena umestitev v kateri koli razsežnosti pomena, ne zaznamuje le te specifične umestitve, temveč evocira celotno razsežnost. Zato v angleščini (tako kot v slovenščini) izbire glagolskega časa v predstavitev dejanja ali dogodka skoraj neizogibno vnesejo časovno razsežnost ... Na področju leksikalnih izbir zlahka dokažemo, da s tem, ko ne izberemo razpoložljive možnosti, pogosto dosežemo prav tolikšne komunikacijske učinke kot z dejansko izbiro.

Izbira jezikovnih sredstev je ena izmed prvin stila – lingvostilistika¹³ pa kot temeljno jezikovnostilistično prvine in glavni del načel in metod lingvostilistične raziskave

¹³ Kalin Golobova (2005/06) lingvostilistiko opredeljuje kot relativno mlado jezikoslovno disciplino, ki raziskuje in z analizo posameznih besedil ugotavlja splošne zakonitosti stilizacije jezikoslovnih pojavov. Predmet lingvostilistike je jezikovni stil, ki se nanaša na formalne strani besedil različnih vrst.

postavlja sopomenke – besede, članice tematskih skupin, ki pripadajo enemu in istemu delu govora in so si v leksikalnem pomenu tako podobne, da njihovo razlikovanje potrebuje posebno obravnavo. Razlike med sopomenkami so v stilističnih konotacijah, ki se jih držijo. Konotativnost je sicer tipična tudi v presojevalnih zvrsteh, ki za doseganje posebnih učinkov uporabljajo tudi literarne in retorične stilne postopke (Kalin Golob 2005/06). Nekatera jezikovna sredstva delujejo v odnosu do drugih jezikovnih sredstev stilno že sama po sebi. To so tako imenovani inherentni stilni pojavi, ki poleg denotativnega že vsebujejo konotativni pomen. Druga jezikovna sredstva, adherentni stilni pojavi dobijo svojo stilno vrednost v konkretnem besedilu – sama po sebi so torej stilno nevtralna, stilemi pa postanejo v sobesedilu.

Slovenska jezikoslovna literatura govori o stilno nevtralnih in stilno zaznamovanih jezikovnih sredstvih, h katerim spadajo najrazličnejši stilemi, »npr. metafore, metonimije, sinekdohe, tj. vse, kar tradicionalno štejemo k tropom, dalje besedne igre, ekspresivnosti, ki nastanejo zaradi prenosa iz zvrsti v zvrst, ironizmi, neologizmi itn.« (Korošec 1998, 13). Vendar, kot ugotavlja Korošec, to velja samo za umetnostna besedila, saj v publicističnih oziroma – še ožje – poročevalskih besedilih del stilemov dobi drugačno vrednost. Korošec tako prvi piše tudi o avtomatizaciji in aktualizaciji, ki sta značilni za poročevalska besedila. Specializirana, večinoma tehnična sredstva v poročevalstvu Korošec poimenuje avtomatizmi. »Ti so tukaj – in samo tukaj – nevtralna jezikovna sredstva, so pa predvsem besedne zveze in stavčne konstrukcije. Ker so v teh besedilih nevtralne in so aktualizirane šele tedaj, ko so prenesene v drugo, predvsem umetnostno zvrst, tvorijo samostojno skupino in so pravo nasprotje vsem drugim sredstvom, ki jih v teh besedilih štejemo za aktualizme« (Korošec 1998, 14).

Korošec (1998) piše, da lahko za določeno skupino jezikovnih sredstev, ki nastopajo s posebno funkcijo v poročevalskih besedilih, govorimo o stilni vrednosti treh stopenj. Prva stopnja je ničelna stilna vrednost ali stilna indiferentnost jezikovnega sredstva. O drugi stopnji govorimo, ko se jezikovno sredstvo za opravljanje posebne funkcije v poročevalstvu avtomatizira in je tako v smislu avtomatizacije že zaznamovano glede na prvo stopnjo, hkrati pa je v poročevalskem besedilu nevtralno. Avtomatizirano jezikovno

sredstvo pa se lahko aktualizira s prenosom v kako drugo funkcijsko zvrst, znotraj poročevalstva tudi v kak drug poročevalski žanr, kjer se pridruži drugim stilno zaznamovanim jezikovnim sredstvom in vključi v nasprotje stilno nevtralno – stilno zaznamovano. »Znotraj poročevalstva lahko tako isto jezikovno sredstvo opravlja dve nasprotujoči si funkciji: kot avtomatizem in kot aktualizem« (Korošec 1998, 14). Avtomatizacija in aktualizacija sta tako polarizirana pojava, pri čemer je avtomatizacija »ustaljevanje posameznih jezikovnih sredstev, da postanejo za opravljanje določene naloge običajna in se utrdijo v konvenciji med tvorci in naslovniki«, aktualizacija pa »pomeni novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za doseg posebnega učinka« (Korošec 1998, 15). Jezikovna sredstva, ki nastanejo z avtomatizacijo, Korošec poimenuje avtomatizmi, aktualizmi pa so jezikovna sredstva, nastala z aktualizacijo.

Za našo raziskavo so pomembni predvsem aktualizmi, ki so sestavni del presojevalnih poročevalskih besedil. Z njihovo pomočjo tvorec besedila išče pot k naslovniku ter navezuje stik z njegovim izkustvenim svetom, da bi sprožil njegovo razumsko in čustveno dejavnost. Med aktualizme Korošec (1998) šteje vsako stilno zaznamovano prvino, med njimi pa izpostavlja:

- ločila v naslovih,
- aktualizmi, ki jih običajno štejemo k tropom in figuram (metafora, metonimija, oksimoron, paronomazija, litota, evfemizem, aposisteza, apostrofa ...),
- perifraze,
- besede, ki jih Slovar slovenskega knjižnega jezika kvalificira s katerim izmed stilno-plastnih in časovnih kvalifikatorjev (arhaizmi, nižje pogovorne besede, frazemi, vulgarizmi, neologizmi ...).

Diplomsko delo v nadaljevanju analizira uporabljene aktualizme v komentarjih v *Delu* in v *Guardianu*.

Izbira je predpostavka in hkrati prvina stila, ki jo novinar izrablja glede na cilj sporočanja oziroma učinek, ki ga želi (z besedilom) doseči. Stil se uresničuje z izbiro jezikovnih sredstev na vseh ravneh, z aktualizacijo rabe in izborom kompozicijskih, tematskih in vsebinskih sredstev. Na izbiro sredstev vplivajo tako imenovani stilotvorni dejavniki, to so dejavniki, ki v vseh okoliščinah sporočanja vplivajo na dejanje sporočevalca oziroma vsi dejavniki, ki določajo izbiro jezikovnih sredstev in vplivajo na končni stil sporočila. Njihov vpliv je zapleten in neprekinjen proces, ki poteka sočasno z nastajanjem sporočila in stila, njihovega delovanja pa se večinoma ne zavedamo, pa čeprav tvorijo, modificirajo in usmerjajo stil sporočila (Kalin Golob 2005/06). Stilistika loči objektivne in subjektivne stilotvorne dejavnike.¹⁴ Objektivni stilotvorni dejavniki na tvorca sporočila vplivajo od zunaj in tako govorimo o vplivu objektivno danih okoliščin, med katere Kalin Golobova šteje funkcijo sporočila, vrsto sporočila, jezikovni položaj in okoliščine sporočanja, naslovnika, uporabljeno obliko sporočila, stopnjo pripravljenosti sporočila, uporabljeni kod sporočanja ter temo sporočila. Na stil posameznega besedila vplivajo še subjektivni stilotvorni dejavniki, ki so povezani predvsem s posameznim avtorjem in njegovim individualnim stilom ter tako vplivajo na individualne razlike v stilu in kompoziciji. Največja možnost delovanja subjektivnih dejavnikov se poleg vsakdanjega sporočanja ter umetnosti kaže prav v nekaterih publicističnih žanrih – komentarju, glosi... Stilistika med subjektivne stilotvorne dejavnike šteje avtorjevo intelektualno raven, izobrazbo, zmožnost abstrakcije in logičnega mišljenja, avtorjevo obvladovanje koda, njegovo življenjsko izkušnost, kulturno in družbeno razgledanost, raven splošne in strokovne izobrazbe, poznavanje teme, umeščenost avtorja v določeno družbeno skupino in okolje, značajske in duševne lastnosti, trenutno fizično in psihično stanje ter pripravljenost do sporočanja, poleg tega pa še lastnosti, povezane s starostjo in spolom, odnos do naslovnika, osebna nagnjenja in navade ter vpliv branja (Kalin Golob 2005/2006).

¹⁴ O stilotvornih dejavnikih govori že Dular (1974), ki prav tako loči objektivne in subjektivne stilotvorne dejavnike. Med objektivne stilotvorne dejavnike Dular šteje »inventar izraznih sredstev vseh socialnih zvrsti slovenskega jezika, kontekst, snovno neomejenost, naslovnika, čas in prostor sporočanja, zveze s svetom, zakonitosti slovstvenih zvrsti, prenosnik, trenutne okoliščine, notranjo jezikovno kontrolo« (Dular 1974, 12). Za subjektivne stilotvorne dejavnike pa Dular piše, da so to »osebna kultura pisca, načelna stališča glede pomembnosti jezikovne kulture, praktično obvladovanje jezika, stik z drugimi funkcijskimi zvrstmi, socialna pripadnost avtorja, njegova nazorska naravnost, osebna zavzetost za zadevo, o kateri se govori ali piše« (Dular 1974, 12).

III. STILNA RAZČLEMB A KOMENTARJE V *GUARDIANU* IN V *DELU*

7. O KOMENTARJIH, ZAJETIH V STILNO RAZČLEMBO

Prvi del diplomskega dela opredeljuje stil in komentar ter podaja zgodovinsko ozadje razvoja angleškega in slovenskega novinarstva (in znotraj njega komentarja kot žanra), v okviru katerega se je razvil časopisni komentar, kot ga poznamo danes. Drugi del naloge obravnava stilne značilnosti posameznih komentarjev v *Delu* in v *Guardianu*, z namenom ugotoviti, katere so značilnosti slovenskega in angleškega komentatorskega stila.

V analizi so zajeti komentarji, objavljeni v rubrikah *Comment & Debate* v *Guardianu* ter *Mnenja* v *Delu* v obdobju med 11. in 23. februarjem 2008. V tem obdobju je bilo v *Delu* objavljenih skupno 38 komentarjev, od tega 25 komentarjev, ki so jih napisali novinarji *Dela*, 13 pa takih, ki so jih napisali drugi avtorji (strokovnjaki na raznih področjih, politiki in publicisti) in so bili objavljeni v rubriki *Gostujoče pero*. V *Guardianu* je bilo v istem obdobju objavljenih 80 komentarjev. 43 komentarjev so napisali novinarji časnika *Guardian*, med te pa je štetih tudi 5 komentarjev, objavljenih v rubriki *Comment is free*, ki so jih napisali avtorji blogov na spletni strani *Guardiana Comment is free ...*.¹⁵ 29 komentarjev, objavljenih v *Guardianu* v istem obdobju in obravnavanih v analizi, so napisali razni pisatelji, raziskovalci, politiki ... Ti komentarji so objavljeni v taki obliki kot komentarji novinarjev *Guardiana* – medtem ko ima *Delo* za gostujoče avtorje v ta namen posebno rubriko, že prej omenjeno *Gostujoče pero*.

Diplomsko delo se v analizi najprej osredotoči na naslovje komentarjev, pri čemer primerja tipe in aktualiziranost naslovov komentarjev v *Delu* in v *Guardianu*. Nadalje primerja aktualizme v komentarjih, in sicer: katere aktualizme uporabljajo avtorji in v kolikšni meri, pri čemer analizira uporabljene trope, retorične figure ter rabo zaznamovanih besed v komentrajih. Pri slovenskih komentarjih se diplomsko delo

¹⁵ Avtorji svoje komentarje v obliki blogov redno objavljajo na spletni strani *Guardiana*, kjer veljajo isti principi pisanja kakor v tiskani izdaji časopisa, zato sem njihove komentarje štele v skupino komentarjev avtorjev – novinarjev. Ti komentarji stilistično od ostalih ne izstopajo.

osredotoči še na vključen angleški element. Z analizo želi diplomsko delo potrditi teze, zapisane v uvodu.

Tabela 7.1: Komentarji, zajeti v stilno razčlenbo v diplomskem delu

	Delo	Guardian
Komentarji novinarjev	25	43 (od tega 5 komentarjev avtorjev blogov)
Komentarji drugih avtorjev	13	29
Skupaj	38	72

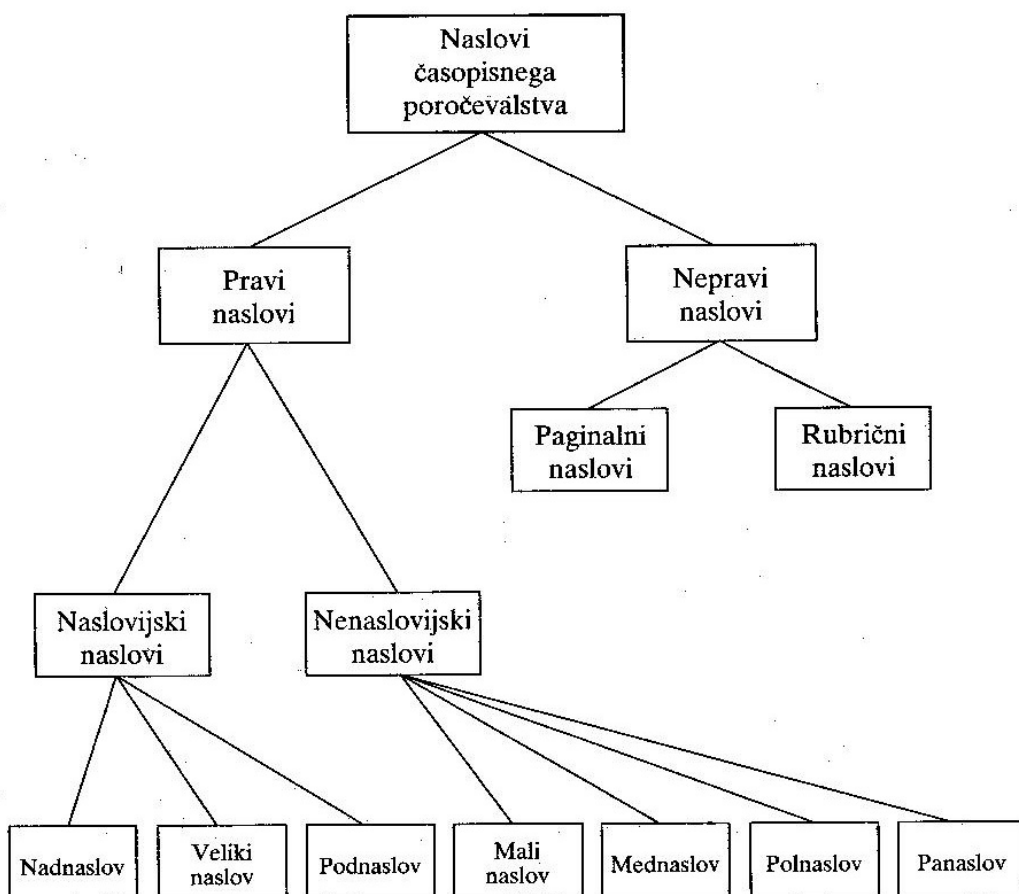
8. NASLOVJE V KOMENTARJIH *GUARDIANA* IN *DELA*

Če hočemo doseči, da bralec prebere določeno besedilo med številnimi besedili v časopisu, moramo pritegniti njegovo pozornost. Začetna stopnja branja v tiskanih medijih je namreč prelet strani – bralci najprej preletijo celotno stran in opazijo prispevke, ki nanje najbolj učinkujejo. Erjavčeva (1998, 100) piše, da mora avtor (oz. komunikacijski oblikovalec, kot ga poimenuje) tako pustiti mnogo »odprtih vrat« za vstop v branje, kar med drugim doseže tudi tako, da oblikuje nadnaslove in naslove, katerih poglavitna funkcija je privabiti bralce k branju. Tudi Kalin Golobova (2003, 200) piše o načinu branja poročevalskih besedil, kateremu se očitno prilagajajo tudi že poročevalci, ki že v naslov vključujejo najpomembnejše podatke.

Naslovi so zaradi grafične podobe in izpostavljenega položaja najopaznejši del besedila v časopisih. Reah (1998, 13) ugotavlja, da imajo velik obseg funkcij, ki narekujejo njihovo obliko, vsebino in strukturo, in da hkrati delujejo med vrsto omejitev, ki omejujejo svobodo avtorja. Naslovi morajo ujeti zgodbo z minimalnim številom besed ter privabiti bralca k branju zgodbe. Tudi Korošec (1998, 43) se strinja, da so naslovi v pisnem

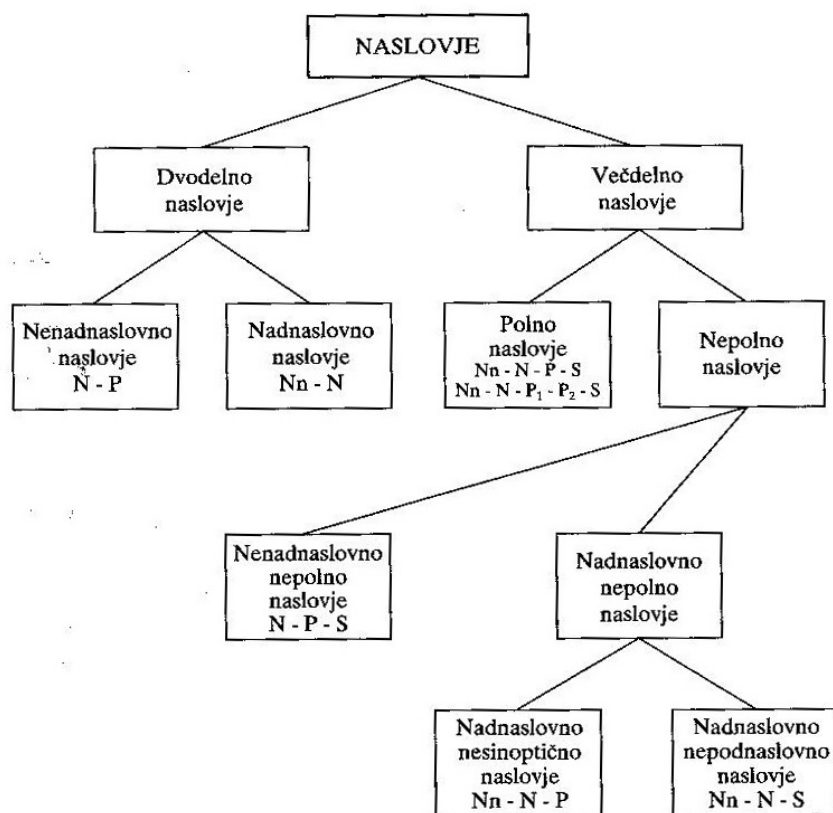
poročevalstvu najizrazitejša prvina. Izrazitost jim poleg dejstva, da so v sferi pisnega prenosnika na izpostavljenem prostoru, daje tudi poseben izbor iz sredstev danega jezika. Časopisni naslov Korošec (1998, 46) opredeljuje kot »iz ene ali več besed in znakov tvorjeno stavčno ali nestavčno sporočilo, ki napoveduje in se vsebinsko nanaša na praviloma eno, od drugih besedil grafično ločeno, vsaj iz ene stavčne povedi sestojече besedilo ali besedilno enoto, tako da je tudi sam grafično ločen od tega besedila, in ima poimenovalno-informativno, ali informativno-stališčno, ali pozivno-pridobivalno funkcijo«.

Korošec deli naslove časopisnega poročevalstva na prave in neprave naslove, kakor je razvidno iz spodnje grafične ponazoritve (Korošec 1998, 50):

Nepravi naslovi so paginalni in rubrični naslovi, prave naslove pa Korošec nadalje deli še na naslovijske in nenaslovijske naslove. Kot najizrazitejšo poročevalsko kategorijo Korošec (1998) označi naslovje, ki jo tvorijo nadnaslov, veliki naslov, podnaslov/i in sinopsis; veliki naslov se pojavlja kot osrednja enota naslovja.

Naslovje tvorita vsaj dve od teh enot in Korošec (1998, 50) ugotavlja, da sta to po pravilu veliki naslov in podnaslov/i, v novejšem času pa tudi nadnaslov in veliki naslov. Naslovje je sicer besedilna tvorba, ki je prilagojena določenemu načinu branja časopisa, pri katerem so za poročevalsko besedilo najpomembnejši podatki na grafično izpostavljenem mestu. »Razvojno gledano, je naslovje oblikovalna težnja, da bi se kar največ tovrstnih podatkov strnilo okrog nosilne enote, tj. velikega naslova, v podnaslovu, v sinopsisu, pozneje pa še v nadnaslovu« (Korošec 1998, 51). Korošec (1998, 52) podrobneje razdeli tudi tipologijo naslovja, ki ga deli na dvodelno in večdelno naslovje:

9. TIPOLOGIJA NASLOVJA V *DELU* IN V *GUARDIANU*

9.1 Paginalni in rubrični naslovi

Tako komentarji v *Delu* kot v *Guardianu* so naslovljeni s paginalnim naslovom; v *Delu* je to naslov *Mnenja* (grafično izpostavljen na vrhu časopisne strani), v *Guardianu* pa *Comment & Debate*. Paginalna naslova tako v *Guardianu* kot v *Delu* omogočata lažjo orientacijo po straneh časopisnega izvoda, kar je po Korošcu (1998, 100) funkcija tega tipa naslovov.

Paginalni naslovi so v slovenskih tiskanih medijih novejši pojav, saj Korošec (1998) ugotavlja, da je slovensko časopisje »tudi do najnovejšega obdobja ni imelo paginalnega naslova za zadnjo stran; zdaj jo ima *Delo: Zadnja stran*« (Korošec 1998, 100). V britanskem novinarstvu pa je ena izmed glavnih načel ločevanje dejstev in mnenj, in jasna ločitev enega od drugega je zgolj logična grafična posledica, še posebej v tako imenovanem elitističnem tisku, kamor spada *Guardian*.

Oba časopisa imata na mnenjskih straneh tudi stalni rubrični naslov – v *Delu* je to *Gostujoče pero*, ki naslavlja komentarje avtorjev, ki niso *Delovi* novinarji. *Guardianova* rubrika *Comment is free* pa naslavlja komentarje, ki so deli blogov, sicer objavljenih na spletnih straneh *Guardiana*. Tako za *Delo* kot za *Guardian* velja skupna zunanja značilnost rubričnih naslovov, o kateri piše Korošec (1998, 102): »ustaljenost: ne spreminja se njihova oblika in prostor na strani časopisa, tako da so v bistvu tudi orientacijski naslovi znotraj ene strani, s čimer se obračajo na stalne bralce čisto določenih rubrik z istovrstnimi ali družljivimi publicističnimi oziroma poročevalskimi žanri«. Korošec ugotavlja tudi, da so rubrični naslovi tudi najbolj »hišni« naslovi, last enega časopisa in plod domiselnosti sodelavcev, kar prav tako velja tako za *Delo* kot za *Guardian*. *Gostujoče pero* je ena izmed bolj prepoznavnih rubrik v *Delu*, še posebej pa je poznan stavek *Comment is free*, ki ga *Guardian* uporablja kot naslov svoje rubrike – stavek je namreč zapisal eden najbolj znanih *Guardianovih* urednikov, C. P. Scott, ki je v

svojem eseu leta 1921 poudaril nujnost ločevalne norme, njegova trditev pa je postala eden izmed najbolj citiranih stavkov o novinarski normi.

9.2 Pravi naslovi v *Delu* in v *Guardianu*

9.2.1 *Delo*

Tabela 9.2: Naslovje v komentarjih v *Delu*

	Mali naslov pod rubričnim	Mali naslov	Dvoddelno naslovje (nadnaslov + veliki naslov)
Komentarji <i>Delovih</i> novinarjev	0	21	4
Komentarji drugih avtorjev (<i>Gostujoče pero</i>)	13	0	0
Skupaj	13	21	4

Večina komentarjev v *Delu* (katerih avtorji so novinarji *Dela*) je naslovljena z malimi naslovi, za katere je značilno, da nimajo podnaslovov, kot ugotavlja Korošec (1998, 92). Korošec (1998, 92) ugotavlja tudi, da so mali naslovi značilni predvsem za »kratka časopisna besedila ..., od daljših predvsem komentarje ...«, kar nakazujejo tudi analizirani komentarji v diplomskem delu.

Poleg malih naslovov se v *Delu* za analizirano obdobje pojavljajo tudi naslovijski, in sicer dvodelni naslovi – sestavljeni iz nadnaslova (Nn) in velikega naslova (N), za katera Korošec (1998: 51) ugotavlja, da so novejša oblika naslovja. V enem primeru nadnaslov poimenuje žanr, v katerem je podano avtorjevo mnenje (Meršol 14. 2. 2008):

Nn: Glosa

N: Hej, kje pa je veleposlanik?

V ostalih treh primerih dvodelnega naslovja nadnaslovi določijo temo komentarja (Afera Jutarnji list; Osem let Putinove zunanje politike; Kosovo in skupna evropska zunanja politika).

Vsi komentarji, katerih avtorji niso novinarji *Dela*, so naslovljeni z rubričnim naslovom *Gostujoče pero*, ki mu sledi mali naslov.

9.2.2 *Guardian*

V *Guardianu* so vsi komentarji naslovljeni z dvodelnim naslovjem, sestavljenim in velikega naslova in podnaslova. Izjema so le komentarji v rubriki *Comment is free*, ki so naslovljeni z malim naslovom.

Podnaslovi v *Guardianu* sicer niso vedno napisani na mestu, kjer običajno stojijo podnaslovi (pod velikim naslovom), ampak na opaznem mestu ob besedilu in na prvi pogled delujejo zgolj kot grafični poudarki besedil. Korošec (1998, 51) pa ugotavlja, da je naslovje oblikovala težnja, da bi se kar največ pomembnejših podatkov iz besedila strnilo okrog nosilne enote (velikega naslova) v podnaslovu, sinopsisu ter tudi v nadnaslovu. Zaradi te njihove vloge – zajetje najpomembnejših podatkov iz besedila – te enote tako obravnavam kot podnaslove. Podnaslovi v *Guardianu* namreč pojasnjujejo temo, ki jo nakaže veliki naslov, in zajamejo največje poudarke.

V enem primeru se v *Guardianu* pojavi tudi nadnaslov nad dvema komentarjema. Nadnaslov, *Sharia row* (12. 2. 2008), naslavlja komentarja, ki zagovarjata nasprotna stališča o isti temi.

9.3 Mednaslovi

V okviru tipologije poročevalskih naslovov je mednaslov obrobne pomena, njegova vloga v poročevalskih žanrih pa je tehnične, manj vsebinske narave, piše Korošec (1998, 96).

V *Delu* se mednaslovi pojavljajo v daljših komentarjih, še posebej v rubriki *Gostujoče pero*, *Guardian* pa po drugi strani mednaslovov v komentarjih ne objavlja.

10. AKTUALIZMI V NASLOVIH

Časopise sestavljajo enodnevna besedila, namenjena dnevu, ko prinašajo novice, in širokemu krogu bralcev s širokim krogom potreb. Naslovi omogočajo zajetje zgodbe in dajejo bralcu neko splošno sliko o trenutnih novicah, njihovi relativni vrednosti in vrsti, piše Reah (1998, 14). Hkrati ugotavlja, da so prav zaradi želje po pritegnitvi pozornosti bralcev naslovi pogosto dvoumni ali zmedeni. Aktualizmi, s katerimi naj bi avtorji dosegli čim večji stilistični učinek, lahko imajo tako prav nasproten učinek.¹⁶

Naslovi komentarjev (še posebej velja to za male naslove) imajo običajno pestre aktualizme, kot ugotavlja Korošec (1998), in to velja tudi pri naslovih, ki naslavljajo komentarje v *Delu*. Aktualizacija pa je značilna tudi za (velike) naslove komentarjev iz *Guardiana*, čeprav v nekoliko manjši meri (od skupno 72 komentarjev je bilo v obdobju analize aktualiziranih 57 naslovov komentarjev). Med podnaslovi v *Guardianu* večina ni aktualizirana (aktualiziranih je zgolj 9 podnaslovov), ampak stilno nevtralna. Podnaslovi, ki so aktualizirani, se običajno pojavijo pod velikimi stilno nevtralnimi naslovi; vsem pa je skupno, da povzemajo glavne poudarke komentarjev. V nekaterih primerih podnaslovi v *Guardianu* pojasnjujejo tisto, kar veliki naslov skrije, npr. podnaslov *Britain was right to play its part in the Kosovo conflict, and, however difficult, we have to stick with the*

¹⁶ Take, neuspele naslove, Korošec poimenuje zastrti naslovi. V obdobju analize ne *Delo* ne *Guardian* nista objavila tovrstnih naslovov.

*consequences*¹⁷ (Kettle 23. 2. 2008) pojasni naslov *Interventionism can be the only moral course of action*¹⁸ (prav tam), ki naslavlja komentar o vlogi Britanije pri kosovskem vprašanju.

Največ naslovov, tako v *Delu* kot v *Guardianu*, je aktualiziranih s pomočjo obnovitev vzorcev in klišejev. Po pogostosti pojavljanja tako v *Delu* kot v *Guardianu* sledi aktualizacija naslovov z metaforami in metonimijami ter nagovorjem bralca (dosežen z interpunkcijskimi naslovi). V *Delu* se avtorji poslužujejo tudi primere, stopnjevanja, aposiopeze, katahreze in uporabe stilno zaznamovanih besed ter frazemov. Prav slednji dve vrsti aktualizacije sta med najpogostejšimi v naslovih komentarjev v *Guardianu*. Kar nekaj je primerov uporabe idiomov v naslovih. Idiome bi lahko šteli med metafore zaradi njihove slovarske razlage (Gray 1996, 143-144), ki idiome definira kot: »izraz ali način izražanja nečesa posebnega v jeziku, včasih negramatično ali nelogično v svojem označevanju«. Hkrati je zaradi njihovega prenesenega pomena idiome od metafor zelo težko ločiti. Ker so idiomi stalne besedne zveze, jih v diplomskem delu štejem med frazeme, saj kot take ustrezajo definiciji frazema oz. frazelogema, kot jo podaja *Slovar slovenskega knjižnega jezika*: »stalna besedna zveza, katere pomen je popolnoma ali delno predvidljiv ali ni predvidljiv iz pomena besed, ki jo sestavljajo«.

Med drugimi sredstvi (poleg tistih, ki jih uporabljajo tudi avtorji naslovov v *Delu*), ki se jih avtorji v *Guardianu* poslužujejo za doseganje aktualiziranosti v naslovih, sta še oksimoron¹⁹ in besedna igra.

Besedno igro tudi Reah (glej 1998) šteje med jezikovna sredstva, s katerimi avtorji ustvarjajo nepozabne in udarne naslove. Med ta sredstva šteje uporabo besed in njihovega pomena (homofone, homonime, metaforične asociacije in stilno zaznamovane besede),

¹⁷ Približen prevod danega primera je »Prav je bilo, da je Britanija odigrala svojo vlogo v kosovskem konfliktu in, neglede na to, kako bo to težko, se moramo soočiti s posledicami«.

¹⁸ Približen prevod danega primera je »Intervencionizem je lahko edina moralna smer delovanja«.

¹⁹ V *Guardianu* so v času analize 4 primeri aktualizacije naslova s pomočjo uporabe oksimorona: *An instant classic, Stupid money, This dependant independence is the least worst solution for Kosovo, The un-eco eco-towns*, v *Delu* pa v času analize nismo našli primera aktualizacije takega aktualizma.

intertekstualnost²⁰ (nekakšne obnovitve vzorcev in klišejev, kot bomo videli v nadaljevanju), fonologijo ter uporabo besed z dodatnim pomenom. V *Guardianu* se avtorji naslovov »igrajo« predvsem s homonimi in homofoni. V naslovu *In the new China, sex can still be the stuff of scandal*²¹ lahko *stuff* razumemo kot stvar ali vzrok, lahko pa tudi v še enem pomenu iste besede – kot nekaj ničvrednega, nekaj, nad čemer ima nekdo kontrolo, in v takem kontekstu morda celo kot metaforo za Kitajsko, če naslov navežemo na vsebino komentarja (svoboda na Kitajskem). V še enem naslovu, *The Troubles won't be over until these killings stop*,²² se *the Troubles* navezuje na politično situacijo oziroma odnos med Veliko Britanijo in Severno Irsko, v dobesednem pomenu pa *troubles* pomeni težave, ki jih ne bo konec, dokler se pobijanja ne končajo. Avtor z naslovom daje misliti, da trenutna situacija še zdaleč ni zadostna, kar kasneje v komentarju tudi zagovarja. V naslovu *Apart from used chip fat, there is no such thing as a substantial biofuel*,²³ pa avtor uporabi besedno zvezo *chip fat*, ki označuje vrsto biogoriva, hkrati pa je sestavljena iz besede *chip*, ki ima homofon *cheap* – slednji nakazuje, da gre za poceni vrsto goriva.

²⁰ Reah intertekstualnost opredeljuje kot »način, s katerim besedilo odmeva oziroma se nanaša na nek drug tekst« (1998, 114). Kot primer navaja »the bloom with a phew«, ki se nanaša na naslov znanega romana *A Room with a view*.

²¹ Približen prevod danega primera je »V sodobni Kitajski je lahko seks še vedno vzrok škandala«.

²² Približen prevod danega primera je »Težav ne bo konec, dokler se ta pobijanja ne končajo«.

²³ Približen prevod danega primera je »Razen sončninčnega olja, trajnostna vrsta goriva ne obstaja«.

Tabela 10.3: Aktualiziranost naslovja v *Delu* in *Guardianu*

	<i>Delo</i>		<i>Guardian</i>	
Aktualizirani / aktualizem	Novinarji <i>Dela</i>	Drugi avtorji	Novinarji <i>Guardiana</i>	Drugi avtorji
Klišé ali vzorec	8	2	6	5
Metafora	5	0	4	4
Metonimija	0	1	6	6
Oksimoron	0	0	4	0
Katahreza	0	1	0	0
Ponovitev	1	0	0	0
Aposiopeza (zamolk)	1	0	0	0
Stopnjevanje	0	1	0	0
Primera	1	0	1	0
Stilno zaznamovana beseda	3	1	5	3
Frazem	2	0	6	0
Besedna igra	0	0	2	1
Nagovor	3	2	1	3
Aktualizirani	24	8	35	22
Neaktualizirani	1	5	8	7
Skupaj	25	13	43	29
Skupaj	38		72	

Kakor na vsako besedilo, tudi na naslove, njihovo obliko in stil poleg ostalih dejavnikov vpliva avtor. V evropskem (s tem tudi britanskem) in ameriškem tisku²⁴ je običajno, da naslove pišejo uredniki in ne avtorji sami. »Pisanje naslovov je umetnost, ki zahteva profesionalnost, zaupanje in zajetno spretnost z besedami. Pišejo jih namestniki urednikov,« ugotavljata Papeova in Featherstoneova (2005, 61) in navajata, da ti uredniki iz novinarjevega besedila izberejo besede in fraze, ki zgodbo povzamejo, se igrajo z besedami ali uporabljajo besedne igre. V komentarjih v *Delu* (kjer avtorji sami naslavljajo svoje komentarje) je vpliv avtorstva na stil naslovov precej opazen – medtem ko je med komentarji novinarjev *Dela* le en neaktualiziran, najdemo med naslovi komentarjev drugih avtorjev 5 neaktualiziranih naslovov. Iz tega lahko sklepamo, da so novinarji, vešči pisanja, pri oblikovanju naslovov bolj pozorni na stil in še posebej na aktualizacijo, ki bi privabila čim več bralcev – kar velja tudi za komentarje, kjer novinarji *Dela* aktualizme uporabljajo v precej večji meri kakor gostujoča peresa, kar je prikazano v sledečih poglavjih v diplomskem delu.

V *Guardianu* je neaktualiziranih naslovov nekaj več, aktualiziranost naslovov pa ni odvisna od avtorstva komentarjev (tako med naslovi komentarjev *Guardianovih* novinarjev kot drugih avtorjev najdemo približno enako število neaktualiziranih naslovov). *Guardianov* priročnik za pisanje avtorjem svetuje, naj imajo v mislih bralce, tudi ko pišejo naslove, in odsvetuje uporabo klišejev, pretiranih naslovov in klicajev – avtorji se tega tudi držijo, kot je pokazala analiza.

10.1 Interpunkcijski naslovi

Eno od sredstev, s katerimi besede, besedne zveze in povedi lahko opravljajo posebno sporočanje vlogo – biti časopisni naslov – so ločila. Ločila lahko v naslovih sporočilo obarvajo in mu dodajo tisto, kar navadno vsebuje zvočna ubeseditev. V določenih sporočanjških položajih je kot možnost izbora kršitev ustaljenih pravopisnih pravil lahko

²⁴ Oblikovanje naslovov s strani uredništva je značilno tudi za italijansko *Repubbliko*, kot v svojem diplomskem delu ugotavlja Kobetova (2005, 28), ki primerja uvodnike v *Repubblici* in v *Delu*: »Medtem ko jih [naslove, op. a.] pri *Temah dneva* izbirajo izključno njihovi avtorji, naslove uvodnikov *Repubbliche* izbira odgovorni urednik«.

stilni pojav – in kršitev pravopisne norme v naslovih je tipičen stilni pojav. Stilnost naslovov je namreč tudi v tem, da ta pravila upoštevajo ali pa ne, kot piše Korošec (1998, 106). Po Koroščevi (1998, 18) definiciji aktualizmov ločila v naslovih sicer zajemajo sorazmerno najnižjo stopnjo izrazitosti. Korošec (1998, 106) deli ločila glede na njihovo naslovno vlogo na ločila štirih vrst, »pri čemer predstavlja prva najvišjo stopnjo naslovnih posebnosti v rabi ločil, četrta pa najnižjo: 1. veliki ločili: vprašaj, klicaj; 2. mali ločili: dvopičje, pomišljaj; 3. parni (dvodelni) ločili: oklepaj, narekovaj in 4. izpustno ločilo: tropičje«.

Najvišjo stopnjo opaznosti imajo vprašajni naslovi, ki jih Korošec (glej 1998, 107) glede na to, kako prek ločila vprašaj avtorji vzpostavijo vprašalnost, ki je razen tega ločila ne vsebuje nobena sestavina naslova, loči na neglagolski in glagolski vprašajni naslov.

V *Delu* v času analize glagolskega vprašajnega naslova ni, med naslovi pa sta bila objavljena dva neglagolska vprašajna naslova, *Raje polemike kot sprava?* (Hočevnar 12. 2. 2008) in *Kosovski ali srbski dan D?* (Potočnik 15. 2. 2008). Za oba naslova veljajo značilnosti enodelnih neglagolskih stavkov, ki jih opredeljuje Korošec (1998, 107): »Enodelni neglagolski stavek nima toliko znakov, da bi prek vprašanja vzpostavili vprašalnost ... pomenska vsebina besed v naslovu je postavljena v luč dvoma, suma, negotovosti, domneve«. Z ločilom vprašaj v prvem primeru avtor izraža domnevo, v drugem primeru pa negotovost. Oba naslova imata pozivno-pridobivalno funkcijo. Naslov Toneta Hočevnarja ustreza tudi značilni poročevalski okoliščini, ki jo omenja tudi Korošec (1998, 107): »poročevalski okoliščini, ko se sporoča tudi o nepreverjenih trditvah tako, da je v naslovu pomenska vsebina sicer imenovana, toda zavarovana z vprašajem, torej se ne kaže na dejanskost, kot dejstvo.

V *Delu* so bili v času analize objavljeni tudi štirje pravi vprašajni naslovi, *Zakaj je že odstopil Zupan?* (Kontler-Salamon 11. 2. 2008), *Kateremu Sanaderju se smeje Sanader?* (Krečič 12. 2. 2008), *Hej, kje pa je veleposlanik?* (Meršol 14. 2. 2008) in *Kdo je »ugrabil« Kosovo?* (Potočnik 19. 2. 2008). Prave vprašajne naslove Korošec (1998, 110) opredeljuje kot »vprašalne povedi z rednim ločilom vprašaj. Vprašalnost je razvidna iz

vprašalnic (to so vprašalni zaimki, prislovi in vprašalni besedni red)«. Učinkovitost tem naslovom daje prisotnost nastopanja namerne (redundantne, preobilnostne, pričakovane) prvine; ne pravopisna kompletnost, ampak poudarjena vprašalnost z ločilom.

V *Delu* je bil v času analize objavljen tudi en naslov okrajšane povedi z izpustnim ločilom tropičje. Korošec (1998, 123) sicer piše o nadnaslovih, vendar gre v našem primeru za veliki naslov, aktualizacijo bomo poimenovali s Koroščevim izrazom naslovna okrajšava. Naslov *Nas in Kitajcev je ...* (Matoz 19. 2. 2008) spada med naslovne okrajšave druge vrste, v kateri tropičje pomeni zamolk.

Med interpunkcijske naslove v *Delu* spada tudi oklepajni naslov *Kosovo (ni) izgubljeno* (Jokič 22. 2. 2008). V tem primeru drži Koroščeva ugotovitev, da je možna sestavina besede v oklepaju v naslovu uporabljena kot učinkovita bralna igra; beseda v oklepaju »se samo dela, da se lahko tudi ne prebere kot manj pomembna enota, dejansko pa je enakovredna ali celo poudarjena« (Korošec 1998, 120).

V *Guardianu* je bil v času analize objavljen le en vprašajni naslov, in sicer neglagolski vprašajni naslov *Elitist? Yes. But some things are simply better than others*²⁵ (Kettle 17. 2. 2008). Z vprašajem avtor postavlja domnevo, na katero v nadaljevanju celo odgovori in delno razloži. Tudi za ta naslov velja, da ima pozivno-pridobivalno funkcijo.

Če povzamemo, najdemo v času analize v *Delu* med interpunkcijskimi naslovi dva neglagolska vprašajna naslova, štiri prave vprašajne naslove (avtorji vseh teh naslovov so novinarji *Dela*), en naslov okrajšane povedi z izpustnim ločilom tropičje in en oklepajen naslov. V istem obdobju se v *Guardianu* pojavi le en interpunkcijski naslov, iz česar lahko sklepamo, da aktualizacija z uporabo ločil ni eno izmed običajnih sredstev. Tudi Reah (glej 1998) med običajnimi sredstvi za doseganje večjega učinka v naslovih ne šteje ločil, ampak zgolj »besedna« sredstva. V slovenski publicistiki pa je prav nasprotno, saj je doseganje aktualizacije z ločili eno izmed pogostejših sredstev.

²⁵ Približen prevod danega primera je »Elitisti? Da. Ampak nekatere stvari so preprosto boljše kakor druge«.

10.2 Obnovitve časopisnih naslovov

Obnovitve so eden od glavnih načinov za tvorjenje aktualiziranih naslovov in redkeje zastopane od metafor in metonimij, a jih po učinkovitosti prekašajo. Čeprav niso izključno aktualizacijsko sredstvo časopisnega stila, so s svojo opaznostjo, učinkovitostjo in pogostnostjo izrazito naslovotvorno sredstvo časopisnih naslovov in kot take važna sestavina časopisnega stila (glej Korošec 1998, 139). Značilne so predvsem v presojevalnih besedilih, oziroma, kot piše Korošec (1998, 124), so »naravno okolje obnovitev naslovi avtorskih novinarskih besedil, predvsem v komentatorski vrsti (uvodnik, komentar) ...«. Korošec deli obnovitve na obnovitve klišejev in vzorcev, glede na obliko oziroma podobnost z virom, katerega obnovitev predstavlja, pa je v vsaki skupini še podskupina: ponovitve klišejev ter ponovitve vzorcev.

V naslovih obnovljeni klišeji so »splošno znana rekla, rečenice, pregovori in frazeologemi«, obnovljeni vzorci pa so »znani izreki, znani naslovi literarnih, filmskih in drugih del« (Korošec 1998, 124).

Tako v *Delu* kot v *Guardianu* so obnovitve ena najpogostejših sredstev aktualizacije. V *Delu* je v času analize 10 obnovitev (od tega je 8 obnovitev delo novinarjev *Dela*, 2 naslova pa sta delo gostujočih peres). Avtorji kot sredstvo aktualizacije uporabljajo predvsem vzorce, nekaj pa je tudi primerov obnovitev klišejev. Obnovljene klišeje Korošec (1998, 126) imenuje frazeme, ki »v naslovih niso uporabljeni v neokrnjeni obliki, ampak nastopajo samo tisti deli frazeologema, ki zadoščajo, da iz njih rekonstruiramo pomen«. V *Delu* so bili v času analize objavljeni trije taki naslovi. Naslov *Med načeli in interesi* (Vidmajer 12. 2. 2008) obnavlja znano reklo »med scilo in karibdo«. Avtorica ohranja vzorec frazema (predlog *med* - samostalnik - veznik *in* - samostalnik). V naslovu *Politika zvezanih rok* (Frelj 13. 2. 2008) avtorica obnavlja znan frazem »imeti zvezane roke« (v Slovarju slovenskega knjižnega jezika označeno s kvalifikatorjem ekspresivno), ki ga prenese na politiko in jo tako označi za nemočno za storiti kaj odločilnega.

V *Delu* najdemo tudi primer ponovitve klišeja. V naslovu *Trenutek resnice* (11. 2. 2008) avtorica ponovi rečenico (stalno besedno zvezo) in v naslovu lahko spoznamo njen običajni pomen – trenutek resnice kot odločilen trenutek.

Ostale obnovitve v časopisnih naslovih v *Delu* v obdobju analize so obnovitve vzorcev. Korošec kot vire obnovitev našteva znane izreke, znane citate iz umetniških besedil, obnovljene biblizme ter druge znane stalne zveze in poimenovanja. V *Delu* se pojavljajo predvsem naslovi z obnovljenimi znanimi stalnimi zvezami in poimenovanji. V teh naslovih se besedna zveza, ki je prvotno že znan naslov, aktualizira tako, da se za funkcijo v časopisnem naslovu obnovi ena, dve ali več njegovih tipičnih sestavi, »in sicer oblikoslovno, besedno, skladenjsko in pomenoslovno, najpogosteje pa s kombinacijo dveh izmed naštetih,« piše Korošec (1998, 131). V naslovih, *Demokracija vrača udarec* (Baković 21. 2. 2008) in *Stari novi testament* (Frelj 14. 2. 2008) avtorici obnavljata naslove znanega filma (*Imperij vrača udarec*) oziroma knjižnega dela (Trubarjev *Ta celi novi testament*). V obeh primerih je vidna težnja po ohranjanju nekega stalnega dela, ki je po Korošču ena od značilnosti obnovitve vzorca, in ki ima nalogo signalizirati na prvotni naslov – kar avtoricama uspeva v obeh primerih. V obeh primerih se frazema obnovita oblikoslovno in pomenoslovno. Naslov *Stari novi testament* je enodelni neglagolski naslov, v katerem se ohranja samostalnica (oziroma besedna zveza novi testament), opora aktualizaciji pa je tudi močna ohranitev široke besedne semantike. Naslov *Demokracija vrača udarec* spada med glagolske naslove.

Ponovitve vzorca kot sredstva aktualizacije naslova v času analize v *Delu* ni bilo, v *Guardianu* pa najdemo en tak primer v naslovu *In the line of fire* (Foley 21. 2. 2008), ki je ponovitev naslova filma *In the line of fire*.²⁶ V *Guardianu* je sicer med obnovitvami največ prav **obnovitev vzorcev** – znanih stalnih zvez in poimenovanj, predvsem naslovov znanih filmskih in glasbenih del ali televizijskih oddaj. Naslov *The wheel of generosity*²⁷ (Williams 13. 2. 2008) je obnovitev naslova znane televizijske oddaje *The wheel of*

²⁶ Gre za film iz leta 1993 s Clintom Eastwoodom v glavni vlogi; približen prevod danega primera je »Na ognjeni liniji«.

²⁷ Približen prevod danega primera je »Kolo radodarnosti«.

fortune.²⁸ Gre za enodelni neglagolski naslov, v katerem se ohranja vzorec (določni člen *the* – samostalnik – predlog *of* – samostalnik). V času analize najdemo obnovitev vzorca, ki temelji na obnovitvi znanega umetniškega dela, še v glagolskem naslovu *Loadsmoney rides again*²⁹ (Peston 17. 2. 2008), kjer je obnovljen del naslova filma *Destry rides again*.³⁰ Ime lika, Destry, je v naslovu zamenjan z drugim komičnim likom (Loadsmoney) – uporabo tega imena lahko razumemo tudi kot metaforo za bogataše, ki se hvalijo s svojim bogastvom. V času analize najdemo v *Guardianu* še eno obnovitev naslova filma v naslovu *Collateral risk for China*³¹ (Fenby 14. 2. 2008). *Collateral damage* je naslov znanega filma iz leta 2002, hkrati pa tudi stalna besedna zveza, katere pomen bi lahko prevedli kot koristna škoda oziroma škoda, ki nastane ob doseganju nekega cilja. Tudi v tem primeru gre za enodelni neglagolski naslov, ki ponavlja vzorec z obnovitvijo pridevnika *collateral*, vseeno pa je v tem naslovu obnovitev vzorca manj očitna kakor v ostalih primerih. Korošec za take naslove, kjer lahko vzpostavimo povezavo s kakim znanim naslovom, ni pa mogoče dokazati, da gre za pravo obnovitev, pravi, da se je težje odločiti, a da se taki primeri že s tem, da prikličejo zvezo naslovov, nagibajo k opaznosti in ekspresivnosti. Zaradi te ekspresivnosti tudi ta zadnji primer štejem k obnovitvam.

Tudi Reah obnovitve znanih stalnih besednih zvez uvršča med najpogostejše načine, s katerimi naslovi postanejo udarni (ta način uvršča k intertekstualnosti). Piše (1998, 18), da ima vsaka kultura velik obseg znanih besednih zvez in pregovorov in da je za britansko kulturo značilno, da mnogi od teh izrazov prihajajo iz priljubljenih pesmi, naslovov knjig itd. Njena ugotovitev drži tudi v primeru *Guardiana*. V *Guardianu* v času analize najdemo tudi nekaj obnovitev klišejev. Najboljša sta primera naslovov *Wrong man for the job*³² (Preston 11. 2. 2008) ter *The road to meritocracy is blocked by private schools*³³ (Kynaston 22. 2. 2008). Prvi naslov obnavlja znano reklo *the best man for the job*, ohranjen je vzorec rekla, stalni del rekla *the best* pa zamenja s pridevnikom *z*

²⁸ Približen prevod danega primera je »Kolo sreče«.

²⁹ Približen prevod danega primera je »Loadsmoney je ponovno na pohodu«.

³⁰ Približen prevod danega primera je »Destry je ponovno na pohodu«.

³¹ Približen prevod danega primera je »Kolateralna škoda za Kitajsko«.

³² Približen prevod danega primera je »Napačen moški za to stvar«.

³³ Približen prevod danega primera je »Zasebne šole blokirajo pot meritokracije«.

drugačnim, negativnim pomenom. Drugi naslov pa obnavlja idiom *the road to hell is paved with good intentions*. Naslov ohranja vzorec z ohranjanjem stalnega dela *the road to*.

Pri obnovitvah je seveda potrebno upoštevati, da avtorji tvegajo, da aktualizacija ne bo uspela zaradi nepoznavanja prvotnega vzorca s strani bralcev. Verjetno so prav zato obnovitve v času analize tako v *Delu* kot v *Guardianu* znani frazemi oziroma znane stalne besedne zveze, ki jih pozna čim širša javnost.

10.3 Izpustni naslovi

Korošec (1998, 139), ki za obravnavo in razvrščanje izpustov v časopisnih naslovih povzema Toporišičevo opredelitev ugotavlja, da so izpustni naslovi zelo pogost pojav v slovenskem poročevalstvu. Po Koroščevo (1998, 141-142) do izpusta pride, »če v sicer dokončanem stavku glede na stavčni vzorec kaj manjka«, pri čemer je »dokončani stavek« treba razumeti kot besedno izpolnitev stavčnega vzorca, saj samo iz te izpolnitve (in iz ničesar drugega!) lahko razpoznamo vzorec in šele iz tega ugotovimo, ali je »na površini« kaj izpuščeno.

V *Delu* je bil v času analize objavljen le en izpustni naslov, avtor katerega je bil novinar *Dela*. V naslovu *Oba sta slabša* (Čibej 13. 2. 2008) avtor izpusti predmet, za kar Korošec (1998, 148) sicer trdi, da je v časopisnih naslovih redek pojav. Naslov štejemo med izpustne naslove, saj »v sicer dokončanem stavku glede na stavčni vzorec kaj manjka« (Toporišič v Korošec 1998, 141). V našem primeru manjka podatek, ki bi odgovarjal na vprašanje »od koga oziroma od česa sta oba slabša?«.

V *Guardianu* najdemo v času analize tri izpustne naslove. Izpust vezi najdemo v naslovu *Names unfit for a train*³⁴ (Martin, 11. 2. 2008). Vez je v tem naslovu glagol *biti* ob povedkovniškem povedkovem določilu. Za ta tip naslovov Korošec ugotavlja, da imajo

³⁴ Približen prevod danega primera je »Imena neprimerna za vlak«.

majhno stilno opaznost, kar drži tudi v tem primeru.³⁵ V drugih dveh naslovih, *Patriotism before profit*³⁶ (Hunt 13. 2. 2008) in *Britain under the colonels*³⁷ (Harker 17. 2. 2008) najdemo izpust glagola *biti* v pomenu »nahajati se«. Za oba naslova tudi velja ugotovitev Macháčkove, »da izpust sicer čutimo, vendar bi bila dopolnitev vzorca z izpuščenim glagolom precej prisiljena« (Macháčkova v Korošec 1998, 142).

10.4 Naslovi kot argumenti

Med vsemi naslovi v *Guardianu* je v času analize objavljenih kar 39 naslovov, ki so neke vrste argumenti ali stališča. Te naslove bi lahko umestili med naslove z informativno-stališčno funkcijo, saj informirajo o vsebina besedila in ga tudi poimenujejo, hkrati pa v njih »izrazito izstopa vrednotenje te vsebine, stališče avtorja« (Korošec 1998, 49). Vendarle pa ta funkcija ni glavna značilnost teh naslovov. Vsem 39 naslovom je namreč skupno, da gre za trdilne povedi – argumente, ki zagovarjajo stališča, izražena v komentarjih. Ti naslovi so sicer večinoma aktualizirani (metafore, metonimije, stilno zaznamovane besede, frazemi ...), hkrati pa že eden od argumentov, s katerim svoje mnenje zagovarjajo avtorji komentarjev. Primer takega naslova v *Guardianu* je naslov komentarja *To throw the enemy the chancellor's head would be utterly in vain*³⁸ (Toynbee 15. 2. 2008). Avtorica komentira vladno odločitev o obdavčitvi bogatih Britancev, ki imajo svojo premoženje »skrito« v tujini, da se s tem izognejo plačevanju davkov v domovini. Čeprav bi rešitev, ki jo je predlagala konzervativna stranka, v britansko državno blagajno prinesla več denarja kakor rešitev delavske stranke, sta obe rešitvi slabi, in odstavitev ministra bi bila nesmiselna, zaključí avtorica. V naslovu uporabi dve metonimiji (ministrova glava označuje ministra Alistaira Darlinga, sovražnik pa je, kot lahko razberemo iz komentarja, konzervativna stranka in desnousmerjeni mediji, na čelu s časnikom *Financial Times*) in tudi metaforo (vreči ministrovo glavo v pomenu žrtvovati ministra). V *Delu* v času analize ni bilo objavljenega tovrstnega naslova.

³⁵ Izpust veznega glagola *biti* je sicer čisto regularna in običajna tvorba v angleški sintaksi

³⁶ Približen prevod danega primera je »Patriotizem pred profitom«.

³⁷ Približen prevod danega primera je »Britanija pod častniki«.

³⁸ Približen prevod danega primera je »Vreči sovražnikom kanclerjevo glavo bi bilo popolnoma brezpredmetno«.

11. AKTUALIZMI V KOMENTARJIH

Never use a long word where a short one will do. / Nikar ne uporablja dolge besede, kjer bo zadostovala kratka.

George Orwell

Stil je izraba jezikovnih sredstev nekega jezika; je izbira določenega jezikovnega sredstva v množici drugih in hkrati skupek mnogih objektivnih in subjektivnih dejavnikov. Za presojevalna besedila je značilna raba aktualiziranih jezikovnih sredstev, s katerimi avtor izraža vrednost komentiranega dogodka, piše Kalin Golobova (2000).

V času analize v *Delovih* in *Guardianovih* komentarjih med aktualizmi prevladujejo tropi (predvsem metafore in v *Guardianu* tudi metonimije), frazemi ter besede, ki jih *Slovar slovenskega knjižnega jezika* kvalificira s katerim izmed stilno-plastnih in časovnih kvalifikatorjev. Za doseganje večjega učinka na bralce besedil pa avtorji komentarjev uporabljajo tudi precej retoričnih figur.

V *Delu* je zelo opazna razlika v stilu komentarjev, katerih avtorji so novinarji *Dela*, ter komentarjev gostujočih peres. V slednjih je namreč precej manj aktualizmov in še med temi prevladujejo stilno zaznamovane besede, ki bi jih lahko opredelili kot strokovne besede (glede na stroko, iz katere prihajajo avtorji jur., filoz., ekspr. ... ter najbolj pogoste - tujke). V *Guardianu* takšne opazne razlike med komentarji *Guardianovih* novinarjev ter komentarji drugih avtorjev ni. Predvidevam, da je to posledica avtorstva, saj so drugi avtorji komentarjev v *Guardianu* pogosto novinarji drugih medijev ter pisatelji. V *Delu* pa so gostujoča peresa predvsem politiki, analitiki in profesorji z raznih univerz, in njihovi komentarji ponekod že mejijo na besedila strokovne oziroma poljudnoznanstvene zvrsti.

Analiza je pokazala tudi, da tudi danes velja, da tuje časopisje vpliva na slovensko.³⁹ Čeprav v manjši meri, kakor pričakovano, lahko v komentarjih v *Delu* opazimo vpliv angleškega jezika, predvsem z obravnavanimi temami (ki so v primerjavi z *Guardianom* obravnavane z nekoliko zamudo) in pa tudi na ravni jezika – kjer najdemo tujke angleškega izvora. Predvsem pa je analiza pokazala, da avtorji komentarjev v *Guardianu* uporabljajo več aktualizmov, da so pri njihovi rabi učinkovitejši, da je njihov jezik bogatejši in sočnejši. Proti pričakovanju je bilo v komentarjih v *Delu* namreč relativno malo aktualizmov – pa še med temi je bilo veliko že prej zapisanih aktualizmov, veliko klišejev in (preveč) pogosto rabljenih tropov in figur. Morda so se v Sloveniji resnično zamajale žanrske in jezikovno-stilne konvencije, kar ugotavlja Kalin Golobova ob raziskavi novinarskih ubeseditev vstopanja Slovenije v Nato (glej 2004, 77). Kalin Golobova (glej prav tam) piše: »Razmeroma veliko je poročil, v katerih avtor komentira in presoja, uporablja aktualizirana sredstva, tako da se pri nekaterih ohranja le še zunanja oblika poročila. Komentarji pa so po eni strani izgubili svoj blišč in preprosto postali suhoparna tehtanja stališč«. V komentarjih, zajetih v analizo, niti tehtanja ni veliko – so pa v primerjavi s komentarji v *Guardianu* tisti v *Delu* resnično suhoparni, kar je podrobneje prikazano v analizi v nadaljevanju diplomskega dela.

11.1 Tropi

Tropi so besede ali besedne zveze, uporabljene v drugačnem pomenu in torej odmaknjene od dobесednega jezika, kot piše Gray (glej 1996, 295). Quinn (glej 2004, 346) trope opredeljuje kot figurativni jezik, ki spreminja pomen besed. Tudi Kmecl (1976, 106) trope pojmuje kot preneseni besedni pomen, saj tropi »predvidevajo spremembo besednega pomena«. Pri vsakem tropu Kmecl (glej prav tam) loči tri ravni oziroma tri pojme (premi pomen besede ali pomensko izhodišče, preneseni pomen, ki je razviden iz sobesedila, tretje pri primeri – tiste lastnosti, zaradi katerih je pomenska zamenjava sploh mogoča). Kmecl med trope šteje primero, metonimijo (ter njene posebne oblike

³⁹ V slovenski publicistiki, kot ugotavlja Kalin Golobova (2000, 363), je kot zgled, kaj naj časopis prinaša in kako to ubeseduje, ter tudi kot zgled, da se v besedilih s prevladujočo interpretativno funkcijo lahko pojavljajo aktualizirane besede in besedne zveze, delovalo nemško (in sploh tuje) časopisje. Aktualizmi v slovenskih presojevalnih besedilih so bili po Kalin Golobovi sprva preneseni iz slovenske literarne, pisemske in govorniške tradicije.

sinekdocho, antonomazijo, oksimoron, sinestezijo in katahrezo), metaforo ter personifikacijo.

Po Korošcu (1998, 22) so tropi vrsta aktualizma in v prvi vrsti poročevalska sredstva, ki izražajo stališče in vrednotijo vsebino povedanega, hkrati pa tudi sredstvo poživljanja besedila, s čimer kažejo na avtorjevo jezikovno ustvarjalnost. To je vidno tudi iz tropov, uporabljenih v komentarjih *Dela* in *Guardiana*. V obeh časopisih so prav tropi najpogostejše uporabljeni aktualizmi.

11.1.1 Metafora

Metafora je »preneseni, predružačeni, nenavadni pomen kakšne besede« (Kmecl 1976, 117). Po Grayevi definiciji (1996) metafora z združitvijo nadgradi primerjavo med dvema različnima stvarima ali idejami; ena stvar je opisana, kot da je druga, in pri tem s seboj nosi vse njene asociacije. Peck in Coyle (2002, 163) pišeta, da je očitna privlačnost metafore ta, da z njo neka ideja oživi. Hkrati pa metafora kaže, kako se avtor odziva na kompleksnost doživetja.

Tako v *Delu* kot v *Guardianu* so metafore najpogostejše sredstvo vrednotenja posameznega avtorja, saj jih avtorji uporabljajo predvsem zato, da na drugačen (predvsem duhovit in ironičen) način pokažejo svoje (ne)strinjanje z določeno temo. V vseh metaforah avtorji neko resnično stvar ali idejo uporabijo v prenesenem pomenu, pri čemer uporabijo neko drugo stvar ali idejo. Goatly, ki preučuje jezik metafor (glej 1997, 293–294), med drugim piše, kako na metaforično interpretacijo vplivajo polje (kaj se dogaja), tenor (kdo je vpleten v kateri zvezi) in način (vloga jezika). Goatly ugotavlja, da med drugim za nacionalne novice velja, da polje tega žanra predstavlja dajanje oz. prejemanje informacij ter oblikovanje mnenja o nedavnih dogodkih. Vpleteni (tenor) so uredniška ekipa, na primer avtorji ter bralci, za jezik pa Goatly ugotavlja, da je njegova vloga konstitutivna bolj kot pomožna. Če posplošimo, je za metafore v časopisih značilno, da je jezik metafore ena od konstitutivnih prvin, ki jih avtorji uporabljajo za interpretiranje nedavnih dogodkov, ki jih na ta način sporočijo bralcem časopisov. Tudi

Korošec (1998, 22) ugotavlja, da so aktualizmi, zasnovani na metaforah (in tudi na metonimijah in sinekdokah), v prvi vrsti poročevalska sredstva, ki izražajo stališče, vrednotijo vsebino povedanega. Hkrati Korošec ugotavlja, da pri tovrstnih aktualizmih ni mogoče izljučiti želje tvorcev po poživljanju besedila, s čimer kažejo na avtorjevo ustvarjalnost.

Medtem ko v *Delu* avtorji gostujočih peres metafore kot sredstvo aktualizacije uporabljajo precej redkeje kot novinarji *Dela*, v *Guardianu* ta razlika ni vidna (metafore so enako pogoste ne glede na avtorstvo). V *Guardianu* tudi ni vidna razlika v metaforah samih – spretnost rabe jezika je opazna tako pri novinarjih *Guardiana* kot drugih avtorjih, saj so oboji pri tvorjenju metafor zelo izvirni. Brooks na primer zapiše, da bi morali morebiti ceniti način, s katerim se znajo mladostniki na inovativen način predstaviti spletu z metaforo *the way they have ducked under the wire*⁴⁰ (Brooks 21. 2. 2008). Tudi znotraj metafore za način predstavljanja mladostnikov uporabi metaforo za internet – *the wire*. Ena izmed izvirnejših je tudi metafora za problem, ki ga britanski vladi predstavljajo zasebne šole, *Brown and his supporters shirk from explicitly spelling out the P Factor that does so much to thwart their dreams*⁴¹ (Kynaston 22. 2. 2008). Metafora se nanaša na znan televizijski šov *The X Factor*, za katerega je Brown nedavno priznal, da ga občuduje. Prav tako se na Browna nanaša metafora *McTreasury man*⁴² (Preston 17. 2. 2008), s katero avtor poimenuje premierja, ki je nekdanji minister za finance in hkrati Škot.

V *Guardianu* so med najpogostejšimi metafore, ki poleg prenesenega pomena izražajo ironijo in celo cinizem, ali pa so precej humoristične. Norman (21. 2. 2008) na primer izrazi svoje negativno mnenje o torijcih in njihovi vlogi v parlamentu z metaforo *the mere conjunction of the words »conservative« and »cooperative« may have them spluttering into their muesli*.⁴³ Z metaforo avtor izraža svoje mnenje o tem, kaj si bralci

Približni prevodi danih primerov so:

⁴⁰ »kako so se potuhnili pod žico«;

⁴¹ »Brown in njegovi podporniki se izmikajo že sami izgovorjavi P faktorja, ki tako zelo kvari njihove sanje«;

⁴² »mož MacZakladnik«;

⁴³ »že zgolj zaradi spajanja besed konzervativno in kooperativno se lahko nekomu zajtrk zaleti v grlu«.

Guardiana mislijo o torijcih – metafora je namreč »odgovor« na predhodni stavek *Guardian readers are a calm, educated bunch*,⁴⁴ s katerim avtor še poveča kredibilnost svoje trditve in s tem tudi svojega mišljenja. Norman z metaforo izraža naslednjo misel: če so bralci *Guardiana* izobraženi in preiščeni in se jim kljub temu ob zajtrku in branju časopisa zaleti, ko preberejo, da so torijci kooperativni ... potem drži, da to torijci niso. V metafori je humorna predvsem ideja o izobražencu, ki se mu zdi določena ideja tako nemogoča, da se mu ob tem zaleti hrana v grlu, saj spominja na prizore iz sodobnih televizijskih humorističnih nanizank.

Ironijo lahko zaznamo v metafori *at least the leader and his prospective chancellor aren't playing ventriloquist plus dummy*⁴⁵ (Preston 18. 2. 2008). Metafora se pojavi v komentarju o nacionalizaciji banke Northern Rock, v katerem avtor piše, da, čeprav je ukaz izdal kancler Darling, le redki dvomijo, da za tem stoji Brown. Metaforo lahko tako razumemo kot ironično pripombo k aktualnemu dogajanju, saj se nanaša na odnos med Tonyjem Blairom in Gordonom Brownom, ko je bil slednji minister v Blairovi vladi. Takrat nista bila kakor lutkar in njegova lutka (v nasprotju s sedanjim dogajanjem in odnosom Brown - Darling). Dodatno noto ironičnosti doda tudi idiom *at least* pred metaforo, saj izraža nasprotje sedanji situaciji. Še eno metaforo, ki jo spremlja ironija, povezana pa je z odločitvami finančnega ministra Darlinga, najdemo v Pestonovem (16. 2. 2008) komentarju o obdavčenju najbogatejših Britancev: *Did any of us really think that the chancellor wanted to nose around in the non-doms' treasure chests?*⁴⁶ *Treasure chest* je metafora za premoženje teh ljudi – najbogatejših Britancev, ki svoje premoženje »skrivajo« v tujini, da se izognejo obdavčitvi. Tako je metafora ironična sama po sebi že zaradi konteksta (ti bogataši imajo skrinje zaklada, ki jih skrivajo), hkrati pa zaradi prislova *really*, ki poudarja neuresničljivost novinarjevega vprašanja. Dodatno ironijo metafori daje pomenski ton povedi, ki daje vedeti, da to vsekakor niso bili ministri nameni.

Približni prevodi danih primerov so:

⁴⁴ »Guardianovi bralci so preiščeni, izobraženi«;

⁴⁵ »vodja in njegov prihodnji kancler vsaj ne igrata lutke in lutkarja«;

⁴⁶ »je kdorkoli med nami resnično mislil, da želi minister odkriti, kaj leži v skrinjah zakladov nerezidentov?«.

Legrain (21. 2. 2008) z metaforo *the self-styled definer of all things British could not pass his own Britishness test*⁴⁷ ironično opiše premierja Browna in aktualno britansko politiko, s katero želi omejiti priseljevanje tujcev. Z metaforo avtor na ironičen način sporoča, da kriteriji, ki jih (poskuša) britanska vlada uvaja pri zaposlovanju tujcev, ne delujejo in da niso merodajni. Največjo ironijo metafori daje nelogičnost trditve, da prav tisti, ki določa, kaj je britansko, sam tega testa ne bi znal rešiti.

V nekaterih primerih bi metafore lahko označili za cinične. Na primer v komentarju o miru na Severnem Irskem, ko avtorica dvom prebivalcev v resničnost miru zapiše z metaforo *the years of relentless carnage had taught us not to count our chickens*⁴⁸ (O'Hara, 19. 2. 2008). Avtorica v metafori skrajša frazem *don't count your chickens before they hatch*⁴⁹, ki je metafora za previdnost pri načrtovanju. Z metaforo avtorica na ciničen način sporoči, da ljudje na Severnem Irskem v mir ne zaupajo popolnoma, saj se še spomnijo preteklih izkušenj.

V veliko primerih avtorji uporabijo metafore, ki se nanašajo na znane ljudi in dogodke. Tako na primer Harker (16. 2. 2008) mnenje upokojenih vojaških častnikov označi za ksenofobično s tem, ko ga primerja z Alfom Garnettom, televizijskim likom, znanem po svoji sovražnosti do vseh drugačnih (televizijski lik je ksenofob, homofob, antisemit ...): *Ranting old colonels, are, of course, entitled to their opinion, even if their take on modern Britain sounds like Alf Garnett with a degree*.⁵⁰ Z omembo resnične osebe pa napravi metaforo Martin (21. 2. 2008) v svojem komentarju o vladni odločitvi o širitvi londonskega letališča Heathrow: *the ghost of Ambrode Bierce hovers*.⁵¹ V metafori avtor sporoča, da je za vladno odločitvijo še marsikaj neznanega, kar čaka, da pride na plano – kakor ob izginotju ameriškega pisatelja, ki je med drugim tudi avtor srhljivega romana *An Occurence at Owl Creek Bridge*. Na znan dogodek, dolgi marš kitajske vojske, se v svoji metafori za težave, ki se pojavljajo ob organizaciji letošnjih olimpijskih iger v Pekingu,

Približni prevodi danih primerov so:

⁴⁷ »samooklicani določevalci vsega britanskega sam ne bi zmogel rešiti testa o vsem britanskem«;

⁴⁸ »leta neusmiljenega klanja so nas naučila, naj ne štejemo svojih piščancev«;

⁴⁹ »ne štej piščancev, preden se izvalijo«;

⁵⁰ »godrnjavi stari polkovniki imajo seveda pravico do svojega mnenja, pa čeprav njihov pogled na sodobno Britanijo spominja na poglede diplomiranega Alfa Garnetta«;

⁵¹ »duh Ambrodea Bierca lebdi med nami«.

obrača Jenkins (15. 2. 2008). Z metaforo *this summer's Beijing Olympics have become another Long March*⁵² sporoča, da Kitajsko pred uspešnim zaključkom iger čaka še ogromno ovir.

Precej metafor v *Guardianovih* komentarjih bi lahko označili kot poetične, saj spominjajo na metafore, ki jih običajno najdemo v poeziji. Tako na primer Toynbeejeva (22. 1. 2008) v svojem komentarju zapiše, da bi morali ministri podpreti predlog zakona o začasnih delavcih, z metaforo *throw off your chains for once*⁵³. Jenkins (22. 2. 2008) svoje mnenje o tem, kaj čaka Blaira, če bo poskušal prevzeti vodenje Evropske unije, zapiše z metaforo *Blair should read history and forget the job or... he will end up as one more crusader in a Levantine ditch, drowning under the weight of his own armour*.⁵⁴ Na metafore, ki jih najdemo v poeziji, spominja tudi metafora *the Treasury ship sails on with no sign of the captain walking the plank*⁵⁵ (Toynbee 19. 2. 2008). Z metaforo avtorica sporoča, da delo na britanskem ministrstvu za finance poteka dalje in da minister za finance (*the captain*) zaradi dogajanja v banki Northern Rock ne bo kaznovan oziroma odstavljen.

V komentarjih v *Guardianu* najdemo tudi precej metafor, ki se tako ali drugače nanašajo na cesto ali poti in tako sklepam, da so tovrstne metafore običajnejše od drugih – še posebej zato, ker se večinoma pojavljajo v komentarjih o političnem dogajanju v Britaniji. Tako na primer Lawson (22. 2. 2008) za metaforo za odnos med britansko vlado in Britanci uporabi celo več tipov cest: *freedom of information has become a two-way street, although the traffic restrictions remain far tougher on the road to the government's secrets than on the freeway leading to ours*⁵⁶. V tem primeru najdemo znotraj povedi celo več metafor, s katerimi avtor sporoča, da kljub temu da imajo državljani možnost vpogleda v delovanje vlade, je vlada še vedno tista, ki lažje pride do informacij o državljanih. Avtor to celo nadgradi s tipi cest: medtem ko državljane

Približni prevodi danih primerov so:

⁵² »letošnje olimpijske igre v Pekingu se sprevračajo v še en dolgi marš«;

⁵³ »končno odvežite svoje verige«;

⁵⁴ »Blair bi moral prebrati zgodovinske knjige in pozabil na to nalogo ali pa ... bo končal kot še eden izmed križarjev v lavantinskem jarku in utonil pod težo lastnega oklepa«;

⁵⁵ »ladja Finance pluje dalje, ne da bi se moral kapitan sprehoditi po deski v morje«;

⁵⁶ »svoboda pridobivanja informacij postaja dvosmerna cesta, a prometna pravila ostajajo precej strožja na poti do vladnih skrivnosti kot na vladni avtocesti do nas«.

»pošlje« na navadno cesto, vladi prisodi avtocesto. Še eno metaforo, za katero avtor uporabi cesto, najdemo v primeru *all champions of Europe have met their fate on the roads to Moscow or Jerusalem*⁵⁷ (Jenkins 22. 2. 2008), s katero avtor sporoča, katera so ključna aktualna politična vprašanja (položaj Rusije in situacija na Bližnjem Vzhodu). Metafore, v kateri je konstitutivni element pot, najdemo tudi v komentarjih o ostalih političnih temah, na primer v Ashevem (21. 2. 2008) komentarju o neodvisnosti Kosova, kjer je *the path of virtue*⁵⁸ metafora za ohranjanje miru na Kosovu.

V primerjavi z avtorji *Guardiana*, avtorji komentarjev v *Delu* metafore redkeje uporabljajo.⁵⁹ Predvsem izstopa razlika glede na avtorstvo - v času analize med komentariji gostujočih peres namreč najdemo le tri metafore.

Občutna razlika med metaforami, uporabljenimi v *Guardianu* in *Delu*, je še, da so v *Delu* le-te manj izvirne. Avtorji velikokrat uporabijo že znane metafore ali celo frazeme, s katerimi tvorijo »svojo« metaforo.⁶⁰ Na primer *ker se ministrica bolje znajde na evropskem parketu* (Kontler-Salamon 11. 2. 2008) – metafora, s katero avtorica namigne, da ministrica za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Mojca Kucler Dolinar pozna evropsko politiko in razmere bolje kot njen predhodnik, spominja na že slišane metafore. Frazem *pljuvati v lastno skledo* avtorica uporabi v prenesenem pomenu za rusko politiko v metafori *Moskva pljuva v lastno skledo* (Frelih 13. 2. 2008). V istem komentarju avtorica v metafori *človeku, ki je užival sloves zahodno usmerjenega liberalca, so namreč njegovi botri zvezali roke, še preden je prišel na oblast* uporabi še en frazem, s katerim

⁵⁷ Približen prevod danega primera je »vsi evropski zmagovalci so svojo usodo srečali na poti v Moskvo ali Jeruzalem«.

⁵⁸ Približen prevod danega primera je »pot kreposti«.

⁵⁹ Tudi Červova (2006, 90–91), ki v svojem diplomskem delu analizira metaforo v slovenskih poročevalskih besedilih, ugotavlja, da med besedili komentatorske vrste prevladujejo besedila, v katerih avtorji praktično ne uporabljajo aktualizmov: »...avtorji, kljub temu, da jim žanrska norma dopušča izrecno vrednotenje in opazne avtorske posege v besedilo, te možnosti ne izrabljajo. Taki komentarji postanejo suhoparna nizanja dejstev in tehtanja stališč ter bistveno ne odstopajo od informativne zvrsti. To se odraža tudi na stilni ravni, saj avtorji praktično ne uporabljajo aktualizmov. Če jih že uporabljajo, gre v primeru metafor ali za razaktualizirane metafore ali pa za citirane neavtorske metafore, kar sovпада z navajanjem tujih stališč«.

⁶⁰ Červova (glej 2006, 71–72) piše, da so metafore kot del frazemov ena od treh vrst stalnih in tudi najpogostejše rabljenih metafor v poročevalstvu. Razlog za to naj bi bilo dejstvo, da raba frazemov ne zahteva posebne kreativnosti, ker je njihov pomen že definiran in neodvisen od konteksta, obenem pa njihova raba v besedilu deluje ekspresivno.

sporoča, da je novi ruski predsednik zaradi svojih podpornikov (botrov) politično nemočen. Take primere metafor, ki so hkrati frazemi (in skorajda že mejijo na klišeje) najdemo še v veliko drugih primerih, na primer pri Šoštaričevi (15. 2. 2008) *je šele zdaj ... dozorel čas za njegovo sprejemanje v parlamentu*, pri Markešu (15. 2. 2008) v metafori *ni dvoma, da mora zaradi slabšanja javnomnenjskih rezultatov Janša pred jesenskimi volitvami politično staviti na vse ali nič*, in v Šuligojevi (20. 2. 2008) metafori *vrnili zob za zob*. Primeri takih metafor, ki črpajo iz frazeologije, so še *kriza politike, ki je izgubila kompas* (Hočevnar 12. 2. 2008) za sodobno stanje v italijanski politiki, ki odseva, da politiki ne vedo, kako naprej. Frelihova (14. 2. 2008) za največji razlog, ki je pripomogel k skrhanju odnosov med Rusijo in Združenimi državami Amerike, uporabi metaforo *zadnji žebelj v krsto odnosov med Moskvo in Washingtonom pa je bila*, Baković (21. 2. 2008) pa za razmah ekstremizma uporabi metaforo *val nezadovoljstva (bo) pognal veter v jadra eskremizma*.

Kot v *Guardianu* tudi v *Delu* najdemo nekaj metafor, ki se nanašajo na znane osebe oziroma dogodke. Frelihova (14. 2. 2008) na primer izrazi svoje mnenje, da Rusija pri kosovskem vprašanju vidi v Sloveniji politično zavezništvo z Ameriko (ki ga skuša Amerika izkoristiti pri vplivu na Evropsko unijo), z metaforo *jo (Slovenijo, op. a.) Rusija trenutno vidi predvsem kot trojanskega konja ameriških interesov v Evropski uniji*. Markeš (16. 2. 2008) kot metaforo za bogatenje uporabi besedno zvezo *tajkunski sindrom*, pri čemer se z metaforo sklicuje na Janševo izjavo o boju proti tajkunom. Z znano osebo tudi Šuligoj (20. 2. 2008) tvori metaforo *haiderjanska logika*, s katero označi dejanje poslanca Srečka Prijatelja (ki je odstranil dvojezično tablo v vasi Lokev na Krasu) za ksenofobično. Z metaforo *je argument »münchhausenski«* Vezjak (13. 2. 2008) kot zlagano označi trditve avtorjev raziskave o medijski svobodi in avtonomiji v Sloveniji v letu 2007, da pritiska na medije ni zaznati oz. njihovo predpostavko, da se obstoj pritiskov kaže le v analiziranem gradivu. Baron Münchhausen je zgodovinski in tudi literarni lik, znan po lažnivih, neresničnih in pretiranih izjavah. Ko Vezjak z metaforo trditve v raziskavi označi za *münchhausenske*, lahko bralec sklepa, da so trditve lažne. Avtor sicer besedo zapiše v narekovajih, s čimer pokaže, da je beseda stilno zaznamovana, hkrati pa omili njen pomen.

Metafor, ki bi jih lahko označili za humoristične, v času analize v *Delu* ne najdemo, prav tako ne ciničnih metafor. V kar nekaj metaforah pa lahko zaznamo ironijo. Čibej (14. 2. 2008) na primer politiko Združenih držav Amerike označi za *kavbojsko diplomacijo*, ki se očitno nanaša na predsednika Busha in njegov rojstni kraj, znan po kavbojih. Seveda je pridevnik kavbojska mišljena ironično, v pomenu »neurejena, nepremišljena«. Tudi pri ostalih metaforah, v katerih je zaznati ironijo, je govora o Združenih državah Amerike. Frelihova (14. 2. 2008) na primer odnos med Rusijo in ZDA opiše z metaforo *kadar Washington kritizira rusko demokracijo, mu Moskva v zameno pridrži ogledalo*, Čibej (14. 2. 2008) pa za Združene države Amerike uporabi metaforo *največja svetovna izvoznica demokracije*, ki je ironična glede na aktualno dogajanje (vojna v Iraku, Afganistanu ...).

V *Delu* najdemo tudi nekaj primerov, v katerih metafore to postanejo zaradi narekovajev, s katerimi so zapisane besede. Na primer v metafori *ugrabitev »srbskega« Kosova* (Potočnik 19. 2. 2008) šele narekovaji dajo vedeti, da je »srbsko« Kosovo pravzaprav Kosovo, ki to ni, in s tem metafora za izgubljeno ozemlje. Podobno je tudi v metafori za pospešeno pisanje in sprejemanje zakonov na Ministrstvu za kmetijstvo *izbruhnila (je) prava »zakonska vročica«* (15. 2. 2008), ki jo bolj od same besedne zveze zaznamuje dejstvo, da je besedna zveza v narekovajih. Najdemo pa v *Delu* tudi primer, ko je metafora v narekovajih zaradi zaznamovanosti besede: *drugače pa je, če dr. Prunk »zalaja« na akreditacijsko politiko* (Kontler-Salamon 18. 2. 2008). Beseda *zalajati* nosi s sabo negativno konotacijo, ki jo narekovaji ublažijo in iz negativne interpretacije (zalajati kot razbesneti se) nastane precej pozitivnejša (zalajati kot opomniti, kot pes čuvaj).

11.1.2 Primera

Medtem ko je metafora zgrajena na prenesem pomenu besed in v dobessednem pomenu nelogična, je pri primeri pomenski prenos lahko uresničen razumsko natančno in pregledno. Kmecl (glej 1976, 106) piše, da so pri primeri posebej navedene primerjalna beseda s prenesenim pomenom, posebej primerjana beseda s premi pomenom in še vse, kar spada k tretjemu pri primeri. V primeri »natančna označitev podobnosti med obema

rečema (analogija) vzpostavi med dvema sicer pomensko tujima besedama enkratno in posebno pomensko sorodstvo« (prav tam). Medtem ko v *Delu* v času analize ne najdemo veliko primer – zgolj dve – so primere v *Guardianu* eden izmed pogostejših načinov aktualizacije.

Obe primeri v *Delu* (eno najdemo v komentarju novinarja *Dela*, drugo pa v komentarju gostujočega peresa) primerjata neko idejo s situacijo iz resničnega življenja. Čibej (14. 2. 2008) strankarsko usmerjenost bodočega predsednika Združenih držav Amerike in vpliv, ki ga bo imela na ves preostali svet, označi za brezpredmeten s primero *za svet pa utegne biti razlika med republikanskim in demokratskim predsednikom približno taka, kakršna bi bila razlika med »republikanskim« naslednikom Vladimirja Putina Sergejem Ivanovom in njegovom »demokratskim« tekmečem Dmitrijem Medvedjevom*. Tretje v primeri je v tem primeru »nič (razlike)«. V drugi primeri v *Delu* Vezjak (13. 2. 2008) nesmiselnost argumentov raziskave, ki je tema komentarja, primerja z nesmiselno trditvijo: *... poskusi pritiskov ne dokazujejo pritiska? To je približno tako, kakor če bi rekli, da poskus umora ne dokazuje kaznivega dejanja (umora)!*, tretje v primeri je »nesmiselnost, neumnost«.

Avtorji komentarjev v *Guardianu* razne aktualne dogodke primerjajo s podobami iz vsakdanjega življenja, še večkrat pa v primerah kot primerjalne besede oz. besedne zveze uporabijo znane dogodke ali osebe. Elliott (19. 2. 2008) na primer tripartitni sistem nadzora nad banko Northern Rock primerja z Maginotovo linijo *...a system that ... worked well in peacetime but not when war broke out. That's like saying that the Maginot Line worked fine until May 1940,*⁶¹ kjer je tretje v primeri nezadostnost oz. neučinkovitost sistema. Toynbeejeva (15. 2. 2008) obnašanje Službe za prihodke in davke (HMRC) primerja s čarovnikom iz Oza v primeri *... Revenue & Customs will pretend, like the Wizard of Oz, to be all-knowing ...*⁶², v kateri je tretje pri primeri namišljeno, neosnovano, hkrati pa avtorica službo za prihodke in davke zaradi primerjave z likom, ki se pretvarja, da je nekaj, kar ni, zbanalizira njihovo delo in metode. V

Približna prevoda danih primerov sta:

⁶¹ »...sistem, ki ... je deloval dobro v času miru, ne pa, ko je izbruhnila vojna. To je enako, kot da bi rekli, da je Maginotova linija delovala dobro do maja 1940«;

⁶² »Služba za prihodke in davke se bo pretvarjala, kot čarovnik iz Oza, da ve vse ...«.

Guardianu najdemo tudi primero, ki vključuje znane športne klube, v komentarju o britanskem šolskem sistemu in zasebnih šolah. Kynaston (22. 2. 2008) s primero pokaže na nepravilnost sistema: *A-level marks for personal reasons (illness, family circumstances, etc) are procured far more effectively for private-school candidates than for state-school ones – an extra advantage the equivalent of, say, Chelsea playing Rorham and defending a smaller goal*⁶³. Tretje v tej primeri je velika nepravilnost.

11.1.2.1 Alegorija

Poleg »klasičnih« primer najdemo v dveh komentarjih *Guardianovih* novinarjev tudi primera, kjer avtorja določeno politično situacijo opišeta z neko zgodbo, nekim drugim dogajanjem. Ti dve primeri štejem med alegorije, za katere Quinn (glej 2004, 12) piše, da so vrsta pripovedovanja, kjer pripovedovana zgodba vsebuje vsaj še en dodatni pomen. Abstraktni pomeni so pri alegorijah že vnaprej natančno, razumsko določeni, ne samo nakazani ali sluteni, kot piše Kmecl (glej 1976, 120), ki piše tudi, da so alegorije kot take bliže primeram.

Prvi primer alegorije najdemo pri Youngu (18. 2. 2008), ki komentira ameriške predsedniške volitve in vlogo t.i. superdelegatov, ki lahko odločijo, kdo bo na volitvah nastopil kot kandidat demokratske stranke. V delu, ko piše o demokraciji, zapiše primer uzbekistanskih volitev: ... *having already served two terms, he was not even eligible to stand. A minor detail for a man like Karimov. His three opponents all endorsed him and did not ask Uzbeks to vote for them. Those who would not endorse him were disqualified and imprisoned. Karimov won the day with 88.1% of the vote.*⁶⁴ (18. 2. 2008). Young nadaljuje: *there is a profound difference between holding an election and having a*

Približna prevoda danih primerov sta:

⁶³ »ocene na maturi, pridobljene zaradi osebnih razlogov (bolezen, družinske okoliščine itd.) občutno lažje pridobijo kandidati zasebnih šol kakor tisti, ki prihajajo z javnih šol – dodatna prednost, primerljiva z, recimo, tekmo med Chelsea in Rorhamu, kjer bi bil gol Chelsea manjši«;

⁶⁴ »... ker je že odslužil dva mandata, sploh ne bi smel kandidirati. A za človeka kot je Karimov, je to le malenkostna podrobnost. Njegovi trije nasprotniki so kandidaturo podpirali in niti niso prosili Uzbekistancev, naj volijo zanje. Tisti, ki ga niso podpirali, so bili diskvalificirani in zaprti. Karimov je zmagal z 88,1 odstotka glasov«.

*democracy*⁶⁵, nato pa prične komentirati samo demokracijo in nadaljuje s pisanjem o predsedniških volitvah v Združenih državah Amerike. Zgodbo o uzbekistanskih volitvah Younge uporabi kot primer nedemokratičnosti in neregularnosti – ne da bi sploh uporabil ti dve besedi in s tem, ko nadaljuje s pisanjem o ameriških predsedniških volitvah, poveže dve zgodbi. S tem na ameriške predsedniške volitve prenese idejo o nedemokratičnosti in neregularnosti. S pripovedjo avtor tako ne izniči zgolj pomena volitev v Uzbekistanu, ampak tudi pomen superdelegatov – saj z alegorijo njihovo moč označi za nedemokratično in neveljavno.

Drugi primer alegorije najdemo v *Guardianovem* komentarju o delovanju Tonyja Blaira. Jenkins (22. 2. 2008) resnično delovanje mednarodne politike in najvplivnejših evropskih držav opiše kot zgodbo o družabni igri Diplomacija: *Those who used to play the board game Diplomacy will recall that certain patterns recurred irrespective of the skill of the players. Germany always did well for a while, until everyone combined against her. Britain did best by cheating and standing aloof. The two states on the fringes of Europe, Russia and Turkey, could never win but could cause havoc. Russia would gobble up east Europe and Turkey the south-east. Geography defined politics.*⁶⁶ V zgodbi o družabni igri najdemo povezavo z resničnim delovanjem teh držav v mednarodni politiki. Avtor sicer skozi ves komentar niza zgodovinska dejstva o osvajanju in vodenju Evrope, z zgodbo o družabni igri pa še alegorično izrazi svoje mnenje, da zgolj ena oseba (konkretno Tony Blair, katerega dejanja avtor komentira) Evrope ne more voditi.

Približna prevoda danih primerov sta:

⁶⁵ »med pojmom imeti volitve in imeti demokracijo je ogromna razlika«;

⁶⁶ »tisti, ki so včasih igrali družabno igro Diplomacija, se bodo spomnili, da so se določeni vzorci vedno pojavili neodvisno od spretnosti igralcev. Nemčiji je sprva vedno šlo dobro, dokler se niso vsi združili proti njej. Britanija se je najbolje odrezala z goljufanjem in nevmešavanjem. Dve državi na obrobju Evrope, Rusija in Turčija nista mogli nikoli zmahati, a sta vedno lahko povzročili upoštevanje. Rusija je pogoltnila vzhodno Evropo, Turčija pa jugovzhodno. Geografija je določala politiko«.

11.1.3 Metonimija

Metonimija ali preimenovanje je »nadomestitev običajne poimenovalne besede s kakšno drugo, ki pa je s poimenovanim predmetom v realni, objektivni, to je fizični, časovni, prostorski, logični, vzročni zvezi, torej ne tako subjektivna primera kot pri metafori«, piše Kmecl (1976, 109). Quinn (glej 2004, 204) metonimijo opredeljuje kot figuro, pri kateri avtor neko besedo uporabi, da bi jo preusmeril k nečemu, s čimer se besedo običajno povezuje. Tudi Peck in Coyle (glej 2002, 164) metonimijo opredeljujeta kot figuro, pri kateri je ime atributa neke stvari zamenjano za stvar samo. Medtem ko metafora deluje na podlagi povezovanja različnih področjih izkušenj, pri metonimiji že obstaja povezava med idejami.

Metonimije so v komentarjih v *Delu* in *Guardianu* v času analize eno od najštevilčnejših sredstev aktualizacije, ne pa tudi stilsko najbolj raznovrstne – v času analize se namreč tako v *Delu* kot *Guardianu* večkrat ponovijo ene in iste metonimije, celo iste metonimije v obeh časopisih. Tako kar med »stalne« aktualizme štejem poimenovanje vlad svetovnih sil z glavnimi mesti teh držav. V vseh komentarih, ki omenjajo Združene države Amerike ali Rusijo, komentatorji za vladi teh uporabijo metonimiji Washington oziroma Moskva (v *Delu* in v *Guardianu*). Po istem vzorcu najdemo v *Delu* še metonimijo Bruselj za Evropsko unijo: *Bruselj in Washington nekoč pri podobnih primerih nista kritizirala ruskega vodstva* (Frelih 14. 2. 2008), v *Guardianu* pa metonimijo Jeruzalem za Izrael (metonimija je hkrati uporabljena kot metafora za aktualne politične probleme v državi).

Poleg teh metonimij so v *Guardianu* najpogostejše metonimije, v katerih avtor poimenuje neko institucijo z imenom ali naslovom zgradbe, kjer se ta nahaja. Tako v metonimiji *political power is back at Stormont*⁶⁷ (O'Hara, 19. 2. 2008) avtor z imenom gradu Stormont poimenuje severnoirski državni zbor, ki se nahaja v tem gradu. Za britansko vlado in ministrstvo za finance avtorji komentarjev v *Guardianu* večkrat uporabijo metonimiji *No 10 Downing Street* oziroma *No 11 Downing Street* – številki iz naslova

⁶⁷ Približen prevod danega primera je »politična moč je zopet v Stormontu«.

stavb, v katerih imata uradne londonske rezidence britanski premier oziroma minister za finance. V *Delu* najdemo le eno tovrstno metonimijo, in sicer poimenovanje *Mladika* za ministrstvo za zunanje zadeve. Medtem ko Kobetova (glej 2005) ugotavlja, da se tovrstne metonimije v uvodnikih *Dela* in *Republike* pojavljajo zato, da se avtorji izognejo večkratnim ponovitvam institucije znotraj istega uvodnika; v komentarjih v *Delu* in v *Guardianu* v času analize to ne velja. V *Guardianu* avtorji iste metonimije v več primerih celo ponovijo znotraj istega komentarja. Preston (17. 2. 2008) na primer prvič za metonimijo uporabi celoten naslov: *life at numbers 10 and 11 Downing Street ...*,⁶⁸ drugič pa uporabi le še številki zgradb, ne več celih naslovov: *Do public sector pay limits belong to No 10 or the No 11?*⁶⁹

Še ena metonimija, ki se pojavlja tako v *Delu* in v *Guardianu* (v slednjem pogostejše), je *11. september*. V teh primerih je datum metonimija za teroristične napade v Združenih državah Amerike, ki so se zgodili na ta dan leta 2001. V *Guardianu* avtorji datum najpogostejše zapišejo kot *9/11*, v času analize pa se pojavi tudi zapis *September 11*. V *Guardianu* po enakem vzorcu Lawson (22. 2. 2008) tvori metonimijo *July 7*, s katero poimenuje teroristične napade v Londonu leta 2005. *Guardianov* priročnik za pisanje za 11. september dovoljuje obe obliki zapisa, za napade v Londonu 2005 pa obliko *7/7* dovoljuje le v naslovih: »samomorilski napadi v Londonu so lahko v naslovih poimenovani kot *7/7*« (Marsh 2007, 158), česar se avtorji komentarjev v času analize držijo. V *Delu* najdemo v času analize metonimijo le enkrat, zapisano v obliki *11. september*: ... *10 milijard ameriških dolarjev, ki jih je Pakistan v imenu protiterorističnega zavezništva dobil po 11. septembru 2001* (Baković 21. 2. 2008). Isti datum pa se v *Delu* enkrat pojavi zapisan tudi zgolj kot datum, ko so se zgodili teroristični napadi, in ne kot metonimija: *teroristični napad 11. septembra* (Frelih 14. 2. 2008).

Tako v *Delu* kot v *Guardianu* najdemo metonimije za načela določene politične stranke oziroma vlade. Toynbeejeva (22. 2. 2008) na primer načela laburistične stranke

Približna prevoda danih primerov sta:

⁶⁸ »življenje na številki 10 in številki 11 ...«;

⁶⁹ »ali limiti plačil javnega sektorja pripadajo številki 10 ali številki 11?«.

poimenuje z imenom stranke: ... *the longer the Labour is in power, the more afraid it is of doing anything that looks Labour*.⁷⁰ Ime stranke uporabi namesto njenih načel ter se s tem izogne naštevanju in hkrati doseže večji stilski učinek, saj poudari, da laburistična stran nima več laburističnih načel. V *Delu* najdemo podoben primer v komentarju o odločitvah slovenske vlade ... *je politika tako muhasta, da šele zdaj tudi sama začenja spoznavati in priznavati vrednost naložb v zdravje in zdravstvo* (Zajec 11. 2. 2008). Avtorica s politiko zamenja odločitve in načela vladajoče koalicije in nakaže, da te niso nujno pravilne, kar vlada že sama spoznava.

Guardianovi komentatorji v primerjavi z novinarji *Dela* metonimije uporabijo večkrat, poleg tega so njihove metonimije tudi stilsko bogatejše. Med njimi lahko najdemo tudi primer oksimorona ali duhovitega nesmisla, ki ga Kmecl (glej 1976, 110) šteje med metonimije in katerega preimenovanje »temelji na navidezni, nerazumni protivnosti (ki pa je v resnici samo navidezna!)«. Ash (21. 2. 2008) v komentarju o Kosovu uporabi besedno zvezo, kjer namenoma uporabi pojma, ki sta na prvi pogled nezdržljiva in celo nasprotna: *this internationally coordinated declaration of dependent independence* ...⁷¹ Z nerazumno, nasprotujočo si besedno zvezo (že zaradi samega pomena besede neodvisnost ne more biti odvisna, prav tako je besedna zveza nelogična s čisto zdravorazumskega, logičnega razmišljanja) avtor namigne, da na Kosovu neodvisnost ne bo prava neodvisnost, ampak da bo veliko besede pri vseh odločitvah na Kosovu imela mednarodna skupnost. Isti oksimoron se ponovi tudi v naslovu komentarja, prav v naslovih pa najdemo v *Guardianovih* komentarjih še štiri druge (že prej omenjene) primere oksimoronov.

V *Guardianu* v času analize najdemo še eno vrsto metonimije, antonomazijo, ki jo Gray (glej 1996, 28) opredeljuje kot rabo osebnega imena za splošno označitev določenih značilnosti te osebe. Legraine (21. 2. 2008) ameriškega predsedniškega kandidata (in njegovo uspešno življenjsko zgodbo) uporabi kot antonomazijo za uspešnost in prizadevnost; lastnosti, ki zaznamujejo Baracka Obamo: *there goes the chance of*

Približna prevoda danih primerov sta:

⁷⁰ »dlje kot je delavska stranka na oblasti, bolj se boji narediti karkoli, kar zgleda delavsko«;

⁷¹ »ta mednarodno koordinirana deklaracija odvisne neodvisnosti«.

*admitting the father of a future Barack Obama.*⁷² Kynaston (22. 2. 2008) za izredno nadarjenost, genialnost uporabi antonomazijo *mute inglorious Miltons*,⁷³ s katero povzema lastnosti slavnega angleškega pesnika. Jenkins (20. 2. 2008) nasvet ministra za okolje v vladi nekdanje britanske premierke Margaret Thatcher označi za slabega in šarlatanskega, ko ga v antonomaziji *Margaret Thatcher, initially a sceptic of privatisation, was told by her Rasputin, Nicholas Ridley, to remember that »it is easier to control what you do not own: you just use statutes«*⁷⁴ poimenuje *Rasputin*. Kettle (23. 2. 2008) pa gre v svoji antonomaziji še dlje, ko celotno obdobje označi za relativno uspešno, s tem ko našteje imena predsednikov svetovnih velesil v tistem obdobju: *the world of Bill Clinton, John Major, Boris Yeltsin and François Mitterrand*.⁷⁵ Lastnosti predsedovanja teh štirih predsednikov (stabilnost, obvladovanje domače politike) označijo leto 1994, ki ga avtor z omembo štirih predsednikov označi za relativno stabilno leto (v primerjavi z zdajšnjim dogajanjem).

11.1.4 Poosebitev

Poosebitev ali personifikacija (Kmecl jo poimenuje poosebljanje) je oblika metafore, v kateri mrtev predmet ali abstrakten pojem omenjamo kot živo bitje (glej Kmecl 1976, 117). V komentarjih v *Delu* se v času analize ni pojavila nobena poosebitev, zato pa nanje naletimo v komentarjih v *Guardianu*. V primerjavi z metaforami in metonimijami so poosebitve številčno redkejše (v 72 komentarjih naletimo na 5 primerov poosebitve), a po izvirnosti za ostalima dvema vrstama tropov ne zaostajajo. Toynbeejeva (19. 2. 2008) na primer premierja Browna ironično označi s poosebitvijo besede, ki jo ta velikokrat ponavlja – tako da pojmu prida naziv *Mr* in ga hkrati kot osebno lastno ime uporabi zapisano z veliko začetnico : ... *what was Mr Stability up to in the Treasury ...*⁷⁶ Kot živi bitji Lawson (15. 2. 2008) uporabi polaroidni in digitalni fotoaparati in s poosebitvijo doseže še posebej dramatičen učinek v svojem razmišljanju o napredku tehnike: *and the*

Približni prevodi danih primerov so:

⁷² »pa gre naša možnost sprejetja očeta bodočega Baracka Obame«;

⁷³ »nemi, neslavni Miltoni«;

⁷⁴ »Margaret Thatcher, sprva sketični do privatizacije, je njen Rasputin Nicholas Ridley povedal, naj si zapomni, da je 'lažje kontrolirati tisto, česar ne poseduješ: enostavno uporabiš zakone'«;

⁷⁵ »svet Billa Clintona, Johna Majorja, Borisa Jelcina in Françoisa Mitterrana«;

⁷⁶ »kaj je gospod Stabilnost počel na ministrstvu za finance«.

*fact that the Polaroid has been killed largely by digital photography seems cruel...*⁷⁷

Boorman (19. 2. 2008) pa svoje mnenje o nesmiselnosti pitja ustekleničene vode pokaže s poosebitvijo *the bottle itself has become a symbol of self-preservation, accompanying us to the office, to the gym and the bar.*⁷⁸ S poosebitvijo avtor sporoča, da ni ustekleničena voda tisto, kar nam je všeč, ampak steklenica, v kateri je voda, in vse asociacije, ki jih steklenica z vodo vzbuja (smo aktivni, delavni, družabni). Še eno poosebitev pojma najdemo v komentarju o nacionalizaciji, *the concept of nationalisation is so stuck in the state ownership...that its death and reincarnation as state control over the past two decades passes unnoticed*⁷⁹ (Jenkins, 20. 2. 2008). Tudi v tem primeru avtor s poosebitvijo doseže večjo dramatičnost napisanega.

11.2 Raba zaznamovanih besed

A burro is an ass. A burrow is a hole in the ground. As a journalist you are expected to know the difference. / Obtožena je oseba, ki jo tožilstvo krivi zločina. Obsojeni osebi je krivda prisojena. Kot novinar moraš poznati razliko.

Brooks et all.

Korošec (glej 1998, 19) med najpogostejšimi aktualizmi našteva tudi besede, ki jih SSKJ kvalificira s katerim izmed stilno-plastnih in časovnih kvalifikatorjev. Piše, da je za rabo stilno zaznamovanih besed značilno delovanje subjektivnega stilotvornega dejavnika, značilnega za široko publicistiko. Te besede ne nastopajo v taki vlogi kot v umetniških besedilih, ampak kažejo, da tvorec vrednoti pomensko vsebino besede. Po Korošču (glej 1998, 19) so najpogostejše stilno zaznamovane besede v publicistiki arhaizmi, pogovorne besede (ki so v knjižnem poročevalstvu izrazito ekspresivne), nižje pogovorne besede in pogovorni frazemi. V *Delu* in v *Guardianu* med zaznamovanimi besedami v času analize najdemo največ frazemov in tujk.

Približni prevodi danih primerov so:

⁷⁷ »in dejstvo, da je Polaroid ubila predvsem digitalna fotografija, se zdi kruto ...«;

⁷⁸ »steklenica sama je postala sibmol samoohranitve, ki nas spremlja v pisarno, v telovadnico in v bar«;

⁷⁹ »koncept nacionalizacije je tako vkoreninjen v državno lastništvo ... da sta njena smrt in reinkarnacija v obliki državnega nadzora v zadnjih dveh desetletjih minili neopazno«.

V *Guardianovih* komentarjih je prav pri izboru besed najbolj viden vpliv priročnika za pisanje, katerega napotkov se držijo tako novinarji *Guardiana* kot tudi ostali avtorji – vpliv priročnika je viden v rabi britanske angleščine, v rabi prav določenih besed in besednih zvez (ki jih priporoča priročnik) ter tudi v zapisu posameznih besed in besednih zvez. Primerov stilno zaznamovanih besed je posledično v *Guardianu* manj kakor v *Delu* v istem obdobju. Redke so predvsem časovno zaznamovane besede, največ je frazemov in idiomov.

V *Delu* je stilno zaznamovanih besed več. Predvsem je opazna razlika v rabi besed, ki jih SSKJ kvalificira s stilno-plastnimi in časovnimi kvalifikatorji, med avtorji, ki so novinarji *Dela*, in gostujočimi peresi. Slednji namreč uporabljajo veliko strokovnih, knjižnih besed in tujk, ki jih med komentarji novinarjev *Dela* skoraj ne najdemo.

11.2.1 Časovno zaznamovane besede

Da bi popestrili svoja besedila in pritegnili bralce, avtorji občasno uporabijo sveže, nove izraze (neologizme) ali pa se poslužijo že zastarelih besed (arhaizmov), ki niso več v rabi. Analiza je pokazala, da ne v slovenskih ne v angleških komentarjih arhaizmi niso pogosto sredstvo aktualizacije. V slovenskih komentarjih tudi ne najdemo neologizmov, so pa slednji v komentarjih v *Guardianu* pogosto sredstvo, s katerimi avtorji poživijo svoja besedila.

11.2.1.1 Neologizmi

Korošec (1998, 26) piše, da neologizmi »besedilo le poživljajo, avtor se poigrava z besedotvornimi postopki in s tem ustvarja stik z naslovnikom, od katerega pričakuje, da bo spoznal stilni namen uporabe novih besed, ker pa je glede tega pogostopa v dvomih, na tak aktualizem opozori tako, da besedo postavi med narekovaje«. Neologizmi v poročevalstvu – enkratne, samo za določeno priložnost narejene besede – imajo po Korošču dve skupni značilnosti. Prva značilnost neologizmov je, da so narejene za »rabo v čisto določenem sobesedilu, vendar ne zmeraj iz poimenovalne potrebe, saj imajo v

knjižnem jeziku oziroma v drugih funkcijskih zvrsteh svoje pogostejše, nevtralne enobesedne sinonime ali sinonimne zveze« (Korošec 1998, 27). Druga značilnost neologizmov pa je, da imajo ekspresivno vrednost (so slabšalne, ironične, vulgarne, šaljive ipd. besede). Toporišič (1992: 135) po drugi strani navaja, da je neologizem »na novo napravljena ali na novo rabljena stara beseda ali besedna zveza ... za neologizme jih imamo tako dolgo, dokler se na njih ne navadimo tako, da se nam izgubi občutek, da so nedavno napravljeni ali prevzeti«.

V nasprotju s slovenskimi nekateri angleški lingvisti na neologizme (t.i. *new words*) gledajo precej širše, saj mednje štejejo nove besede, ki nastanejo znotraj izvirnega jezika (kot rezultat spontanega tvorjenja ali različnih besedotvornih procesov), poleg tega pa tudi sposojenke iz drugih jezikov, biblične besede in besedne zveze, znane izreke in zapise slavnih pisateljev in pesnikov ter stvarna imena, tvorjena iz lastnih imen oseb in naslovov znanih umetniških del - med neologizme štejejo nasploh vse nove besede v jeziku: »Nove besede se tvorijo na vseh ravneh jezika in v vseh jezikovnih okoljih. Nekatere ostanejo v ozkem krogu ljudi, nekatere so v obtoku nekaj časa in potem izginejo, le nekaj pa jih postane del besedišča« (Klinar in Davis 2001, 13). Za analizo so pomembni predvsem neologizmi z enkratno uporabo (t.i. okazionalizmi) ter neologizmi z ekspresivno vrednostjo, tisti, za katere Korošec (glej 1998) piše, da delujejo kot aktualizmi v poročevalstvu; zato se na razširjeno področje novotvorjenk diplomsko delo ne osredotoča.

V *Guardianu* najdemo tri okazionalizme, dva med njimi izpeljana iz lastnih imen. Williamsova (20. 2. 2008) za opis sveta, v katerem ženske skrbijo za otroke, moški pa so zgolj skrbniki, uporabi kar znano feministko Fay Weldon: *It is time to interject into this Fay Weldon-esque landscape the figure of a father who actually quite likes his children ...*⁸⁰ Imenu doda pridevniško končnico *-esque*, ki v tem primeru nakazuje podobnost z resnično Fay Weldon in njenim delovanjem. Ash (14. 2. 2008) z dodajanjem končnice *ite* priimku najbolj znanega realpolitika tvori nov pridevnik, s katerim opiše politiko,

⁸⁰ Približen prevod danega primera je »čas je, da v ta svet Fay Weldon vnesemo lik očeta, ki so mu njegovi otroci pravzaprav všeč ...«.

podobno tisti, ki jo je vodil Henry Kissinger: *self-styled »realists«, aficionados of Kissingerite realpolitik...*⁸¹ Po istem vzorcu je tvorjen tudi pridevnik *Brownite*, ki opisuje politiko britanskega premierja Gordona Browna in njegov način dela in vodenja države. Ker različni avtorji pridevnik *Brownite* v svojih komentarjih uporabijo večkrat, ne moremo več govoriti o okazionalizmu. Besede še ni med slovarskimi razlagami, zato lahko govorimo o neologizmu, ostaja pa vprašanje, ali bo kmalu postala del angleškega besedišča, ali pa izginila, ko Brown ne bo več premier.

V *Guardianu* najdemo tudi primere tvorjenk, nastalih s spajanjem več besed in med seboj povezanih z vezaji. Takšno tvorjenje sicer v angleškem jeziku ni nenavadno, saj ga angleška skladnja dovoljuje. V *Guardianu* najdemo na primer tovrstni tvorjenki *a \$40,000-a-year plant worker*⁸² (Tomasky 11. 2. 2008) in *the 2 million-or-so figure*⁸³ (Murray, 14. 2. 2008). Poleg tega pa se v času analize v *Guardianu* pojavi tudi na tak način (z vezaji) tvorjen okazionalizem (uporabljen zgolj v določenem kontekstu in zgolj enkrat): ... *the argument goes: on the one hand, Musharraf-backed-by-the-army won't allow the two parties that oppose him (the PPP and Pakistan Muslim League-Nawaz) to make up the two-thirds majority in the national assembly necessary to impeach the president and reverse his changes to the constitution*⁸⁴ (Karachie 14. 2. 2008). Sklepamo lahko, da se avtor tvorjenke posluži, da bi se izognil uporabi vrinjenega stavka v že tako dolgi večstavčni povedi.

V *Guardianu* najdemo tudi nekaj neologizmov z ekspresivno vrednostjo. Ash v komentarju o politični situaciji na Kosovu uporabi neologizem *Belgianisation*, narejen po vzoru *Balkanisation*, ki pomeni razdelitev nekega območja na manjše, običajno nasilne enote. *Belgianisation* pomeni ravno nasprotno, združevanje manjših enot v eno večjo. Z novo tvorjenko avtor napove svetlo prihodnost Kosovu, v čemer lahko zaradi

Približni prevodi danih primerov so:

⁸¹ »samooklicani »realisti«, oboževalci kissingerjevske realpolitike ...«;

⁸² »tovarniški delavec za 40000 dolarjev letno«;

⁸³ »okoli-dva-milijonska vsota«;

⁸⁴ »... argument gre tako: na eni strani Mušaraf-podprt-z-vojsko dvema nasprotujočima strankama (pakistanski ljudski stranki PPP in pakistanski muslimanski ligi – Nawaz) ne bo pustil nadoknaditi dvotretjinske večine v državnem zboru, da bi javno obtožili predsednika in razveljavili njegove spremembe v ustavi«.

konteksta zaznamo ironijo v njegovi napovedi ... *if things go well in Europe's south-east and badly in its north-west, Belgium and Kosovo may yet converge: the Balkanisation of Belgium meets the Belgianisation of the Balkans*⁸⁵ (Ash 21. 2. 2008). Predstava o belgijanizaciji Balkana pa že zaradi nasprotujočega si pomena dveh pojmov deluje ironično in mogoče celo cinično. V času analize najdemo v *Guardianu* tudi neologizem *the latest development plans for Cardiff city centre, for instance, amount to an X Factor-style competition*⁸⁶ (Boorman 19. 2. 2008), ki vsebuje novo besedno zvezo *X factor* (po naslovu resničnostne televizijske oddaje), ki sicer že postaja del vsakdanjega angleškega besedišča. Neologizem je ironičen, saj avtor z njim ravojne načrte za Cardiff označi za načrte na ravni resničnostnega šova (s tem nosijo s seboj različne konotacije: poneumljajoči, neresni, smešni).

V *Delu* najdemo v času analize dva neologizma. Prvega, ki je tudi ekspresivno zaznamovan, najdemo v komentarju novinarke *Dela*. Ta za pakistanskega predsednika uporabi žaljiv izraz, tvorjenko *Bušaraf*, ki jo še v istem stavku tudi pojasni: *Bušaraf je vzdevek, ki ga je pakistanski predsednik Pervez Mušaraf dobil zaradi svojega prijateljstva z G. W. Bushem* (Baković 21. 2. 2008). Gre za izraz, ki se pojavlja predvsem v medijih in ni del vsakdanjega besedišča, s seboj pa nosi negativno konotacijo. Poleg tega najdemo v *Delu* (prav tako v komentarju novinarke *Dela*) neologizem *dodatnopokojninski: nimajo sklenjenih dodatnih dodatnopokojninskih varovalk...* (Čeh 22. 2. 2008). Avtorica to novo tvorjenko, ki prihaja iz reletivno novega pojma dodatno pokojninsko zavarovanje v svojem komentarju tudi večkrat ponovi. Ta neologizem sicer nima ekspresivne vrednosti.

11.2.1.2 Arhaizmi

Arhaizem Kmecl (1976, 99) opredeljuje kot »zavestno rabljen star izraz v sodobnem tekstu«. Vloga arhaizmov je predvsem poživitev teksta, saj za njih v publicističnih

Približna prevoda danih primerov sta:

⁸⁵ »če bodo stvari na jugovzhodu Evrope potekale dobro in slabo na severzahodu, se lahko Belgija in Kosovo približata: balkanizacija Belgije lahko sreča belgijanizacija Balkana«;

⁸⁶ »zadnji razvojni načrti za središče Cardiffa, na primer, so vredni toliko kot neko tekmovanje v stilu šova X factor«.

besedilih ni prave poimenovalne potrebe (glej Korošec 1998, 26). Čeprav Korošec ugotavlja, da so arhaizmi najpogosteje rabljene zaznamovane besede, jih v času analize ne v *Delu* ne v *Guardianu* pravzaprav ne najdemo.

V *Guardianu* je redka raba arhaizmov najverjetneje posledica sledenja priporočilom priročnika za pisanje, ki namesto rabe arhaičnih oziroma zastarelih besed priporoča rabo novejših izrazov. Prav zaradi njihove redkosti pa imajo te besede pri bralcih večji učinek, saj so nepričakovane. V *Guardianu* najdemo v času analize zgolj eno arhaično besedo: *In case they are tempted to **renege**, there will be thousands of European officials present – and, as a back-up, Nato troops – to steer them back to the path of virtue*⁸⁷ (Ash 21. 2. 2008). Z uporabo arhaične (in s tem zelo knjižne besede) avtor doseže vznesenost, ki jo še dopolni v nadaljevanju z metaforo *the path of virtue*, prav tako vzneseno, poetično. V *Delu* v času analize ne najdemo nobenega arhaizma, najdemo pa besedo *aboten*, ki jo SSKJ označuje s kvalifikatorjem **raba peša**.

11.2.2 Ostale zaznamovane besede

Razen glose, ki jo v diplomskem delu zaradi žanrskega, oblikovnega in jezikovnega izstopanja posebej obravnavamo, so vsi komentarji v *Delu* napisani v zbornem knjižnem jeziku, v njih pa najdemo tudi izraze, ki jih SSKJ kvalificira s stilno-plastnimi, ekspresivnimi in terminološkimi kvalifikatorji, ter tudi frazeme. Komentarji v *Guardianu* so napisani v standardnem angleškem jeziku – in sicer v britanski različici, ki jo narekuje tudi *Guardianov* priročnik za pisanje. Sicer pa tudi komentarji v *Guardianu* vsebujejo poleg časovno zaznamovanih tudi druge stilno zaznamovane, predvsem citatne besede.

11.2.2.1 Publicizmi

Med stilno zaznamovanimi besedami v komentarjih novinarjev Dela najdemo največ publicizmov, tipičnih jezikovnih sredstev v publicistiki, ki jih s kvalifikatorjem publ.

⁸⁷ Približen prevod danega prevoda je »če bi jih slučajno zamikala goljufija, bo prisotnih na tisoče evropskih uradnikov – in, v podporo, Natove čete, ki jih bodo preusmerile nazaj na pot kreposti«.

označuje SSKJ. Čeprav se te besede uporabljajo tudi v drugih zvrsteh, je njihova raba najpogostejša prav v poročevalskih besedilih. V času analize se v komentarjih pojavijo publicizmi *scena*, *lomiti kopja*, *prižgati zeleno luč*, *tripartitnost* in *obstrukcija*. Poleg tega najdemo v času analize v *Delu* tudi besedo kontaminiran, ki jo SSKJ prav tako označuje s kvalifikatorjem *publ.*, ki je še dodatno zaznamovana, saj jo avtorica zapiše v narekovajih: *politično »kontaminirani« raziskovalci* (Kontler-Salamon 11. 2. 2008). Zaradi narekovajev dobi ta publicizem tudi ekspresivno vrednost. Dva primera publicizmov najdemo tudi med gostujočimi peresi: *korupten* in *tripartiten*.

Publicizmov je v *Guardianu* manj kakor v *Delu*. Izraz, ki se izključno pojavlja v publicistiki je *non-dom*, gre za okrajšavo besede *non-domiciles*. Beseda s seboj nosi precej negativen pomen, saj jo Britanci povezujejo z britanskimi bogataši, ki imajo svoja podjetja prijavljena v tujini, da bi se s tem izognili plačevanju davkov doma. Drugi publicizmi, ki jih še najdemo v *Guardianu*, so že prej omenjeni *September 11*, *July 5* in *Brownite*.

11.2.2.2 Knjižne in pogovorne besede ter slengizmi

Med najpogostejšimi stilno zaznamovanimi besedami, ki jih v svojih komentarjih uporabljajo tako novinarji *Dela* kot gostujoča peresa, so tudi besede, ki jih SSKJ označuje s kvalifikatorjem *knjižno*. Z rabo teh besed avtorji dosežejo, da njihova besedila delujejo bolj intelektualno. Bralec mora za razumevanje teh besed imeti določeno znanje, ki ga avtorji s tem, ko jih uporabijo, pričakujejo kot samoumevno. Slednje drži predvsem za knjižne besede, ki jih uporabljajo gostujoča peresa, katerih jezik včasih že meji na poljudno-znanstveneno zvrst. Tako najdemo v njihovih komentarjih besede *apologija*, *distinkcija*, *korelacija*, *provenienca*, *inercija*, *konsenz* in *eksodus* – besede, ki imajo običajno poleg stilno-plastnega kvalifikatorja še terminološki kvalifikator. *Inercija* na primer je v komentarju uporabljena v pomenu »lastnost teles, da se upirajo spremembi smeri gibanja in hitrosti; **vztrajnost**«, ki se sicer uporablja v fiziki – v prenesenem pomenu pa gre za knjižno besedo; ... *se je pokazalo, da Kosova ni mogoče upravljati zgolj z inercijo mednarodnega uradništva* (Flis 18. 2. 2008). Novinarji *Dela* pa v svojih

avtorjih uporabljajo predvsem knjižne besede, ki bi jih lahko umestili tudi med ekspresivne, na primer *se bijeta vojni, so kar nekam poniknili, nekaj tovrstne subtilnosti*.

Avtorji komentarjev se v želji po čim večjem stilnem učinku poslužujejo tudi besed, ki izstopajo, ker so običajno rabljene v drugih funkcijskih zvrsteh. V *Delu* se pogovornih besed in slengizmov poslužujejo zgolj novinarji *Dela*, med gostujočimi peresi teh besed ne najdemo. V času analize najdemo v komentarjih naslednje pogovorne besede: *cincanje* (v pomenu »omahovati, pomišljati se«), *prisoliti* (v pomenu »udariti«) in ... *prešel s koles neposredno na porscheje in beemveje ...*⁸⁸ (Matoz 19. 2. 2008). Nekateri avtorji stilno zaznamovane besede, tudi pogovorne, zapišejo v narekovajih – s tem opozorijo, da je beseda stilno zaznamovana, hkrati pa ravno zaradi grafičnih znakov pritegnejo še večjo pozornost bralcev. V *Delu* najdemo tak primer v metafori »*piskrček*« *pristavila še opozicija ...* (Kontler-Salamon 11. 2. 2008).

Tudi angleški slovarji s kvalifikatorji označujejo stilno zaznamovane besede, ki niso del zborne knjižne angleščine. Najbolj pogosta sta kvalifikatorja formalno in neformalno – *formal English* in *informal English*. Quirk in Greenbaum (1973, 7) pišeta o različicah angleščine, ki izhajajo iz odnosa, pogosto poimenovane »stilistične« različice:

... govorimo o izbiri jezikovne oblike, ki izhaja iz našega odnosa do poslušalca (ali bralca), odnosa do teme ali do namena našega komuniciranja. In predvidevamo, da je bistveni pogled na nelingvistično komponento (se pravi na odnos) razlika med togim, formalnim, hladnim, neosebnim na eni strani ter sproščenim, neformalnim, toplim, prijateljskim na drugi. Prav pride, da tukaj ... priznamo nevtralno ali nezaznamovano različico angleščine, ki ne nosi nobenega očitnega obarvanja, ki ga vzbudi naš odnos. Na vsaki strani lahko tako razlikujemo ... elemente, ki so opazno formalni ali neformalni.

V *Guardianu* najdemo dva primera besed, ki spadata med neformalno angleščino, ki je bližje pogovorni angleščini. V prvem primeru avtor z besedo *the cops*,⁸⁹ ki je v britanski

⁸⁸ Zanimivo je, da SSKJ besedo *beemve* obravnava kot pogovorno besedo, beseda *porsche* pa je tujka, ki se je že udomačila, saj je SSKJ ne označi z nobenim kvalifikatorjem

⁸⁹ Približen prevod danega primera je »policaji«.

angleščini neformalen izraz za policiste, apelira na bralce, ki jih želi prepričati, kako velik je obseg državnega nadzora nad posamezniki. Z neformalno besedo ustvari prijateljski, manj formalen ton, s katerim se bralec lažje poistoveti s povedanim. Še eno v britanski angleščini neformalno besedo najdemo pri Martinu, ki izraz zapiše v narekovajih. V tem primeru je avtor ne zapiše v narekovajih zaradi njene zaznamovanosti, ampak, ker je to izraz, ki ga tudi uradno uporabljajo na ministrstvu za promet (*a series of Department for Transport »Roadshows«*).⁹⁰ Tudi s to neformalno besedo avtor koncept predstavitve približa bralcem z izrazom, ki bi ga v vsakdanjih okoliščinah uporabili tudi sami.

Poleg pogovornih besed najdemo v *Delu* tudi en slengizem, in sicer **hudo na hitro oddan** (Šoštarič 15. 2. 2008) – novejši izraz, ki ga uporabljajo predsvem najstniki v Ljubljani in okolici, ki v tem primeru nadomesti nevtralno besedo *zelo*. Slengovska beseda je še nekoliko intenzivnejša kakor njena knjižna varianta in avtorica prav z njo poudari, kako zelo so pohiteli s sprejemanjem nekega zakona. Slengovskih besed komentatorji v *Guardianu* v času analize praktično ne uporabljajo, najdemo le štiri slengizme, tri uporabljene pri isti avtorici za ponazoritev zgodbe.⁹¹ Nasploh sleng v britanskem resnem tisku (nacionalni dnevniki kot *The Guardian* in *The Times*) ni pogosto sredstvo aktualizacije. Strokovnjaki rabo slengovskih besed (pa tudi neologizmov in najstniške govore) svetujejo le v primerih, ko »so primerni za zgodbo« (Pape in Featherstone 2005, 56). Prav tak primer najdemo v komentarju o predlogu, da bi imeli vlaki v Londonu posebne predele zgolj za ženske. Avtorica poskuša prikazati nesmiselnost predloga skozi resnične zgodbe o nadlegovanju žensk, tudi z naslednjo: *acquaintance of mine was told by a builder and his mate that her »tits« were flat. When she challenged him, he told her that her »fanny« stank. When she challenged him again, he told her angrily that she should »fuck off back to America«*⁹² (Bidisha 15. 2. 2008). Uporabljeni slengizmi so zapisi dobesednega govora iz neke resnične situacije; služijo čimbolj nazornemu prikazu

⁹⁰ Približen prevod danega primera je »serija predstavitev Oddelka za promet«.

⁹¹ *Guardianov* priročnik za pisanje njihove rabe sicer ne odsvetuje, posebej opozarja zgolj na *Polari*, tako imenovani homoseksualni sleng, ki ga večinoma uporabljajo homoseksualci, delno pa izvira iz slenga, ki so ga govorili mornarji, igralci in prostitutke in ki je bil populariziran v 60-ih letih prejšnjega stoletja v BBC-jevi radijski igri *Round the Horne*. Tudi *Polari* se v času analize v komentarjih ne pojavlja.

⁹² Približen prevod danega primera je »moji znanki sta gradbenik in njegov kolega rekla, da so njeni »joški« majhni. Ko ga je izzvala, ji je dejal, da njena »pi...« smrdi. Ko ga je ponovno izzvala, ji je jezno dejal, da mora »odjebati nazaj v Ameriko«.

zgodbe, s svojo zaznamovanostjo pa kažejo, da gre za govorico ljudi nižjih razredov. Ker slengizmi v *Guardianu* niso pogosto sredstvo aktualizacije, pridejo te tri besede še bolj do izraza. Tudi z rabo kletvice »*fuck off*« avtorica sledi napotkom priročnika za pisanje: »...[kletvice] uporabljajte le, ko je to nujno potrebno zaradi dejstev v zgodbi, ali da bi orisali lik v članku; skoraj nikoli se ne pojavi primer, ko bi morali kletvico zapisati izven narekovajev« (Marsh 2007, 282).

Še en slengizem v *Guardianu* zapiše Toynbeejeva: *the Neanderthals*, s čimer označi delodajalce, ki nasprotujejo pravicam zaposlenih za skrajšani delovni čas (t.i. *part time workers*). Uporabljena beseda je žaljiva, saj nosi s seboj pomen »slaboumni, nazadnjaški« in avtorica z besedo bolj kot s čimer koli drugim napisanim v komentarju, izrazi svoj odnos do teme.

11.2.2.3 *Strokovne besede*

Za komentarje gostujočih peres v *Delu* je značila raba tujk, citatnih in strokovnih besed. V času analize najdemo v njihovih komentarjih strokovne besede z različnih strokovnih področij. S področja farmacije ... *do programov rehabilitacije in **paliativne** oskrbe* ..., s področja prava besedo *optiranje* ter besedo *subjekt*, ki jo SSKJ označuje s kvalifikatorjem filozofija. Strokovnih besed količinsko ni veliko, saj gre za presojevalna besedila; vseeno pa z njihovo rabo avtorji dosežejo večjo kredibilnost kot strokovnjaki na nekem področju.

Primer strokovne besede (s področja prava) najdemo tudi v *Guardianu*, kjer Abbas (19. 2. 2008) uporabi precej znano stalno besedno zvezo *the **verdict** is clear*⁹³ kot metaforo, da je bil rezultat znan že vnaprej.

11.2.2.4 *Ekspresivne, slabšalne in šaljive besede*

Predvsem v komentarjih novinarjev *Dela* najdemo veliko besed in besednih zvez, ki jih SSKJ označuje s kvalifikatorjem *ekspresivno*. Korošec (1998, 19) piše, da aktualizmi

⁹³ Približen prevod danega prevoda aje »obsodba je znana«.

zaradi uporabe besed z ekspresivno stilno vrednostjo kažejo, da tvorci vrednotijo pomensko vsebino besede.

To drži v primeru besede *zakuhati* (v pomenu povzročiti), s katero avtor negativno vrednoti znane zločine: ...*nimajo omenjeni dvojezični napisi nobene zveze z italijanskimi fašisti, ne z iredentisti in še manj z vsemi drugimi zločini, ki so jih zakuhali bolani umi skozi zgodovino* (Šuligoj 20. 2. 2008). Tudi edina beseda s čustvenostno vrednostjo v komentarjih gostujočih peres izraža negativno vrednotenje. Avtor besedo *mišmaš* v komentarju trikrat ponovi v mednaslovih: *hipotetični mišmaš, konceptualni mišmaš, levo-desni mišmaš* (Vezjak 13. 2. 2008). Zaradi dodane ekspresivne vrednosti avtor njen pomen razvrednoti – s tem pa posredno razvrednoti tudi pomen raziskave o neodvisnosti medijev, ki jo komentira, in da vedeti, da ni neoporečna, da je nekvalitetna in narejena neskrbno. Še višjo stopnjo negativnega vrednotenja najdemo pri besedah, ki jih SSKJ označuje s kvalifikatorjem *slabšalno*; v *Delu* sta v času analize taki besedi *vandal* in *balkanizacija*.⁹⁴ Nekoliko nižjo stopnjo negativnega vrednotenja pa lahko bralci razberejo v besedni zvezi, ki jo SSKJ sicer označuje s kvalifikatorjem *šaljivo*: *brati levite*, a zaradi sobesedila izraža negativno vrednotenje. Novinarka *Dela* komentira razmere v slovenskem visokem šolstvu: *Vedno hladnokrvna ministrica Mojca Kucler Dolinar je zaradi Prunka očitno začela izgubljati živce, na kar kaže njena izjava, da »zaradi politične higiene« ni nikoli komentirala notranjih razmerij partnerske stranke SDS in je bila zato toliko bolj neprijetno presenečena ob Prunkovi izjavi ... Je ministrici v vladi morda kdo **bral levite**?* (Kontler-Salamon 18. 2. 2008). Novinarka z uporabljen besedno zvezo nekoliko omili svoje namigovanje, da ministrica zaradi vmešavanja (nekoga) v njeno delo deluje drugače kot bi sicer.

Ostale ekspresivno zaznamovane besedne zveze, ki se pojavljajo v komentarjih v *Delu* (avtorji so v vseh primerih novinarji *Dela*), lahko štejemo k frazemom, saj gre za stalne besedne zveze, ki vrednotijo, izražajo avtorjevo stališče, včasih pa besedilo le poživljajo, kot piše Korošec (glej 1998, 20). Poleg frazemov, ki jih avtorji uporabijo kot metafore (glej poglavje 11.1.1), najdemo v komentarjih še naslednje frazeme: *pokopati upe, povozil ga je čas, s prstom kazati, prekositi samega sebe, prignati do roba, imeti v rokah*

⁹⁴ Izraz izhaja iz angleškega jezika *balkanisation*.

škarje in platno, zidati gradove v oblakih, biti na kocki. V teh primerih velja, da avtorji frazem uporabijo predvsem, da bi poživili besedilo – gre pa za pogosto rabljene stalne besedne zveze, ki zaradi pogoste rabe že delujejo klišejsko in posledično njihova raba v komentarjih doseže ravno nasproten učinek od želenega, saj ne pokažejo ne izvirnosti ne izrazne moči avtorjev. V enem primeru lahko bralec začuti tudi (negativno) vrednotenje obravnavane teme. Hočevnar, ki komentira slovesnost v Rimu ob obletnici mirovne pogodbe, negativno vrednoti odnos italijanske vlade do Slovencev, uporabljen frazem pa še dodatno izrazi avtorjev cinizem glede obravnavane teme: ... *vladajoča, že padla garnitura [je] na državni televiziji in javnem radiu še veliko bolj kot pred letom bombardirala javno mnenje s pripovedmi o trpki zgodovini, ki se je začela na koncu druge vojne, pa niti en dan pred 8. septembrom 1943. In s prstom kazala na krvnike, sovražnike, izganjalce italijanskega naroda* (Hočevnar 12. 2. 2008).

K frazemom štejemo tudi angleške idiome, »skupek besed, ki imajo, ko so uporabljene skupaj, drugačen pomen od posameznega pomena vsake besede« (Seidl 1988, 13). Teh je v *Guardianu* kar nekaj že v naslovih, še več pa jih najdemo v samih komentarjih. V enaki meri jih uporabljajo tako novinarji *Guardiana* kakor tudi drugi avtorji. Avtorji so z rabo idiomov nekoliko uspešnejši kakor slovenski komentatorji, saj jih v mnogih primerih uporabijo na nov, inovativen način, s čimer dosežejo višjo stopnjo ekspresivnosti in tako aktualizirajo povedano. Kettle (23. 2. 2008) na primer svoje prepričanje, da je potrebno intervencije mednarodne skupnosti v primerih, ko je ta potrebna, ohraniti tudi po koncu mandata Georgea Busha, zapiše z metaforo, za katero uporabi idiom *don't throw out the baby with the bathwater*: *don't throw the interventionist baby out with the post-Bush bathwater*.⁹⁵ Za neodkrita politike avtor kot pridevnik uporabi idiom *smoke-and-mirror* [politician].⁹⁶ Ravnanje danske vlade Illeborg (20. 2. 2008) označi za *stick-and-carrot method*.⁹⁷

Približni prevodi danih primerov so:

⁹⁵ »ne zavržite intervencijskega ploda skupaj s post-buševskim plevelom«;

⁹⁶ »[politiki, ki] igrajo igrice«

⁹⁷ »metoda korenčka in palice«.

Tudi angleški komentatorji z idiomi občasno vrednotijo povedano. Jenkins na primer z idiomom izrazi ironijo ob odnosih voditeljev velesil do olimpijskih iger, ki bodo na Kitajskem. Z idiomom *...George Bush, Nicholas Sarkozy and Gordon Brown ...have beaten a cringing path to China's door*⁹⁸ (Jenkins 15. 2. 2008) nakaže, da voditelji Kitajski odpuščajo napake, ki jih Jenkins v svojem komentarju takoj nato prične naštevati: *Democracy campaigners are thrown into jail. The BBC will blow £1m on a 150-staff junket to promote the games, even as China censors its website. If you are running a fascist state, the Olympics are worth every penny*⁹⁹ (Jenkins 15. 2. 2008).

Sicer tudi ostali idiomi v *Guardianu* delujejo nekoliko klišejsko, na primer *coming to terms with its past*¹⁰⁰, *the tripartite system failed was not simply a case of too many cooks*¹⁰¹, *it's overegging the pudding*¹⁰² ... *the lesson is to keep our powder dry*.¹⁰³ Med temi najdemo celo kopičenje idiomov: *Pakistan gets a fighting chance to put its house in order*¹⁰⁴ (Abbas 20. 2. 2008).

11.2.2.5 Tujke, citatne besede in sposojenke

Sicherlova (1999, 138) ugotavlja, da je »jezikovno sposojanje pojav, ki je prisoten v večini jezikov, ne le v slovenščini, saj se potreba po poimenovanju novih, neznanih predmetov, oseb, pojmov, ipd. pojavlja povsod, kjer prihaja do stikov z drugimi kulturami in s tem do nujnosti zapolnitve leksikalnih praznin v besedišču«. Kadarkoli se torej ob stiku kultur pojavi potreba po novem izrazu, bi si lahko tega govorci izmislili, vendar večinoma besedišče svojega jezika raje povečajo tako, da si manjkajočo besedo sposodijo pri drugem jeziku, kot ugotavlja Sicherlova (glej 1999). Veliko tujih besed seveda postane sestavni del besedišča izposujočega si jezika in govorci ne pomislijo, da

Približni prevodi danih primerov so:

⁹⁸ »George Bush, Nicholas Sarkozy in Gordon Brown ... si izjemno prizadevajo potrkati na kitajska vrata«;

⁹⁹ »zagovornike demokracije mečejo v zapor. BBC bo na 150-ih poročevalcih zapravil 1 milijon funtov, pa čeprav Kitajci cenzurirajo njegovo spletno stran. Če vodiš fašistično državo, so olimpijske igre vredne vsakega penija«;

¹⁰⁰ »sprijazniti se s svojo preteklostjo«;

¹⁰¹ »da je propadel tripartitni system, ni bila le krivda prevečih babic (in posledično – kilavega deteta)«;

¹⁰² »gre za preveliko izpopolnjevanje, ki uničuje«;

¹⁰³ »iz tega se lahko naučimo, da moramo biti v nizkem štartu«;

¹⁰⁴ »Pakistan ima tako solidno priložnost, da razreši svoje probleme«.

gre za besede tujega izvora – to so tako imenovane sposojenke (izposojenke). Te so že popolnoma prilagojene izposujočemu si jeziku. Tujke pa so besede, ki izposojujočemu si jeziku niso popolnoma prilagojene. Poleg tega lingvistika loči tudi citatne besede – to so besede iz tujega jezika ali iz narečja, ki se uporabijo v kakem knjižnem jeziku v izvorni obliki.

Pri sposojanju besed in njihovi nadaljni rabi imajo velik vpliv seveda tudi množični mediji, ko novinarji ob novih pojavih uporabijo tuja poimenovanja teh pojavov. Tujke najdemo v *Delu* in v *Guardianu*.

11.2.2.5.1 Tujke v slovenskih komentarjih

Besede tujega izvora v *Delu* (neredko) uporabljajo predvsem gostujoča peresa. Njihovi komentarji se dotikajo specifičnih tem s področja, na katerem so ti avtorji specialisti, kar se kaže tudi v rabi besed. V njihovih komentarjih najdemo denimo predvsem sposojenke latinskega izvora s področja ekonomije (*deficit, efektiven, korelacija*). Poleg teh najdemo v času analize še latinske sposojenke *agenda, sugerirati, emisije, arbitrarno, prioriteta, legitimnost, homoseksualen, dihotomija, distinkcija, incident, konstruirati in absurd*. Iz grščine izvirata *polemika* in *makroekonomski*. Glede na njihov izvor in mednarodno rabo (enak pomen v vseh jezikih, ki tujko uporabljajo) bi lahko te besede šteli med internacionalizme. Čeprav bi se avtorji v nekaterih primerih namesto za rabo besede tujega izvora lahko odločili za slovensko ustreznico (na primer *efektiven* – učinkovit, *homoseksualen* – istospolno usmerjen, *distinkcija* – razlikovanje ...), slednje glede na sobesedila ne izstopajo in niso posebej zaznamovane. Enako velja tudi za besede – sestavljenke s tujimi predponami. Zopet jih več uporabijo gostujoča peresa – Vezjak na primer v enem samem komentarju uporabi: *psevdoanglizem, provladnost, proopozicijskost, antivladnost, antiopozicijskost* (Vezjak, 13. 2. 2008). Novinarka Dela pa piše o *antiterorizmu* (Baković, 21. 2. 2008).

Poleg teh najdemo v času analize v komentarjih še tri besede tujega izvora, ki so stilno zaznamovane. Avtor tujko, ki izhaja iz nemškega jezika, *špekulirati*, uporabi v pomenu

»preračunljivo ravnati«, kar SSKJ označuje s kvalifikatorjem ekspresivno: *Če zbolijo in niso zavarovani, morajo v celoti plačati zdravstveno storitev. Kako to zmorejo, je najbrž pri dragih storitvah verjetno velik problem, a enako nepošteno je **špekulirati** in biti nezavarovan ter računati, da bom takrat, ko bom potreboval zdravstveno storitev, že dobil ustrezno pomoč* (Fortuna 23. 2. 2008). Vezjak (13. 2. 2008) se s sposojenko italijanskega izvora **grandiozni** izum dihotomije norčuje iz raziskave o neodvisnosti medijev v Sloveniji ter s ter izrazi ironijo in dvom o upravičenosti raziskave. Še eno stilno zaznamovano besedo najdemo v komentarju novinarke Dela Vidmajerjeve (12. 2. 2008), ki piše, da bo morala Slovenija **precizno** pretehtati svoja načela, ko bi lahko namesto besede tujega izvora uporabila slovensko ustreznico *natančno*. S sposojenko avtorica vsekakor pritegne pozornost, saj beseda zaradi svojega izvora izstopa med ostalimi, drugega razloga za njeno rabo pa v tem primeru ne vidimo.

V *Delu* najdemo med besedami tujega izvora tudi citatne besede oz. besedne zveze, vse razen ene, prevzete iz latinščine: *sui generis*, *ad hominem*, *modus tollens*, *ad personam* in *ad rem*. Vse citatne besede se pojavijo med komentarji gostujočih peres, zapisane pa so v ležeči pisavi. Gre za besedne zveze, ki apelirajo na bralca in njegova čustva. Pri rabi citatnih besed je treba biti še posebej previden, saj lahko izgubijo svoj učinek, če jih bralec ne prepozna. Morda jih prav zaradi tega pogosteje uporabljajo avtorji, ki jim je v vsakdanjih okoliščinah bliže strokovna zvrst – in s tem tudi zahtevnejša, ne splošna, ampak ozko določena javnost. S citatno besedno zvezo angleškega izvora pa avtor le navede izvirno poimenovanje določenega pojava, s čimer se izogne dvoumnosti, ki bi morebiti nastala zaradi prevoda: *ti. Janis-Fadner coefficient of imbalance* (Vezjak 13. 2. 2008). Tudi ta citatna besedna zveza je zapisana ležeče.

Ostale besede tujega izvora v komentarjih v *Delu* so angleškega izvora. Ker je prav angleščina tisti jezik, iz katerega slovenščina prevzema največ besed, in je ta pojav že dolgo tarča polemik, o angleškem elementu v slovenskih komentarjih podrobneje govori naslednje poglavje.

11.2.2.6 Angleški element v slovenskih komentarjih

Sicherlova (1999, 9) navaja, da je slovenščina najprej prišla v stik z britansko različico angleščine. Ni sicer znano točno, kdaj, vendar pa se je kontakt med angleščino in slovenščino v 17. in 18. stoletju prejšnjega tisočletja že okrepil in vse od takrat angleščina ostaja stalen vir novega slovenskega besedišča. Pogosteje se je začel angleški element v slovenščini pojavljati po drugi svetovni vojni, še posebej v 70., 80. in 90. letih prejšnjega stoletja (Sicherl 1996, 227):

Posredni jezikovni stik med angleščino in slovenščino, do katerega je prihajalo na slovenskem ozemlju, je prvotno potekal preko nemščine kot jezika posrednika, kasneje pa je postal še bolj intenziven zaradi vse večje razširjenosti množičnih občil (sprva pisanih medijev, kot npr. časnikov, časopisov, knjig, računalnikov, kasneje pa vedno več govornih medijev, kot npr. radio, televizija, film, multimediji itd.)

Angleški element v kakem drugem jeziku ali anglizem je v mnogih študijah različno definiran. Sicherlova (1999, 136) deloma povzema Filipovićevo definicijo, ki poleg besed, ki so brez dvoma angleškega izvora, med anglizme šteje tudi »vsak leksem, ki ga je angleščina prevzela od najrazličnejših jezikov Azije, Afrike, Srednje Amerike, Avstralije idr., ga vključila v svoje besedišče ter prilagodila svojemu jezikovnemu sistemu in s katerim označuje predmet ali pojem, ki je sčasoma postal del angleške kulture in civilizacije«.¹⁰⁵ V to definicijo anglizma spadajo tudi besede, ki so jih tvorili angleški in ameriški znanstveniki iz klasičnega grško-latinskega besednega materiala (navadno iz znanstveno-tehničnega besedišča). To skupino sestavljajo termini iz različnih strok, npr. fizike, medicine, kemije, biologije in genetike, pa tudi termini s področja ekonomije, filozofije, religije, zgodovine, politike idr. Mnogi lingvisti teh terminov ne obravnavajo kot anglizme, ampak kot internacionalizme.

¹⁰⁵ Filipovićeva definicija je precej obširna in zaradi tega nekoliko problematična, saj med anglizme vključuje tudi vse besede, ki jih je angleščina prevzela iz drugih jezikov (na primer iz indijanskih jezikov), pa tudi vse besede drugih izvorov, ki jih je slovenščina prevzela preko angleščine.

Kot piše Sicherlova (1999, 139), jezikovni stik med angleščino in slovenščino ni povzročil le prevzemanja tujih besed oziroma jezikovnega sposojanja, temveč tudi »tvorbo besed iz angleških jezikovnih prvin v slovenščini, t.i. *psevdoanglizmov*«. Psevdoanglizmi so besede, ki jih tvorimo iz prvin angleškega izvora (na primer z zlaganjem, izpeljavo ali elipso) in ki v tej obliki v angleščini sploh ne obstajajo. Kot anglizmi so tudi psevdoanglizmi prilagojeni slovenskemu jezikovnemu sistemu, pojavljajo pa se izjemno redko (npr. golman).

Sicherlova tudi piše, da je slovenščina mnogo sposojenk v zadnjem času že nadomestila s slovenskimi ustreznici, pogosto pa predlagane besede ne ustrezajo, saj preprosto ne izražajo istega pomena kot prevzeti anglizem (npr. imidž, japi ...). Veliko angleških sposojenk je že zdavnaj postalo sestavni del slovenskega besedišča in pri mnogih ne pomislimo več, da so tujega izvora. Ko preučuje angleški element v slovenskem jeziku, Sicherlova (Sicherl 1999, 136) upošteva Filipovićevo teorijo, ki angleški leksem v tujem (slovenskem) sobesedilu poimenuje model – »jezik sprejemnik model prevzame in ga sčasoma preoblikuje v t.i. repliko«. Replika je sposojenka, ki je popolnoma vključena v jezikovni sistem jezika sprejemnika. V svoji analizi Sicherlova (glej 1999) obravnava glasovno in morfološko prilagajanje angleških sposojenk v slovenščini ter prilagajanje anglizmov na pomenoslovni ravni.

Taki anglizmi (sposojenke, popolnoma prilagojene slovenskemu jeziku) v diplomskem delu niso posebej obravnavani. Posebne obravnave so deležne le tiste angleške besede, ki so v slovarjih še vedno obravnavane kot tujke in jih kot take lahko štejemo k sredstvom aktualizacije v analiziranih komentarjih¹⁰⁶. Takih anglizmov v komentarjih v *Delu* ni veliko, v času analize se pojavijo naslednje besede: *rejtingi*¹⁰⁷ (Markeš 16. 2. 2008), *monitoring* (Šaunik 11. 2. 2008), *evrokrati* (Grgič 11. 2. 2008) in *tajkun* (Markeš 16. 2.

¹⁰⁶ Pri obravnavi anglizmov se diplomsko delo opira na *Veliki slovar tujk* in *Slovar slovenskega knjižnega jezika* – kot tujke so obravnavane vse angleške besede, ki jih kot tujke opredeljuje *Veliki slovar tujk* in ki hkrati niso del korpusa *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*.

¹⁰⁷ Beseda je običajno zapisana kot rating, v taki obliki je zapisana tudi v *Velikem slovarju tujk*; njeno pojavljanje v poslovenjeni obliki rejting nedvomno kaže, da bi lahko beseda postala (da beseda že postaja) sposojenka.

2008). Čeprav te obravnavane anglizme slovarja uvrščata med tujke, so besede v slovenščini do določene mere že prilagojene.

a) Glasovna prilagoditev

Izgovorjavo različnih angleških leksemov prilagajamo glasovnemu sistemu slovenščine, pri čemer lahko pride do večjih glasovnih sprememb, ki pogosto vpliva tudi na pravopisno obliko besede, kot ugotavlja Sicherlova (1999, 139): »Večinoma gre pri glasovnem prilagajanju za t. i. zamenjavo ali substitucijo, v kateri angleške foneme zamenjamo z »najbližjimi« slovenskimi fonemi. Filipović je ta pojav imenoval transfonemizacija«. Analiza transformeziranih anglizmov je pokazala določene pravilnosti pri nadomeščanju angleških fonemov s slovenskimi in tako glede na razlike in podobnosti med opisi posameznih fonemov v obeh jezikov Sicherlova na podlagi Filiovićeve teorije loči tri tipe transfonemizacije (glej Sicherl 1999, 140):

- ničto transfonemizacijo (angleške foneme nadomestimo s slovenskimi fonemi, katerih osnovni opisi se v obeh jezikovnih sistemih (skoraj) popolnoma prekrivajo,
- delno ali kompromisno transfonemizacijo (opisi angleških in ustreznih slovenskih fonemov se le delno prekrivajo) in
- poljubno transfonemizacijo (angleški fonemi nimajo slovenskih ustreznic, zato jih nadomestimo glede na pisno obliko leksema ali pa njihovo obliko prevzamemo od jezika posrednika).

Med obravnavanimi anglizmi v *Delu* lahko tri uvrstimo med delno transfonemizacijo; *rejting* in *monitoring* k paru angleških in slovenskih fonemov ang. [ŋ] > slov. [g] (ang. [mo'nitəriŋ] > slov. [monitoring]; ang. [réitiŋ] > slov. [rejting]). Pri anglizmu *evrokrat* je angleški fonem [ju:] zamenjan s fonemom [ev]. Pri četrtem anglizmu, *tajkun*, govorimo o ničti transfonemizaciji, saj je angleški samoglasnik [u:] v slovenščini zamenjan s skoraj enakovrednim samoglasnikom [u:]: ang. [taiku:n] > slov. [taiku:n].

b) Morfološka prilagoditev

Kot domači, morajo tudi sposojeni samostalniki izražati število, spol in sklon. Anglizem *monitoring* slovenščina pozna zgolj kot samostalnik, izvira pa iz angleškega glagolnika *monitoring* (ki v angleščini izvira iz glagola *monitor*).¹⁰⁸ Kot angleški glagolnik *monitoring* nima določenega spola, sklona in števila, saj ima funkcijo glagola. V slovenščini je *monitoring* rabljen kot samostalnik moškega spola ednine in sprejema prvo moško sklanjatev. Pojavljajo se že dvojinske oziroma množinske oblike samostalnika. *Rejting* izhaja iz angleškega samostalnika *rating*, tvorjenega s konverzijo iz angleškega glagolnika *rating*. V slovenščini je *rejting* samostalnik moškega spola ednine, možno ga je sklanjati po 2. moški sklanjatvi (*rejting*, *rejting-a*, *rejting-u* ...). Glede na pomen bi pričakovali, da bi zaradi pomena obdržal zgolj edninsko obliko, a se (v medijih, tudi v *Delu* v času analize) pojavlja tudi že njegova množinska oblika *rejtingi* (kar bi lahko jemali kot posledico množinske rabe besede *rating* v angleškem jeziku). *Evrokrat* prihaja iz angleškega samostalnika *eurocrat*, ki spada med samostalnike tako imenovanega osebnega dvojinskega spola.¹⁰⁹ V slovenščini je beseda *evrokrat* v rabi kot samostalnik moškega spola v ednini, sprejema prvo moško sklanjatev. Čeprav *Veliki slovar tujk* oblike še nima zajete v svojem korpusu, v medijih že najdemo množinsko obliko *evrokrati*, prav tako pridevnik, izpeljan iz besede (*evrokratski*). *Tajkun* je beseda, ki si jo je angleški jezik sposodil iz japonščine (a kitajskega izvora), in je v angleškem jeziku še vedno obravnavana kakor tujka. V angleškem jeziku je *taycoon* samostalnik moškega spola ednine, angleščina pa pozna že tudi množinsko obliko *taykoons*. Tudi v slovenščini je *tajkun* beseda moškega spola ednine, možno pa jo je sklanjati po 1. moški sklanjatvi. Čeprav je beseda v slovenskem jeziku relativno nova, je v medijih moč že zaslediti izpeljanke te besede: množinsko obliko *tajkuni*, pridevnik *tajkunski*, poleg tega pa v Markešovem komentarju tudi dva neologizma – *zahodnotajkunski* in *ruskotajkunski* (Markeš 20. 2. 2008). Tujka *tajkun* ima v slovenskem jeziku znatno negativno konotacijo, ki se obdrži tudi v neologizmih, tvorjenih iz osnovne oblike besede. To se sklada z

¹⁰⁸ Monitor

¹⁰⁹ Skupina osebnih samostalnikov dvojinskega spola vključuje samostalnike, ki določajo nekatere poklice, npr. *writer*, *teacher*, *nurse* [pisatelj, učitelj, medicinska sestra] ... Za lažje ločevanje in da bi se izognili dvoumnosti, so s temi samostalniki občasno rabljeni tudi »kazalci spola«, npr. a **male** *teacher* (glej Quirk in Greenbaum 1990, 91).

ugotovitevijo Logarjeve (glej Logar 2004, 187), da neologizmi, ki so tvorjeni iz zaznamovanih besed v skladenjski podstavi, ostajajo tudi sami stilistično zaznamovani. Če bi skladenjske podstave prenehale biti zaznamovane, bi se to zgodilo tudi z novotvorjenimi besedami.

Do prilagajanja anglizmov v slovenščini, podobno kot na glasovni, pride tudi na morfološki ravni. »V procesu oblikoslovne adaptacije sposojenko oblikoslovno prilagodimo pravilom slovenskega morfološkega sistema, tako da postane čimbolj vključena v jezikovni sistem. Pri tem se lahko spremeni citatna oblika besede (t. j. osnovna, morfološko nevtralna oblika besede, kot je zapisana v obliki slovarskega gesla) ...« (Sicherl 1999, 142). Filipović (glej v Sicherl 1999, 76) zamenjavo ali substitucijo na oblikoslovni ravni imenuje transmorfemizacija. Pri sposojenkah glede na oblikoslovno zgradbo sposojenih leksemov ter prilagajanje njihovih vezanih morfemov ločimo tri tipe različne transmorfemizacije:

- ničto transmorfemizacijo (citatno obliko modela, sestavljeno iz prostega in ničtega morfema, prevzamemo brez oblikoslovnih sprememb),
- kompromisno transmorfemizacijo (sposojenka ohrani angleški vezani morfem, navadno pripono; osnova leksema je prilagojena v celoti, pripona pa le glasovno) in
- popolno transmorfemizacijo (sposojenka nadomesti angleški vezani morfem z ustreznim slovenskim).

Pri primerih anglizmov najdemo v *Delu* dva primera kompromisne transmorfemizacije (*monitoring* in *rating*), pri anglizmih *evrokrat* in *tajkun* pa govorimo o ničti transmorfemizaciji. Kompromisna transmorfemizacija se pojavlja pri sposojenkah, ki vsebujejo angleško pripono. Tako je tudi v primeru anglizmov *monitoring* in *rejting*, ko je pripona (-ing) prilagojena le glasovno, saj sicer ne spada v slovenski morfološki sistem. V primerih besed *evrokrat* in *rejting* govorimo o ničti transmorfemizaciji, ki se pojavlja »pri vseh anglizmih, katerih citatne oblike v slovenščini se formalno ne razlikujejo od citatnih oblik svojih modelov ... Takšni anglizmi so v slovenski

morfološki sistem integrirani takoj po prilagoditvi na glasovni ravni. Morfološko je replika identična modelu (prosti morfem + prosti vezni morfem)« (Sicherl 1999, 77).

c) Prilagajanje anglizmov na pomenoslovni ravni

Pri sposojanju modela ne preoblikujemo le glasovno in morfološko, temveč tudi pomensko, kot piše Sicherlova (1999: 144): »Pri analizi pomenskih sprememb, ki nastanejo v procesu jezikovnega sposojanja, ločimo spremembe glede pomenske širitve, slabšalnosti, elipse, sprememb lastnih imen v občna ter figurativnosti«. Spremembe v pomenski širitvi so najpogostejše; ločimo tri tipe:

- ničto pomensko širitev (pomen anglizma ostane po vključitvi v slovenščino nespremenjen ne glede na pomen modela; to obliko pomenske širitve najdemo pri sposojanju enopomenskih angleških leksemov s pogosto specializiranih strokovnih področij, s katerimi zapolnimo leksikalne praznine, ki nastanejo, ko v slovensko okolje uvedemo stvari in pojme, ki so del britanske ali ameriške kulture oziroma civilizacije),
- pomensko ožitev (angleški večpomenski model navadno prevzamemo le v enem od njegovih pomenov; najpogostejša pomenska sprememba pri jezikovnem sposojanju) in
- pomensko širitev (ta lahko nastopi šele v procesu sekundarnega prilagajanja, ko je sposojenka že popolnoma vključena v slovenski leksikalni sistem in v njem podvržena pomenskim spremembam kot vsaka druga domača beseda).

Pričakovali bi, da bi pri besedi *evrokrat* našli ničto pomensko širitev, saj gre za besedo s specializirane področja oz. za poimenovanje točno določene funkcije, ki je nastala na evropskem trgu. Angleški model namreč opredeljuje zaposlenega v administraciji na skupnem evropskem trgu. *Evrokrat* v slovenskem jeziku pa glede na definicijo *Velikega slovarja tujk* pomeni privrženca evrokracije, ki se zavzema za močnejše evropsko povezovanje. Vseeno je v komentarju anglizem rabljen v angleškem pomenu »član administracije Evropske unije«. Glede na definicijo *Velikega slovarja tujk*, ki se razlikuje

od rabe, lahko pričakujemo, da bo anglizem, če se bo popolnoma prilagodil slovenskemu leksikalnemu sistemu, podvržen pomenski širitvi. Tudi sam komentar nakazuje, da bi lahko dobil anglizem negativen pomen – avtor ga namreč uporabi, ko piše, da *EU vlaga denar v promocijske kampanje, ki jih izvajajo evrokrati v državah nekdanje Jugoslavije. To ni pravi način promocije Evrope. Poslušati evrokrate, ki govorijo o Evropi, ni prav nič zanimivo* (Grgič 11. 2. 2008). Po drugi strani govorimo pri tujki *tajkun* o pomenski ožitvi, saj jo slovenščina pozna zgolj v pomenu »poslovnež z velikanskim premoženjem in močjo«, ne pa tudi v pomenu »naziv za vojaškega vodjo na Japonskem«, kot ga poleg prvega pomena še pozna angleščina. V prihodnjosti bi lahko bila tako tudi beseda *tajkun* podvržena pomenski širitvi. Pri anglizmih *monitoring* in *rejting* lahko govorimo o pomenski ožitvi – besedi (zaenkrat) prevzemamo v enem od njunih pomenov. *Monitoring* se pojavlja v pomenu »opazovati s posebnim namenom«, *rejting* pa kot »uvrščanje glede na uspeh«.

11.2.2.6.1 Psevdoanglizmi in kalki

V času analize najdemo v komentarjih v Delu tudi dva prevdoanglizma, *identifikabilen* ter *procesuiranje* (Šaunik 11. 2. 2008). Angleščina za ti dve tujki nima modelov, v komentarjih pa kot stilno zaznamovani besedi delujeta kot aktualizma. *Identifikabilen* je tvorjen iz angleške podstave *identification*, avtor mu je dodal tudi angleško (poslovenjeno) pripono *-able*. V drugem primeru pa je avtor tvoril samostalnik, katerega model ne obstaja, v sobesedilu o hrvaški vladi, ki ni izpolnila svojih obveznosti, *zlasti ne glede procesuiranja pomočnikov in podpornikov bega Gotovine* (Šaunik 11. 2. 2008). Kot osnovo besedi *procesuiranje* je avtor namreč vzel angleški pridevnik *processual*, ki pomeni »nekaj, kar se nanaša na pravni postopek«, dodal pa mu je slovensko samostalniško obrazilo. Če se je želel avtor s psevdoanglizmom izogniti nekoliko daljšemu opisovanju neke situacije, mu je spodletelo, saj obstaja velika verjetnost, da bralci besede ne bodo poznali – čeprav zveni angleško, jim slovarji z razlago ne bodo mogli pomagati.

V času analize najdemo v komentarjih v Delu tudi primer kalka – in sicer besedno zvezo *politika človeških virov* (Umek 19. 2. 2008), pri kateri gre za neposreden prevod angleškega modela *human resources management*.

Tujk v *Delovih* komentarjih številčno sicer ni veliko, lahko pa glede na uporabljene tujke v času analize sklepamo, da je angleščina še vedno glavni vir novih besed. V nekaterih primerih je tujka uporabljena, ker slovenščina nima ustreznice za poimenovanje določenega pojma (tako v primerih *rejting*, *monitoring*, *evrokrat*, *tajkun*); še večkrat pa avtorji tujko uporabijo namesto domače ustreznice, da bi s tem njihovi komentarji dosegli navidežno večjo strokovnost in kredibilnost.

11.2.2.7 Tujke v angleških komentarjih

Angleščina je, poenostavljeno rečeno, mešanica jezikov, ki so vsak po svoje vplivali in prispevali k jeziku, ki ga danes poznamo kot standardno angleščino. Najbolj so na razvoj angleškega jezika vplivale grščina, latinščina in francoščina, poleg njih pa tudi skandinavščina, jezik naroda, ki so ga Anglosaksonci poimenovali *the Danes* (glej Klinar in Davis 2001, 88). Poleg tega angleščina vsebuje tujke nešteti drugih jezikov, tudi slovenščine (na primer poimenovanja kraških pojavov).

Guardianov priročnik za pisanje avtorjem svetuje, naj tuje besede zapišejo poševno z razlago besede v oklepaju, nasploh pa naj se izogibajo rabi tujih besed, kjer zadostujejo angleške besede. Poleg tega avtorjem priročnik svetuje, da naj na francoskih, nemških, španskih in irskih galskih besedah upoštevajo tuja naglasila. V komentarjih v času analize najdemo zgolj sedem tujk, večinoma citatne besede.¹¹⁰ Guppy (18. 2. 2008) sledi nasvetom v priročniku, ko uporabi besedo *javanmardi* (*meaning spiritual chivalry*)¹¹¹ – zapiše jo v poševnem tisku, poleg tega ji v oklepaju sledi razlaga. Ramonet (20. 2. 2008), ki komentira odstop Fidela Castra, pa v svojem komentarju le-tega naziva z španskimi nazivi. Castro je bil *comandante en jefe*, od zdaj naprej pa bo le še navaden *camarade*.

¹¹⁰ Kot tujke so obravnavane besede, ki (še) niso del korpusa angleško – angleških slovarjev, citatne besede in sposojenke - kar ustreza tujkam oziroma *foreign words*

¹¹¹ Približen prevod danega primera je “javanmardi (to pomeni duhovno viteštvo)«.

Ramonet nazivov ne zapiše v poševnem tisku, niti jima ne sledi razlaga v oklepaju, iz česar lahko sklepamo, da je to posledica Castrove poznanosti – in poznanosti nazivov zanj. Poleg besed perzijskega (*javanmardi*) in španskega izvora (v času analize se pojavi tudi že prej omenjena beseda *aficionados*) najdemo v *Guardianu* še francoski tuji besedni zvezi *ménage a trois* (zapisano z izvirnim naglasilom) ter *noms de plume* (prav tako zapisana kot v izvirnem jeziku). Martin skuje novo besedno zvezo iz tujk latinskega izvora: *reductio ad absurdum*, s katero še poudari svoje nestrinjanje z neko vladno odločitvijo. V komentarjih se pojavi še ruska tujka *perestroika*, ki bi jo lahko označili za sposojenko. Ta beseda je namreč edina med zgoraj naštetimi tujkami v pisavi prilagojena angleščini (zapisana je v latinici in brez izvirnega naglasila - *perestroika*).

11.2.2.8 Evfemizmi in politično korektne besedne zveze

Vsaj že od osemdesetih let prejšnjega stoletja v ameriškem in angleškem okolju poteka »posebno gibanje«, kot ga imenuje Cameronova, t.i. politična korektnost. Usmerjeni cilji gibanja so (Cameron 1996, 124)

doseganje prednostnega obravnavanja posameznikov, ki spadajo h kaki posebni skupini (npr. ženske, etnične manjšine), na šolah in univerzah; izoblikovanje šolskega kurikulumu, v katerem tradicionalne ideje o kulturni dediščini in artistski odličnosti zamenja poudarek na ne-zahodnem, ne-belem in ženskem prispevku h kulturi; in predpisovanje takega jezika, ki ga smemo oziroma ne smemo uporabljati, ko govorimo o razlikah med ljudmi, še posebej o razlikah na podlagi spola in rasnih/etničnih razlik.

V jeziku se politična korektnost izraža z evfemizmi – besedah ali besednih zvezah, ki so manj direktne, nesramne ali zastrašujoče in za katerimi se lahko skrijejo neprijetna, sramotna ali zastrašujoča dejstva oziroma besede, kot piše Gray (glej 1996, 111).

Guardianovi avtorji se politično korektnih zvez in evfemizmov očitno izogibajo, kar lahko sklepamo iz dejstva, da najdemo v času analize v komentarjih le en primer tako rabljenih besednih zvez – pa še ta je zapisan v narekovajih in skupaj z razlago besedne zveze. Harker namreč v svojem komentarju uporabi evfemizem, ki ga je sicer v svojem

poročilu uporabil Kraljevi inštitut združenih javnih služb za študij obrambe in varnosti (*The Royal United Services Institute*), hkrati pa pomen besedne zveze tudi razloži: *the phrase »immigrant communities« itself has come to be the modern-day euphemism for black or brown people - never used for the Australians of Earls Court, for instance...*¹¹² (Harker 16. 2. 2008). Evfemizem avtor uporabi, da bi pokazal nesmiselnost njegove rabe – in pokazal svoje nestrinjanje z miselnostjo ljudi, ki ga uporabijo (v tem primeru avtorjev poročila).

Glede na analizo lahko tako sklepamo, da se avtorji tudi glede politično korektnih izrazov držijo navodil priročnika za pisanje; v njem namreč piše, naj se jih izogibajo, saj so, po besedah *Guardianove* komentatorke Polly Toynbee »prazni desničarski zmazki, ustvarjeni zgolj zato, da bi povzdignili uporabnika besede« (Toynbee v Marsh 2007, 232.

V *Delu* v času analize evfemizmov ne najdemo.

11.2.2.9 Obnovitve

Poleg obnovitev, ki jih najdemo v naslovih, obnovitve avtorji kot sredstvo aktualizacije uporabljajo tudi v komentarjih samih. Pri tem drži Koroščeva (glej 1998) ugotovitev, da so obnovitve sredstvo aktualizacije predvsem v naslovih, saj v komentarjih te niso številčne. Avtorji se v komentarjih veliko pogosteje zatekajo k rabi metafor, a, kot v naslovih, tudi v komentarjih za obnovitve velja, da so izvirno in zelo učinkovito sredstvo aktualizacije. V času analize najdemo v *Guardianovih* komentarjih predvsem obnovitve klišejev (avtorji največkrat obnavljajo znane frazeme). Elliott (19. 2. 2008) na primer idiom *funny money*, ki pomeni na nepošten način pridobljen denar, uporabi za kritiko britanske vlade in njene vloge pri problemih banke Northern Rock: ... *the governemnt has been deeply complicit in the creation of the funny money culture that led to the Northern Rock fiasco.*¹¹³ V *Guardianovih* komentarjih najdemo tudi obnovitev frazema

Približna prevoda danih primerov sta:

¹¹² »sama fraza »imigrantske skupnosti« je postala dandanašnji evfemizem za ljudi črne ali rjave kože – nikoli rabljena za, recimo, Avstralce v Earls Courtu ...«;

¹¹³ »vlada je globoko vpletena v ustvarjanje goljufive kulture, ki je vodila v fiasco z banko Northern Rock«.

*the good old days*¹¹⁴: *the bad old days*¹¹⁵ in pa ponovitev znanega Churchillovega izreka o demokraciji – nanj se sklicuje Toynbeejeva (12. 2. 2008), ko razmišlja o politični svobodi: *In the end, this argument always falls back on Churchill: democracy is the least bad system yet devised ...*¹¹⁶

V času analize se tudi znotraj komentarja pojavi obnovitev vzorca - Kettle (16. 2. 2008) obnovi naslov znane irske narodne pesmi *Danny boy*, ko opisuje, da je pianist Daniel Barenboim pritegnil svoje poslušalce: ... *we are Danny's boys – and Danny's girls.*¹¹⁷ Besedilo govori o ljubezni do Dannyja – Kettle pa jo prenese na oboževanje znanega pianista.

V *Delu* najdemo v času analize dve obnovitvi, obe izpod peres novinarjev *Dela*. Kontler-Salamonova (18. 2. 2008) razširi znan pregovor *psi lajajo, karavana gre dalje* tako, da v oklepaju razloži, kdo naj bi bili psi in kdo karavana: ... *v resornem ministrstvu ravna po načelu, da psi (v tem primeru akademska javnost) pač lajajo, karavana (vladna visokošolska politika) pa gre naprej*. Tudi v drugi obnovitvi avtorica raširi znan frazem: ... *na krilih nesporne zmage* ... (Frelj 13. 2. 2008). Obe obnovitvi v komentarjih delujeta kot metafori.

Še posebej pa med uporabljenimi aktualizmi v *Delu* izstopa ponovitev klišeja: ...*Božidar Kalmeta, ki se giblje povsem blizu krogov, ki se ukvarjajo...*(Šaunik 11. 2. 2008). Pravzaprav gre za poročevalski avtomatizem, ki je sicer tipičen element v žanrih informativne vrste (glej Korošec 1998, Kalin Golob 2003). Ker je uporabljen v komentarju, kjer ga sicer ne bi pričakovali, je v tem primeru aktualiziran

Prilbližni prevodi danih primerov so:

¹¹⁴ »dobri stari časi«;

¹¹⁵ »slabi stari časi«;

¹¹⁶ »konec koncev se ta argument vedno konča s Churchillom: demokracija je najmanj slab vpeljan sistem«;

¹¹⁷ »mi smo Dannyjevi fantje – in Dannyjeve punce«.

11.3 Retorične figure

Avtorji komentarjev v *Guardianu* za doseganje večjega (čustvenega) učinka na bralce komentarjev zelo pogosto uporabljajo retorične figure. Različne retorične figure avtorji velikokrat tudi združujejo in s tem pri bralcu dosežejo še večji učinek. V *Delu* se avtorji (tako novinarji *Dela* kot gostujoča peresa) retoričnih figur poslužujejo v veliko manjši meri in, kot je pokazala analiza, manj uspešno.

11.3.1 Ponavljanje

Da bi poudarili določeno besedno prvino v besedilu in da bi ta čim bolj izstopala, pisci večkrat ponavljajo besede (iteracija) ali pa jih kopičijo – zaporedoma kopičijo sinonimne oziroma podobno-pomenske besede (akumulacija). Tako v *Guardianu* kot v *Delu* avtorji za poudarjanje določene problematike uporabljajo predvsem ponavljanje besed.

V *Guardianu* najdemo tri primere ponavljanja zaimkov, ki stojijo na začetku povedi. Steele ponavlja zaimek srednjega spola *it*, in sicer tako imenovani predstavitveni *it* (*the introductory it*), katerega vloga je uvesti besedne vrste, ki so iz svoje običajne pozicije premaknjeni zaradi njihove dolžine ali pa zaradi posebnega poudarka (glej Blaganje in Konte 1998, 473). Z rabo predstavitvenega zaimka *it* avtor, ki kometira dogajanje v Somaliji in pomen mednarodne intervencije, poudari, kaj bi intervencija Združenih narodov pomenila za državo v razsulu: *Here is a catastrophe crying out for sustained and well-funded UN intervention*.¹¹⁸ S predstavitvenim zaimkom *it* avtor poudari pomen intervencije in še poveča retorični učinek zapisa: *It would not be a case of overthrowing a government, since there is none. It is not an issue of using "soft power" or sanctions against a bad regime. It is a blatant example of a massive humanitarian emergency, to which the so-called international community is content to turn a blind eye*¹¹⁹ (Steele 15.

Približna prevoda danih primerov sta:

¹¹⁸ »tukaj je katastrofa, ki kriči po vztrajni in dobro podprti intervenciji Združenih narodov«;

¹¹⁹ »to ne bi bil primer strmoglavljenja vlade, saj vlade ni. Niti to ni vprašanje uporabe »soft power« (mirnega reševanja konfliktnih situacij, op.a.) ali sankcij zoper slab režim. Je hrupen primer množične humanitarne nuje, ki jo tako imenovana mednarodna skupnost rada spreglejuje«.

2. 2008). Podoben način poudarjanja pomena neke ideje najdemo v komentarju Bytciyjeve (18. 2. 2008) o neodvisnosti Kosova in njenem pomenu za prebivalce Kosova:

*It is the promise of security: that no "new Milosevic" will one day force them to close their schools and universities or ban all media in their language. A guarantee that no army or paramilitaries using the state as a cover will make unlawful demands upon them, take their belongings, brand them terrorists, strip them of any identity papers and drive them out of their homes. It is a final green light from the international community to restart their lives free from state-controlled order, fear and intimidation. It is an act that will pave the way for a speedier stabilisation of the entire region.*¹²⁰

Ponavljanje zaimkov pa najdemo tudi Jenkinsu (13. 2. 2008), ki zaporedoma večkrat ponovi osebni zaimsek *we* v generičnem smislu (ki označuje ljudi na splošno) (glej Blaganje in Konte 1998, 73-74): ***We** all love democracy. **We** also love capitalism, social welfare, child health, book learning and leatherback turtles. **We** would like the whole world to love them too, and we stand ready to persuade it so. But do **we** shoot anyone who refuses?*¹²¹ Jenkins poskuša s tem uvodom z retoriko bralce svojega komentarja prepričati, v kakšni smeri naj razmišljajo o predlogu britanskega ministra za zunanje zadeve Davida Millibanda o novem načinu intervencije v mednarodnem prostoru. S tem, ko uporabi generični zaimsek *we*, tudi bralce avtomatično vključi v tovrstno razmišljanje in daje tudi svojim trditvam neko generičnost, splošnost. Jenkins s tem uvodom nakaže tudi, kar zagovarja v komentarju: da, čeprav si večina želi mir, tega tistim, ki našega načina reševanja ne odobravajo, ne moremo vsiliti (kar zagotavlja rešitev ministra o intervenciji).

Približna prevoda danih primerov sta:

¹²⁰ »Je obljuba varnosti: da jih ne bo nikakršen »novi Milošević« nekega dne prisilil, da zaprejo svoje šole in univerze ali prepovejo vsem medijem izhajati v njihovem jeziku. Zagotovilo, da ne bodo nobena vojska ali paravojaške enote, ki izkoriščajo državo za kritje, od njih zahtevala nelegalnih zahtev, jemala njihove imovine, jih označevala za teroriste, jih ropala vseh identifikacijskih papirjev in jih podila iz lastnih domov. Je končna zelena luč s strani mednarodne skupnosti za nov začetek njihovih življenj, osvobojenih državno kontroliranega reda, strahu in zastrahovanj. Je dejanje, ki bo tkalo pot hitrejši stabilizaciji celotne regije«;

¹²¹ »Vsi imamo radi demokracijo. Prav tako imamo vsi radi kapitalizem, socialno skrbstvo, zdrave otroke, formalno izobrazbo in želve usnjače. Radi bi videli, da bi jih imel rad tudi ves preostali svet in pripravljeni smo, da ga prepričamo o tem. Pa ustrelimo kogarkoli, ki to zavrne?«.

Avtorji v *Guardianu* velikokrat ponavljajo tudi besede, s čimer pri bralcih dosega različne učinke. Toynbeejeva (19. 2. 2008), ki komentira vladne odločitve ob izgubah banke Northern Rock, ponavlja besedo, ki jo je v svojih govorih ponavljal vladni minister Brown: ... *staking so much on stability, stability, stability is a high-risk political strategy*. S ponavljanjem iste besede doseže dvom v pomen te besede (stabilnost) in hkrati nakaže, da Brown s poudarjanjem stabilnosti pretirava. Preston (18. 2. 2008), ki prav tako komentira dogajanje v banki Northern Rock, pa s ponavljanjem števnik *one* doseže občutek, da je sam (in bralci) že sit te teme: *One government, one Treasury, one decision-making process, one axe, one Northern Rock, one hard place: but an interchangeable cypher called Ally or Gordo with his name in lights according to no very evident criteria*¹²². V istem komentarju Preston na retorično vprašanje *Brown must stay, say voters? Perhaps. But is there anyone to stay with him?*¹²³ Odgovori: *Dither, dither; slither, slither*,¹²⁴ s čimer izrazi svoj cinizem glede obravnavane teme. Cinizem in humor pa doseže tudi Sherinova (16. 2. 2008) s ponavljanjem besede *stupid*: *The fact is that I did try to go through the right procedures and I was let down.* « **Which roughly translates as:** »*I'm stupid, and I told you I was stupid, so you had a duty to stop me being stupid*«. ¹²⁵ Z zapisanim avtorica zasmehuje Grahama Calverta, ki toži stavnico William Hill, ker je v šestih mesecih izgubil več kot dva milijona britanskih funtov. Njegov argument je, da je stavnica opustila svojo dolžnost, ko mu je pustila staviti kljub »samoizključitvi« - avtorica njegov argument na humoren način označi za neverjetno neumnega.

V *Delu* najdemo v času analize zgolj dva primera ponavljanja besed. Zajčeva (11. 2. 2008) ponovi besedo resnica: ...*vedno nastopi trenutek resnice. Slovenska resnica je v tem primeru žalostna*. Ponovitev v tem primeru služi kot okras, element, s kateri avtorica doseže večji stilski učinek na bralca. V drugem primeru v *Delu* pa avtor s ponovitvijo

Približni prevodi danih primerov so:

¹²² »Ena vlada, eno finančno ministrstvo, en odločitveni proces, en odstrel, ena banka Northern Rock, en težaven prostor: pa vendarle izmenljiva cifra po imenu Ally ali Gordo ne izstopa s svojim imenom z nobenim zelo očitnim kriterijem«;

¹²³ »Brown mora ostati, pravijo volilci? Mogoče. Pa je tam kdorkoli, ki bi ostal z njim?«;

¹²⁴ »Trepet, trepet; spolzko, spolzko«;

¹²⁵ »Dejstvo je, da sem poskušala dati skozi prave procedure, a so me pustili na cedilu. Kar lahko beremo kot: 'Neumen sem in povedal sem vam, da sem neumen, zato je bila vaša dolžnost, da me ustavite biti neumen'«.

besede pa avtor poudari pomen Slovenije za tujce in njeno prednost za kitajske vlagatelje: *Čeprav se Kitajci najraje primerjajo z največjimi, pa imajo posluh tudi za eksotiko in Slovenija je gotovo eksotična dežela eksotičnih prebivalcev z eksotično kulturo. To je celo za nekatere Evropejce, pa ne bi bila za Kitajce. In ravno ta eksotika in unikatnost sta naša velika prednost, ki jo je treba izkoristiti* (Matoz 19. 2. 2008). V primerjavi s ponovitvami v *Guardianu* sta primera ponovitve v *Delu* stilno nekoliko manj »močna«, manj učinkovita.

11.3.2 Retorična vprašanja

Tako v komentarjih *Guardiana* kot *Dela* najdemo precej retoričnih vprašanj. Zanimivo je, da v obeh časnikih avtorji ta vprašanja večkrat kopičijo, s čimer poudarijo določeno problematiko, ki jo obravnavajo. V *Guardianu* najdemu v času analize kar tri take primere. Kettle, ki komentira potrebnost intervencionizma mednarodne skupnosti, z nizanjem retoričnih vprašanj poudari, katera so odprta vprašanja v zvezi z intervencionizmom: *As Bush observed, Rwanda is a reminder of humankind's wider moral responsibility to help those who face utmost distress and peril. To say that is, of course, to say the easy bit. Something must always be done. But what? And how? By whom? Under what rules? Everywhere? Always*¹²⁶ Tudi Jenkins (13. 2. 2008) v komentarju o intervencionizmu za doseganje večjega retoričnega učinka uporabi retorična vprašanja, ki pa jih nadgradi še s ponavljanjem besed: *How feasible is feasible? How long is long term? What is an »engaged« national interest: a moral crusade or an arms deal?*¹²⁷ Tudi Jenkins prav z retoričnimi vprašanji poudarja odprta vprašanja o intervencionizmu. Tretji primer nizanja retoričnih vprašanj najdemo pri Youngu, ki komentira ameriške predsedniške volitve. Z vrsto retoričnih vprašanj avtor namigne na probleme, ki se lahko pojavijo na volitvah in ki zmanjšajo legitimnost volitev. Piše: *Elections, in and of themselves, are a purely technical matter. The authorities name the*

Približna prevoda danih primerov sta:

¹²⁶ »Kot je opazil Bush, je Ruanda spomenik širši človeški moralni odgovornosti pomagati tistim, ki se soočajo z najhujšo stisko in nevarnostjo. A to reči je seveda najlažji del. Nekaj je vedno treba storiti. Ampak kaj? In kako? Kdo? S kakšnimi pravili? Povsod? Vedno?«;

¹²⁷ »Kako izvedljivo je izvedljivo? Kako dolgo je dolgoročno? Kaj pomeni »predan« nacionalni interes: moralno krusado ali vključitev orožja?«.

*day, tell the voters, provide the booths and the equipment. The voters make their choice. The authorities then tally the results. But, as we know from countless incidences, from Kenya to Florida, the technical elides effortlessly into the political.*¹²⁸ Z omembo Floride Younge zbija kredibilnost ameriškemu volilnemu sistemu, kar še stopnjuje s ploho retoričnih vprašanj o volitvah: »Which day? Which voters? Where are the booths? How does the equipment work? Who's counting? Whose votes count?«.¹²⁹ Vprašanja avtor postavi na način, ki dopušča odprte odgovore; zaradi omembe Floride v predhodnjem stavku lahko ta vprašanja bralčeve misli povežejo tako s predhodnjimi kot letošnjimi volitvami in se vprašajo, katere so skrite igre za zunanostjo, ki jo vidimo.

Tudi v *Delu*, kjer se sicer v času analize ne pojavi veliko retoričnih vprašanj, najdemo primer nizanja le-teh. Vendar pa v tem primeru ne gre toliko za retorično ampak bolj za spretno rešitev izogibanja naštevanja govoric oz. natolcevanj o nekdanjem ministru in sedanji ministrici za visoko šolstvo. Kontler-Salamonova (11. 2. 2008) prične z aktualizirano rabo ločila vprašaj, saj ga postavi v trdilni povedi, kjer ta ni potreben. Nadaljuje pa z nizom retoričnih vprašanj – špekulacij in kritik: *Se pa lahko po vsem tem, kar je v štirih mesecih pokazala ministrica Kucler Dolinar, upravičeno vprašamo, zakaj je že moral odstopiti minister Zupan? Zaradi miru v svoji sferi? ... Zato ker se ministrica bolje znajde na evropskem parketu? Ali zato, da ne bi zamudil že dolga leta zelenega direktorskega mesta v Kemijskem inštitutu? Je bivši minister na to računal že tedaj, ko je predlagal spremembo sestave upravnih odborov?*

11.3.3 Ironija

Svoje nestrinjanje z določeno zadevo ali neodobravanje kakšnega dejanja avtorji pogosto izrazijo z ironijo, ki jo Toporišič (1992, 62) opredeljuje kot »ubeseditev neodobravanega miselne ali doživljajske vsebine z nasprotnostnimi izrazi, ki pa jih očitnost ubesedenega

Približna prevoda danih primerov sta:

¹²⁸ »Volitve, v končni fazi, so strogo tehnična zadeva. Oblasti določijo dan, obvestijo volivce, priskrbijo volilne kabine in opremo. Volilci se odločijo. Oblasti nato preštejejo glasove. Ampak, kot vemo iz nešteti pojavov od Kenije do Floride, tehnična stran breztrudno beži v politično«;

¹²⁹ »Na kateri dan? Čigavi volivci? Kje so volilne kabine? Kako deluje oprema? Kdo šteje? Čigavi glasovi štejejo?«.

sotvarja in postavlja na laž«. Velikokrat avtorji neodobravanje izražajo tudi s posmehovanjem ali smešenjem. Še posebej pikri so v svojih zapisih avtorji komentarjev v *Guardianu*, ki z ironijo ne skoparijo.

Sherinova, že prej omenjena avtorica komentarja o tožbi Grahama Calverta proti stavnici William Hill, svoje neodobravanje te tožbe izrazi z ironičnim nagovorom Grahama Calverta: *Graham, dear, you seem to have confused William Hill with your mum. Newsflash: he doesn't care about you, duty or not, because he's a profit-making organization. He doesn't even like you – he sees you as a weak, fallible human ATM. He isn't there to tape up plug sockests and stop you drinking the bleach, he's there to let you dribble it down your throat*¹³⁰ (Sherine 16. 2. 2008). Legraine (21. 2. 2008) se v komentarju o imigracijski politiki Velike Britanije z ironijo posmehuje tako desničarskemu časopisa *Daily Mail*, britanski vladi kot tudi mišljenju, da je treba ohraniti »britanskost«: *...the government, in its mad rush to appease the moral panic about immigration stirred up by the likes of the Daily Mail, is implementing to define and defend Britishness from the onslaught of dastardly foreigners.*¹³¹ S tem, ko označi tujce za zahrbtne, potuhnjene in jim prisodi namen uničenja britanskosti, avtor seveda pretirava – z namenom, da bi pokazal, da tega ne gre posploševati – in zato daje zapisano bralcem misliti, da je stvar ravno nasprotna in ne taka, kot jo prikazujejo vlada in desničarski časopisi – ter da je s tem tudi nova imigracijska politika Velike Britanije morebiti zgrešena.

Ena izmed bolj humorističnih ironičnih opazk v *Guardianu* v času analize je Kettleova (23. 2. 2008) trditev ob nagovoru ameriškega predsednika Georga Busha ob spomeniku žrtvam genocida v Ruandi: *Sometimes even George Bush can get it right.*¹³² Seveda je za

Približni prevodi danih primerov so:

¹³⁰ »Dragi Graham, zdi se, da si stavnico William Hill pomešal s svojo mamo. Preblisk zate: dolžnost gor ali dol, zate jim je vseeno, saj so profitna organizacija. Niti marajo te ne – zanje si zgolj slaboten, zmotljiv človeški bančni avtomat. Tam niso zato, da bi prikrili vtičnice in ti preprečili piti belilo, tam so zato, da ti ga pustijo vlivati po grlu«;

¹³¹ »...vlada, v svojem norem hitenju, da bi oblažila moralno paniko o imigraciji, ki jo povzročajo časopis *Daily Mirror* in podobni, uvaja opredelitev in obranitev britanskosti pred pokolom zahrbtnih, potuhnjenih tujcev«;

¹³² »tudi George Bush ima kdaj pa kdaj prav«.

to, da bralec v tej trditvi prepozna ironijo, potrebna splošna razgledanost in vedenje, da je George Bush že marsikatero stvar napačno povedal ali interpretiral. Je pa iz te trditve čutiti tudi, da avtor komentarja ne odobrava (delovanja) ameriškega predsednika Busha.

Avtorji v *Guardianu* ironijo izražajo tudi z besedami; na primer Robertson (14. 2. 2008), ki komentira genocid nad Aborigini v Avstraliji, fabijce¹³³ označi za »junake«, pa čeprav je razvidno, da o njih misli ravno nasprotno: *Much as white Australians may castigate themselves today for their deluded assimilation efforts, it is necessary, as with every genocide, to sheet home responsibility to the intellectual authors of the policy. These were the Fabian socialist **heroes** who believed eugenics principles could be applied to produce a "superior" society.*¹³⁴

Avtorji komentarjev v *Delu* se, v nasprotju z avtorji komentarjev v *Guardianu*, tudi ironije ne poslužujejo dosti; kot sredstvo aktualizacije ironijo večinoma uporabljajo avtorji komentarjev, ki so novinarji *Dela*. Največkrat ironijo izrazijo z že prej omenjenimi metaforami in besedami. Poleg teh najdemo ironijo v komentarju o slovenskem visokošolskem sistemu in ministrici Kucler-Dolinarjevi. Kontler-Salamonova (11. 2. 2008) piše: *Ministričin nastop je bil vsekakor zelo samozavesten, pri koaliciji in vladi si je z njim gotovo prislužila odlično oceno. **Pri uporabnikih pa*** Z izpustom dopusti, da bralci nadaljevanje interpretirajo po svoje in zaradi predhodnega stavka, v katerem zapiše, da je z ministričinim nastopom zagotovo zadovoljna koalicija, nakaže, da je pri uporabnikih ta ocena ravno nasprotna.

¹³³ Fabijci ali Fabian socialists; gibanje angleške organizacije Fabian Society za mirno preobrazbo kapitalistične družbe v socialistično; avtor komentarja razlaga njihovo vlogo pri legitimizaciji genocida nad Aborigini.

¹³⁴ Približen prevod danega primera je »neglede na to, kako se beli Avstralci dandanes kaznujejo za njihove zmotne asimilacijske poskuse, je nujno, kot pri vsakem primeru genocida, razgrniti odgovornost na intelektualne avtorje te politike. To so bili fabijski junaki, ki so verjeli, da bi uveljavitev evgeničnih načel pripomogla k razvoju »superiorne« družbe«.

11.4 Žanrska zaznamovanost – glosa med klasičnimi komentarji

Vsi komentarji v *Delu* in v *Guardianu* so napisani v obliki klasičnega komentarja, kot ga opredeljuje novinarska teorija. Prav zato toliko bolj izstopa komentar v *Delu*, že prej omenjena Meršolova glosa.

Gloso Koširjeva (1988, 86) opredeljuje kot

komentar, ki ne osvetljuje nujno ozadja najbolj aktualnih, večjih dogodkov, temveč si za predmet obravnave izbira tudi manjše, na videz manj pomembne. Počne isto kot komentar, je enako strukturirana in ima enako shemo, le odnos do predmeta obravnave je drugačen: satiričen, zajedljiv, ironičen (a ne ciničen, cinizem ni odlika novinarskega sporočanja), humoren. Zato je tudi njen jezik specifičen – ironičen in duhovit, kot ni v nobenem drugem novinarskem žanru.

Za Meršolovo glosu opredelitev Koširjeve ne velja popolnoma, saj ni napisana v strukturi običajnega komentarja, ampak kot namišljen dialog. Vsekakor pa velja, da je izjemno satirična in ironična.

Meršol se v glosi po malem posmehuje več temam: novinarskemu škandalu na Hrvaškem (intervju z namišljenim predsednikom vlade Ivom Sanaderjem), ameriškim predsedniškim volitvam, dogajanju na Kosovu, aferi z razkritjem zaupnega dokumenta z ministrstva za zunanje zadeve in v prvi vrsti dejstvu, da v Sloveniji trenutno (v času nastajanja diplomske naloge, op.a.) ni ameriškega veleposlanika ... O teh temah se pogovarjata avtor in Dan, za katerega lahko bralci sklepamo, da je novinar v Washingtonu.

Meršol uporabi veliko stavčnih in retoričnih figur, ki jih vseskozi spremlja ironija: na primer poimenovanje Dimitrija Rupla kot *ministra Tupatam*, ki si *naroči vroči stol na televiziji* (s tem avtor namigne, da je minister Rupel zahteval, da je gost televizijske oddaje *Vroči stol*). V glosi uporabi tudi številne neologizme; na primer za Mitjo D. (Mitja Drobnič z zunanjega ministrstva, op.a.) Meršol zapiše »odstopljen je«. To v pogovoru

izgovori Dan, s čimer avtor nakaže, da je ta Američan (in da je neologizem nastal na osnovi angleške besede), hkrati pa se Meršol ponorčuje iz dogajanja na slovenskem zunanjem ministrstvu, saj je jasno, da je bil Drobnič odstavljen, čeprav je uradno sam ponudil odstop.

Glosa med ostalimi komentarji v *Delu* močno izstopa, saj je zagotovo najizvirnejša in najbolj prefinjena. Po drugi strani pa prav zaradi izvirnosti, s katero avtor izrazi nestrinjanje z dogajanjem v slovenski politiki nasploh, obstaja nevarnost, da je bralci ne bodo razumeli oziroma, da bodo prezrli nekatere teme, ki jih v njej odpira avtor. Za razumevanje je namreč potrebno obsežnejše znanje o slovenskem in tudi mednarodnem političnem prostoru.

IV. SKLEP

Bistvena značilnost komentatorskega žanra je interpretacija dogodkov, pri kateri avtor predstavi svoje videnje, o katerem skuša prepričati tudi svoje bralce. Glavno sredstvo prepričevanja so jezikovnostilistični elementi, ki jih avtor izbere med množico drugih, da bi bralce prepričal v svoj prav. V diplomskem delu smo analizirali elemente, ki jih v svojem pridobivanju občinstva uporabljajo slovenski in angleški komentatorji; te elemente primerjali in na podlagi tega primerjali angleški in slovenski komentatorski stil.

Analiza je pokazala, da **angleški komentatorji za izražanje svojega odnosa do obravnavane teme uporabljajo več aktualizmov kakor slovenski komentatorji**, s čimer je potrjena prva teza diplomskega dela. Angleški avtorji uporabljajo več tropov in retoričnih figur, izjema so le naslovi, s katerimi poskušajo tako angleški kot slovenski komentatorji pritegniti pozornost bralcev. Naslovi komentarjev v *Delu* so namreč aktualizirani v večji meri kakor naslovi v *Guardianu*, prav tako pa jih sestavljajo bolj pestri aktualizmi. V obeh časopisih so komentarji naslovljeni s paginalnim naslovom (*Mnenja v Delu* ter *Comment & Debate v Guardianu*). V *Guardianu* je nadalje vsak komentar naslovljen z dvodelnim naslovjem, sestavljenim iz velikega naslova in podnaslova, pri čemer podnaslov običajno pojasnjuje veliki naslov. *Delo* pozna

naslavljanje komentarjev z malim naslovom, v nekaj primerih pa so komentarji naslovljeni z dvodelnim naslovjem, sestavljenim iz nadnaslova in velikega naslova. Večina naslovov tako v *Delu* kot v *Guardianu* je aktualizirana. Med sredstvi aktualizacije je največ obnovitev vzorcev in klišejev. Po pogostosti pojavljanja tako v *Delu* kot v *Guardianu* sledi aktualizacija naslovov z metaforami in metonimijami ter nagovarjanjem bralca (dosežen z interpunkcijskimi naslovi). V *Delu* se avtorji poslužujejo tudi primere, stopnjevanja, aposiopeze, katahreze in uporabe stilno zaznamovanih besed ter frazemov, med aktualizmi najdemo tudi oksimoron in besedno igro. *Guardianovi* naslovi pa poleg metafor in metonimij vsebujejo še idiome, ostalih sredstev aktualizacije naslovov praktično ne najdemo.

Prav nasprotno je stanje v komentarjih; če *Delovi* komentatorji z naslovi poskušajo čim bolj pritegniti bralce, tega njihovi komentarji v splošnem ne odsevajo. Analiza jezikovnostilističnih elementov v komentarjih je namreč pokazala, da **angleški komentatorji v svojih komentarjih uporabljajo bolj raznolike aktualizme, ki so stilistično bolj izpiljeni in učinkovitejši kakor aktualizmi, ki jih v svojih komentarjih uporabljajo slovenski komentatorji**, s čimer je potrjena tudi druga teza diplomskega dela. Tako v *Delovih* kot v *Guardianovih* komentarjih v času analize med aktualizmi prevladujejo tropi (predvsem metafore in v *Guardianu* tudi metonimije), frazemi ter stilno zaznamovane besede. Komentatorji v *Guardianu* aktualizme uporabljajo pogostejše in hkrati na bolj inovativen način kakor slovenski avtorji. Najpogostejše sredstvo aktualizacije je metafora; *Guardianovi* avtorji jih večinoma tvorijo na podlagi aktualnih političnih, kulturnih in drugih dogodkov in pojavov, slovenski komentarji pa vključujejo predvsem metafore, ki slonijo na že znanih sredstvih aktualizacije (v večini primerov avtorji uporabijo že znane metafore ali celo frazeme, s katerimi tvorijo »svoje« metafore). V *Guardianu* najdemo še številne primere oz. komparacije in nekaj alegorij, medtem ko v *Delu* najdemo zgolj dva primera aktualizacije s primero in nobenega primera alegorije. *Guardianovi* komentatorji *Delove* komentatorje presegajo tudi v rabi metonimij, ki jih uporabijo večkrat, poleg tega so njihove metonimije tudi stilno bogatejše. Lahko pa v obeh časopisih zasledimo iste metonimije (na primer 11. september za teroristične napade, Moskva za rusko vlado, Washington na ameriško vlado ...), pri čemer je zaznati

izrazit vpliv tujega tiska na slovenski komentatorski stil. Med metonimijami v *Guardianu* najdemo tudi primer oksimorona in antonomazije, ki ju v *Delu* v času analize ne zasledimo. Prav tako komentatorji v *Delu* v času analize ne uporabljajo poosebitve kot sredstva aktualizacije, ki ga kot sicer redko rabljeno, a izjemno učinkovito sredstvo aktualizacije pri interpretiranju dogodkov uporabijo *Guardianovi* komentatorji.

Angleški in slovenski komentatorski stil gradi na zbornem slovenskem oz. angleškem knjižnem jeziku (britanska različica standardnega angleškega jezika), zato stilno zaznamovane besede tako v angleških kot slovenskih komentarjih še posebej izstopajo. Medtem ko *Guardianovi* komentatorji kot sredstvo aktualizacije uporabljajo predvsem idiome in slengizme, avtorji komentarjev v *Delu* poleg frazemov uporabljajo predvsem publicizme, knjižne ter strokovne besede. Največ strokovnih, knjižnih besed ter tujk v *Delu* uporabljajo avtorji rubrike *Gostujoče pero*, pri katerih so prav stilno zaznamovane besede najpogostejše sredstvo aktualizacije. Ostalih aktualizmov pri gostujočih peresih praktično ne najdemo, njihovi komentatorji delno namreč že mejijo na strokovna besedila. **S tem se je delno potrdila tudi tretja teza, da so komentarji, katerih avtorji so novinarji, jezikovno bolj izpiljeni in vsebujejo več aktualizmov kakor komentarji gostujočih avtorjev.** Teza je potrjena le delno, saj drži le v primeru *Dela*, medtem ko v *Guardianu* taka razlika med komentarji novinarjev *Guardiana* in gostujočimi avtorji ni opazna. Sklepamo lahko, da je to posledica avtorstva, saj so ti drugi avtorji komentarjev v *Guardianu* pogosto novinarji drugih medijev ter pisatelji. V *Delu* pa so gostujoča peresa (v času analize) predvsem politiki, analitiki in univerzitetni profesorji.

Poleg že omenjenih stilno zaznamovanih besed *Delovi* komentarji vključujejo tudi tujke, katerih raba je največji kazalec tujega vpliva na slovenski komentatorski stil. S tem je potrjena tudi četrta teza diplomskega dela – *slovenski komentatorski stil je, kakor skozi celotno zgodovino razvoja slovenskega komentarja, tudi danes podvržen vplivom tujega komentatorskega stila*. Analiza je pokazala predvsem vpliv angleškega komentatorskega stila, ki se kaže v izbiri besed (t.i. internacionalizmov ter sposojenk in tujk angleškega izvora), uporabi istih, že prej omenjenih metonimij, kot jih uporablja angleški tisk, in nenazadnje tudi v obravnavanih temah komentarjev, pri čemer avtorji nemalokrat (z rahlo

zamudo) komentirajo iste dogodke kakor njihovi angleški kolegi v *Guardianu*. Sposojenke in tujke slovenski komentatorji sicer uporabijo, kadar slovenščina nima ustreznice za poimenovanje določenega pojma (tako v primerih rejting, monitoring, evrokrat, tajkun); še večkrat pa avtorji tujko uporabijo namesto domače ustreznice, da bi s tem njihovi komentarji dosegli (navidezno) večjo strokovnost in kredibilnost.

Angleški komentatorji kot sredstvo prepričevanja svojih bralcev uporabljajo veliko aktualizmov, ki jih medsebojno tudi združujejo in prepletajo. Poleg že omenjenih tropov in rabe stilno zaznamovanih besed *Guardianovi* komentatorji zelo pogosto uporabljajo retorične figure, ki jih velikokrat tudi združujejo in s tem pri bralcu dosežejo še večji učinek. V času analize najdemo v *Guardianu* mnoge primere ponavljanja besed (iteracije), kopičenja (akumulacije), retoričnih vprašanj in ironije, s katerimi ne le obogatijo svoje komentarje, ampak vplivajo na čustva svojih bralcev in jih s tem poskušajo prepričati v svoj prav. V nasprotju z njimi slovenski komentatorji tudi retorične figure kot sredstvo apeliranja na bralca uporabljajo manj pogosto. Zelo redko izrabijo možnosti, ki jih ponuja slovenski jezik, in tako bralcem namesto »sočne« obravnave aktualne teme ponujajo zgolj suhoparno tehtanje stališč. Tako je potrjena tudi peta teza diplomskega dela: **angleški komentatorski stil bolje izrabi dane možnosti jezika kakor slovenski in je posledično prepričljivejši in učinkovitejši kakor slovenski komentatorski stil.**

Angleški komentatorji v svojih komentarjih ne skoparijo s humorjem, ironijo, celo cinizmom – pravzaprav s kakršnimikoli sredstvi, ki omogočajo opaznejše opozarjanje na določene probleme v britanskem in tudi mednarodnem prostoru. Naj kritizirajo ali odobravajo, z vsakim komentarjem svojim bralcem ponudijo v branje stilno bogata in izpiljena besedila. Slovenski komentatorji uporabljajo že preverjena in mnogokrat rabljena sredstva aktualizacije, komentar kot žanr pa vse bolj postaja prostor, namenjen tehtanju stališč in ne več interpretaciji dogodkov. Slovenski komentarji tako, žal, ne izgubljajo zgolj svojega čara, ampak tudi svoj prestižen položaj med ostalimi novinarskimi žanri. Ali izjeme, kot je na primer glosa Mitje Meršola, zgolj potrjujejo pravilo o izgubljanju pomena komentarja, pa bo – pokazal čas.

V. VIRI IN LITERATURA

PRIMARNI VIRI:

Delo, komentarji in rubrika *Gostujoče pero* v izdajah med 11. 2. 2008 in 23. 2. 2008

The Guardian, komentarji na straneh *Comment & Debate* v izdajah med 11. 2. 2008 in 23. 2. 2008

SEKUNDARNI VIRI

Internetni viri:

History of the Guardian, 2. junij 2006. Dostopno prek:

<http://www.guardian.co.uk/newsroom/story/0,728443,00.html> (15. marec 2008).

Guardian TextTimeline. Dostopno prek:

<http://www.guardian.co.uk/newsroom/story/0,11718,735571,00.html> (15. marec 2008).

Style Book of the Manchester Guardian. 1928. Dostopno prek:

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Guardian/documents/2003/10/22/1928Styleguide.pdf> (15. marec 2008).

Marsh, David (2007): *Guardianstyle*. London: Guardian Books. Dostopno prek:

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Guardian/documents/2007/12/11/guardianstylebook2007.pdf> (15. marec 2008).

The Guardian's Editorial Code (April 2007). Dostopno prek:

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Guardian/documents/2007/06/14/EditorialCode2007.pdf> (15. marec 2008).

Kodeks novinarjev Slovenije (10. oktober 2002). Dostopno prek:
<http://www.novinar.com/dokumenti/kodeks.php> (17. marec 2008).

Zgodovina družbe Delo. Dostopno prek: http://dd.delo.si/?i=dd_zgodovina (17. marec 2008).

Košir, Darijan. 12. 1. 2008. *Delo od danes v novem, ožjem formatu*. Dostopno prek:
http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,35,264001 (18. marec 2008).

Ostali viri:

Amon, Smilja. 2004/05. *Zgodovina novinarstva*. Predavanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Amon, Smilja. 2004. Obdobja razvoja slovenskega novinarstva. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 53–68. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Blaganje, Dana in Ivan Konte. 1998. *Modern English grammar*. Ljubljana: DZS.

Brooks, Brian, George Kennedy, Daryl R. Moen in Don Ranly, ur. 1988. *News reporting and writing*. New York: St. Martin's Press.

Cameron, Deborah. 1996. *Verbal hygiene*. London in New York: Routledge.

Conboy, Martin. 2004. *Journalism: a critical history*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Červ, Gaja. 2006. *Metafora v poročevalskih besedilih: analiza strukture, rabe in funkcije*. Diplomsko delo: Fakulteta za družbene vede.

Dular, Janez. 1974. *Publicistični jezik v prepletu jezikovnih zvrsti in slogovnih različic*. Magistrska naloga: Filozofska fakulteta.

Erjavec, Karmen. 1998. *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Ljubljana: Jutro.

Goatly, Andrew. 1997. *The language of metaphors*. London, New York: Routledge.

Gray, Martin. 1996. *A dictionary of literary terms*. Beirut: York press; Harlow: Addison Wesley Longman limited.

Hynds, Ernest C. 1984. Editorials, opinion pages still have vital roles at most newspapers. *Journalism quarterly* 61 (3): 634–639.

Kalin Golob, Monika. 2000. Interpretativna funkcija kot merilo izbire jezikovnih sredstev v uvodnikih Slovenskega naroda. *Slavistična revija* 48 (4): 363–481.

Kalin Golob, Monika. 2003. *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Ljubljana: Jutro.

Kalin Golob, Monika. 2004. Novinarski jezik in stil: kaj vemo in česa ne. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 69–83. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kalin Golob, Monika. 2005/06. *Obča stilistika*. Predavanja, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Kalin Golob, Monika. 2006. Stilistika poročevalstva in poročevalski stil: od prvih dnevnikov do tabloidizacije medijev. V *Slovensko jezikoslovje danes*, ur. Ada Vidovič Muha, 281–292. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.

- Keeble, Richard.** 1998. *The newspaper handbook*. London, New York: Routledge.
- Kmecl, Matjaž.** 1976. *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba Borec.
- Klinar, Stanko in Margaret Davis.** 2001. *English word-formation with exercises: Part one*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za anglistiko in amerikanistiko.
- Kobe, Eva.** 2005. *Jezikovni stil v časopisnih uvodnikih: Slovenski dnevnik »Delo« v primerjavi z italijanskim »La Repubblica«*. Diplomsko delo: Fakulteta za družbene vede.
- Korošec, Tomo.** 1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Korošec, Tomo.** 2004. *Stilistika poročevalstva – španska vas*.
- Košir, Manca.** 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Logar, Nataša.** 2004. Nove tvorjenke v publicistiki. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 69-83. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- McNair, Brian.** 2000. *Journalism and democracy : an evaluation of the political public sphere*. London, New York: Routledge.
- Milosavljevič, Marko.** 2004. Novinarski žanri in vrste v sodobnem slovenskem novinarstvu: novinarska zgodba. V *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi / 40. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 28. 6.-16. 7. 2004, 58–67. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.

Pape, Susan in Sue Featherstone. 2005. *Newspaper journalism: A practical introduction*. London: SAGE Publications Ltd.

Peck, John in Martin Coyle. 2002. *A brief history of English literature*. Basingstoke, New York : Palgrave.

Quinn, Edward. 2004. *Literary terms*. Glasgow: HarperCollins Publishers.

Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech in Jan Svartvik. 1973. *A grammar of contemporary English*. London: Longman.

Reah, Danuta. 1998. *The language of newspapers*. London: Routledge.

Richardson, John E. 2007. *Analysing newspapers: An approach from critical discourse analysis*. Basingstoke, New York : Palgrave Macmillan.

Seidl, Jennifer. 1988. *English idioms*. Oxford: Oxford University Press.

Sicherl, Eva. 1998. Anglicisms in contemporary Slovene and their lexicographic treatment. *Advances in discourse processes: Language policy and language education in emerging nations* 63: 143-149.

Sicherl, Eva. 1999. *The English element in contemporary standards Slovene: phonological, morphological and semantic aspects*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Škerlep, Andrej. 1990. Značilnosti razvoja britanskega tiska. *Teorija in praksa* 27 (12): 1523–1533).

Toporišič, Jože. 1992. *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana, Cankarjeva založba.

Verdonk, Peter. 2002. *Stylistics*. Oxford: Oxford University Press.

Verschueren, Jan. 2000. *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba / cf*.